

Education des enfants roms en Europe
Education of Roma children in Europe

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

Language Policy Division
Division des Politiques linguistiques

Evropakoro Forumo e Romengoro thaj e Phirutnengo
European Roma and Travellers Forum
Forum européen des Roms et des Gens du voyage

METODBOKEN

Klassrumserfarenheter

I enlighet med Europeiska ramkursplanen för romani chib

CFR

Version 1
2008

Skolverket

ÖVERSIKT

CFR METODBOKEN – Klassrumserfarenheter i enlighet med Europeiska ramkursplanen för romani chib, CFR har utarbetats inom Myndigheten för skolutvecklings/Skolverkets utvecklingsarbete för läromedel för undervisning av de nationella minoriteterna.

CFR METODBOKEN kommer att finnas i fem versioner som samtliga ska kunna laddas ner från Skolverkets webbplats: www.skolverket/Publikationer

Svensk version, Skolverket 2008, ISBN

Övriga versioner kommer 2009: *Engelska, Romani/arli, Romani/kelderash, Romani/lovara*

CFR METODBOKEN utgår från den Europeiska ramkursplanen för romani chib (**A CURRICULUM FRAMEWORK FOR ROMANI**) som har tagits fram inom Europarådets Språkstrategiska Avdelning (Council of Europe Language Policy Division) i samarbete med Europeiska Forum för romer och resande (ERTF). Initiativtagare till detta utvecklingsarbete var Miranda Voulasranta. Ansvariga forskare har varit professor David Little och dr Barbara Lazenby Simpson (Trinity College Dublin, Irland). Som rådgivare när det gäller det som är språk- och kulturspecifikt för romani och romanipe har de haft: Mihaela Zatreanu (Rumänien), Angelina Dimitri Taikon (Sverige), Liliana Kovatcheva (Bulgarien), Ulli Pawlata (Österrike) Och Helena Sadilkova (Tjeckien).

Den engelska och den romska versionen av CFR går att ladda ner från Europarådets Språkstrategiska Avdelnings webbplats: www.coe.int/lang
Detta material finns under fliken "Minorities and Migrants".

Den svenska versionen av CFR går att ladda ner från Skolverkets webbplats: www.modersmal.skolverket.se/romani

Vid Europarådets Språkstrategiska Avdelning har under 2008 även utvecklats en romsk version av den **Europeiska Språkportfolion (ELF)**. Ansvarig för detta utvecklingsarbete har varit dr Barbara Lazenby Simpson. Materialet finns också översatt till romani av Mihaela Zatreanu, Rumänien. Båda versionerna kan laddas ner från: www.coe.int/lang "Minorities and Migrants"

Förkortningar som återkommer i detta material:

CEFR= Common European Framework of Reference for Languages. Detta är den Gemensamma Europeiska Referensramen för alla s.k. moderna språk.

CFR = Curriculum Framework for Romani. Det är kursplanen för romani chib och romanipe. Kursplanen utgår från CEFR men här har vidareutvecklats det som är språk- och kulturspecifikt för romani och romanipe.

ELF = European Language Portfolio, Europeiska Språkportfolion. Här avses den romska versionen av ELF.

ERTF= European Roma and Travellers Forum. Vi översätter det med Europeiska Forum för romer och resande.

Begreppet **romanipe** kan på svenska översättas med *romskt perspektiv*.

METODMATERIAL FÖR MODERSMÅL ROMANI CHIB enligt den Europeiska ramkursplanen CFR

Det här metodmaterialet bygger på förslaget till den gemensamma **Europeiska ramkursplanen för romani chib (CFR)** som utvecklades 2007 inom Europarådet i samarbete med Europeiska Forum för romer och resande. Förkortningen CFR utgår från den engelska titeln – A Curriculum Framework for Romani. Sverige deltog hösten 2007 i utprovningen av CFR som förhoppningsvis kommer att antas av många länder under 2008-2009. Men redan nu gör vi den bedömningen att CFR är ett bra verktyg för att garantera kvaliteten i modersmålsundervisningen i romani utifrån undervisningssituationen i Sverige och i enlighet med den svenska kursplanen för modersmål.

Vi som har utarbetat detta metodmaterial är modersmåls lärare i romani. Till sammans har vi erfarenhet av undervisning av elever som talar arli, kelderash och lovara. Våra elever har olika färdighet i modersmålet, ibland finns de i åldersblandade undervisningsgrupper, men vi har även erfarenhet av undervisning i grupper som består av elever som både när det gäller ålder och språkfärdighet ligger på samma nivå. De flesta av våra elever får modersmålsundervisning ett par timmar i veckan. Eleverna som går i Roma kulturklass i Stockholm får hälften av sin undervisning i alla ämnen på romani hälften på svenska. Denna breda variation när det gäller villkoren för undervisningen i romani har varit vår utgångspunkt när vi föreslår olika klassrumsaktiviteter. Förhoppningsvis finns här förslag som passar även för din undervisningssituation.

Romani är ett språk som är i farozonen för att dö ut. Därför är det viktigt att vi som lärare använder sådana metoder i vår undervisning som hjälper eleverna och kommande generationer att behålla och vidareutveckla språket, samtidigt som vi ger dem möjlighet att få ökad kunskap om sin kultur och sina traditioner. På så sätt stärker vi deras självförtroende och de blir stolta över sina rötter.

CFR förordar en språkundervisning där tyngdpunkten ligger på förståelse och kunskap om hur man använder språket i kontakt med andra. Det är därför viktigt att eleverna får öva sig i att uttrycka sig på romani både i klassrummet och utanför skolan. Den metod som CFR använder är att låta undervisningen utgå från olika teman. Vi väljer att följa samma temaindelning, väl medvetna om att somliga av dessa teman ligger nära varandra såsom exempelvis *Mat och kläder* och *Högtider och fester*. Vi markerar också detta i inledningen till våra temabeskrivningar och uppmanar er lärare att plocka sådant från de olika temana som passar för just er undervisningssituation.

När man arbetar med teman är det angeläget att föräldrarna är informerade om vad eleverna arbetar med i modersmålsundervisningen, så att föräldrarna känner att de är delaktiga och blir intresserade av att dela med sig av sina erfarenheter när barnen kommer med sina frågor och andra hemuppgifter.

Våra Teman och romanipe/romskt perspektiv

1. Jag och min familj
2. Mitt hem och aktiviteter i hemmet
3. Närsamhället och mina sociala kontakter
4. Romska hantverk och yrken
5. Högtider och fester
6. I skolan
7. Transportmedel och resor
8. Mat och kläder

9. Tid, årstider och väder
10. Natur och djur
11. Fritidsintressen och kultur

Alla dessa teman erbjuder möjlighet att lägga upp undervisningen utifrån *romani* - *romskt perspektiv*. Där så är lämpligt har vi tagit fasta på hur vi i vår undervisning kan visa på variationer när det gäller historia, levnadssätt, och traditioner mellan olika romska grupper. Genom denna uppläggnings vill vi ge våra elever möjlighet att lära känna olika romska gruppers erfarenheter, så att eleverna får en starkare känsla för det som förenar alla oss romer.

Klassrumsaktiviteter

När vi har utarbetat våra förslag på *klassrumsaktiviteter* har vi gått igenom förslagen i CFR och tagit fasta på mycket av det som föreslås där. För även om vi inte har haft tillgång till CFR mer än under det senaste året, så har vi alla på olika sätt berört dessa områden i vår tidigare undervisning. Därefter har vi kompletterat CFR:s förslag utifrån våra övriga erfarenheter. Vi hoppas att ni ska reagera på samma sätt: - *Det här har jag också använt i min undervisning!* - *Så intressant, det här vill jag också prova!*

Vi har bemödat oss om att inom varje tema få med någon eller några aktiviteter som passar samtliga elever utifrån deras ålder och språkfärdighet i modersmålet. Men vi gör inte anspråk på att det här metodmaterialet ska vara heltäckande. Vi vill att ni ska uppfatta våra förslag som just förslag och känna er fria att utveckla egna aktiviteter!

Åldersgruppering

När vi föreslår klassrumsaktiviteter har vi valt att ange ålder på eleverna i stället för motsvarande årskurs. Ibland passar aktiviteten för alla åldrar.

Som lärare är det självklart att vi utgår från det som åldersmässigt passar våra elever. Barnen som ännu inte lärt sig skriva får t.ex. rita sitt självporträtt eller illustrera sitt fritidsintresse med en bild på sin fotbollsidol. Vi hjälper dem att skriva dit deras eget eller favoritens namn. De kan också få i uppgift att fråga föräldrar och andra om exempelvis hur det var när de var små och vad de lekte med och sedan återberätta detta inför läraren och kamraterna. De kan lära sig sånger och dikter utantill osv. Äldre elever kan söka fakta från böcker, Internet och andra källor utanför den egna erfarenheten, skriva självständiga redogörelser och argumentera för sin åsikt.

- Även om det ställer stora krav på lärarens planering och idériedom, kan vi således genom att anpassa elevuppgifterna arbeta med samma klassrumsaktiviteter också i åldersblandade grupper.
- I grupper med jämnåriga kan alla elever ställas inför samma arbetsuppgifter. Men även här är det viktigt att läraren är observant på elevernas olikheter när det gäller kunskaper i romani och läsfärdighet.

För att få den läsovana eleven att tycka att undervisningen också angår honom/henne är det kanske lämpligt att läraren börjar arbetsuppgiften med att läsa högt för alla. Sedan får den svaga läsaren diskussionsuppgifter i anslutning till det den har hört. Några elever får läsa vidare på egen hand och berätta för kamraterna om vad som händer längre fram i berättelsen. På så sätt får alla övning i att *lyssna och förstå, redogöra och argumentera* för det som de uppfattar som viktigt och några får också *öva sin läsförmåga*. För elever som kan skriva finns sedan möjlighet att de också får *träna sin skriftliga förmåga*. Nästa

gång väljer läraren i stället en kortare text så att även den svaga läsaren får öva upp sin läsförmåga.

Fyra språkliga kompetenser på fyra nivåer

CFR:s metodik går ut på att läraren medvetet hjälper sina elever att utveckla färdigheter i att *förstå, tala, läsa och skriva sitt modersmål*. För att göra denna inlärningsprocess tydlig för både lärare och elever, har CFR delat upp dessa språkliga färdigheter, eller med CFR:s ordval *kompetenser*, i små steg. Genom att eleverna blir medvetna om sina framsteg blir de också motiverade att gå vidare och lära sig mer och mer.

Nivå A 1   Nivå A 2   Nivå B 1   Nivå B 2

Det här är de fyra första nivåerna i den sexgradiga språkfärdighetsskala som Europarådet har utarbetat för alla undervisningsspråk som inte är majoritetsspråk. I Sverige utgår kursplanerna i det som kallas "moderna språk", alltså undervisningen i tyska, franska, spanska med flera språk från uppdelningen av språkfärdigheten i dessa kompetenser och enligt denna skala, även om de svenska kursplanerna talar om "steg" i stället för "nivåer".

Ni som vill veta mer om denna språksyn kan läsa om detta i nästa kapitel. Här redogör forskaren Christina Rodell - Olgac närmare för det som Europarådet kallar *språkliga kompetenser* och *kommunikativ språkfärdighet* och här finns även en uppställning av de fyra språkfärdighetsnivåerna.

Grammatik

Läraren vet hur man uttrycker sig korrekt på romani. De barn som växer upp i miljöer där det romska språket används aktivt lär sig också från det de är små ett korrekt språkbruk genom att lyssna och härma. Dessa barn behöver ingen särskild undervisning för att veta hur man exempelvis *formulerar en fråga på romani* eller hur man talar om att *någonting tillhör en viss person* osv. Men som lärare gäller det att följa upp alla elevers uttrycksförmåga. De elever som är osäkra på hur de ska säga något, hjälper man bäst genom att uppmuntra dem att försöka formulera sig och sedan vänligt upprepa det som eleven försökte säga, fast nu på ett korrekt sätt.

Här är ytterligare exempel på hur du som lärare kan stödja elevernas språkriktighet utan pekpinnar:

- Innan eleverna ska påbörja en skrivuppgift, kan man gemensamt formulera "typmeningar" på tavlan. T.ex. *Pappa har en snabb bil. Farfars bil är snabbare. Vems bil är snabbast? - Jag tycker om hästar. Jag tycker inte om hundar. Han tycker både om hästar och om hundar. Hon tycker varken om hästar eller om hundar, men hon gillar katter...* På det här sättet får eleverna förebilder både när det gäller adjektivens böjning och hur man uttrycker negationer på romani.
- Temat Jag och min familj är ett givet tillfälle att gå igenom vad eleverna kan när det gäller personliga pronomen. *Min mamma heter Nadja. Moster Sidja är hennes syster och hon är gift med Lars. Deras barn heter Kati och George och de är mina kusiner. Vår morfar heter Michel, fast jag kallar honom Papi.*
- När temat behandlar sådant som romerna ägnat sig åt i äldre tider är det naturligt att kontrollera att eleverna kan skilja mellan hur man uttrycker nutid och dåtid. När undervisningen handlar om framtidsdrömmar såsom att välja yrke och bilda familj, är det lika naturligt att följa upp att eleverna vet hur man använder *verbets olika tempusformer*.

Som lärare har du ansvar för att eleverna utvecklar ett korrekt språkbruk och du gör detta bäst genom att uppmuntra eleverna så att de inte avskräcks från att försöka formulera sig. Men du ska alltid ge dem den korrekta formuleringen. När det gäller de äldre eleverna kan du också förklara varför man uttrycker sig så som man gör, det vill säga visa dem på de grammatiska reglerna.

Det är också viktigt att eleverna blir medvetna om att sättet att uttrycka sig skiljer sig mellan olika varieteter (dialekter) av romani och också mellan olika individer. Hur vi talar i vår grupp är således inte "riktigare" romani än andra gruppers sätt att uttrycka sig.

När det gäller ordförrådet har vi alla lånat in ord från de majoritetsspråk som finns runt om i samhället. Detta är inte unikt för romani. Alla språk utvecklas och vidgas i kontakt med varandra.

När det uppstod nya företeelser exempelvis inom kommunikationsområdet så konstruerade någon ordet *automobil* som är latin och betyder ungefär "något som rör sig av sig självt". I finska, tyska och många andra språk tog man sedan fasta på det första ledet och kallar företeelsen för *auto*. I svenska fastnade man för andra ledets sista del och kallar det för *bil*. I engelska använder man i stället ordet *car* som är en förkortning av *carrage*=vagn. I svenskt talspråk använder man också motsvarande ord = *kärra*. Och hur säger du i din varietet av romani?

Inget sätt att konstruera nya ord är mer rätt eller fel. Numera lånar svenskan in många ord från engelska t.ex. inom dataområdet. Det gör vi också på romani. *Men det vi som lärare ska göra är att uppmuntra våra elever att inte i onödan blanda in svenska eller låneord från andra språk om det finns romska ord!*

Uppläggningsen av temaundervisningen

VAD - Vi börjar med att presentera vad temat *omfattar*. Vi har försökt göra detta ganska kort. De som vill få mer inspiration kan gå till CFR. Ibland finns både i våra inledningar och i CFR hänvisningar till närliggande teman.

VARFÖR - Till alla teman har vi formulerat *generella mål* som gäller för alla aktiviteter och alla åldrar och språkfärdighetsnivåer. Mer specificerade mål hör ihop med de olika klassrumsaktiviteterna.

HUR - Vi ger förslag på hur du som lärare kan *introducera* det aktuella temat för dina elever. Detta gör du främst genom att samtala med eleverna. Syftet med introduktionen är att eleverna ska förstå varför de ska arbeta med detta tema. Introduktionen ger dig som lärare möjlighet att ta reda på elevernas förkunskaper och intressen. Här kan du också fånga upp om du behöver gå igenom vissa centrala begrepp inom temat eller avgränsa uppläggningsen av aktiviteter till sådant som du förstår att eleverna klarar av och som de tycker är intressant. Därutöver har du som lärare möjlighet att genom att visa på dina egna erfarenheter uppmuntra eleverna att vilja gå djupare in i temat.

Klassrumsaktiviteter

När vi arbetade med att formulera våra förslag till aktiviteter arbetade vi först var för sig. Sedan träffades vi och diskuterade med varandra och kompletterade våra förslag med sådant som övriga i arbetsgruppen tyckte också var viktigt att ha med. Därför är förslagen till klassrumsaktiviteter både personliga och gemensamma. På samma sätt hoppas vi att ni ska göra: - *Läs våra förslag och komplettera gärna med sådant som passar för just er och era elever!*

Nyckelord och tankekartor, begreppsält och ordpar

Gör det till en rutin att anteckna på tavlan alla nya ord eller ord som du märker att inte alla elever kan. Repetera orden och deras betydelser och låt sedan eleverna skriva av dessa i sina egna ordlistor.

När man börjar ett nytt tema kan det vara lämpligt att be eleverna komma med förslag på ord som de menar hör samman med detta tema. Det brukar vi kalla *nyckelord*. Skriv upp dessa ord och dra gärna streck mellan ord som hör

närmare samman till en *tankekarta*. Låt det bli en vana för eleverna att även göra tankekartor när de själva planerar en arbetsuppgift.

Ibland är det aktuellt att mer systematiskt vidga elevernas ordförråd. Det kan gälla ord som hör ihop med t.ex. verbet *att sy*. – Hit hör substantiv som *tyg, siden, sammet, sax, nål, tråd, symaskin, mönster osv*, verb som *sy, klippa, prova* och adjektiv som *röd, vit, rutig, randig osv*. Detta brukar kallas *ord- eller begreppsfält*. En annan typ av ordfält utgörs av ett gemensamt samlingsord (kollektiv) som exempelvis *frukt* och benämningar på frukter som *äpple, päron osv*.

En annan gång kan det vara lämpligt att träna på *ordpar* – det kan vara *mot-satser*: *glad – ledsen* eller *synonymer*: *glad – lycklig, ledsen – sorgen*.

Materialförslag

De materialförslag som vi presenterar i anslutning till teman utgår från tillgången på material på våra olika varieteter. Därför skiljer sig metodmaterialen åt på den här punkten. Vissa informationskällor kan användas i alla språkversionerna och dessa är de viktigaste:

- Skolverkets webbplats för romani: www.modersmal.skolverket.se/Romani
- Skolverkets webbplats för beställning av böcker: www.skolverket.se/Publikationer
- Skolverkets webbplats för metodik och material: www.multimedia.skolverket.se
- Utbildningsradions material på romani: www.ur.se/sagorivarlden
- Sveriges Radios sagor på romani: www.sr.se - barn/magiska skrinet
- Sveriges Radio - program på romani: www.sr.se – Radio Romano

Här följer några webbplatser med information om romer, romernas språk, historia och traditioner:

- www.rufs.org – Det är Romska Ungdomsförbundets webbplats. De har bra basinformation om flera områden på svenska.
- www.sprakradet.se – Information på svenska och romani mest om språk och även länkar till andra webbplatser.
- www.romani.org – Omfattande webbplats mest på engelska. Bra länkar till övriga platser. Även till *Patrin* som är en webbtidning med mycket information på engelska och en del på romani.

Tidskrifterna *É Romani Glinda* och *Le Romané Nevimata* är oundgängliga när man arbetar med undervisning av romer.

Skolverket håller på att utarbeta textböcker som ska innehålla texter, dikter och bilder som ansluter till CFR:s teman. Materialet beräknas bli klart hösten 2009.

Elevernas dokumentation - Arbetspärmar och ordlistor

Vi rekommenderar er att låta eleverna samla det material som de använt och sådant som de själva producerat i A4-pärmar. I Metodmaterialet kallar vi dessa för Arbetspärmar. Det är också bra om eleverna sorterar sitt material under flikar med rubriken för det aktuella temat. Lämpligt register att använda är de med 15 flikar. Då kan den första fliken användas för uppgifter som hör samman med Tema 1- Jag och min familj. Här sätter eleverna in sitt första självporträtt, uppgifter om var de bor och i vilken klass de går osv. Sedan fyller eleven på med nya uppgifter varje år. Samma gäller för övriga temana. Vissa teman kanske återkommer först efter flera år. Då kan eleven och läraren se här vad de gjorde tidigare. Särskilt intressant är det om man använt sig av "Checklistan" (se nedan) för temat. - Det är uppmuntrande att få svart på vitt att man har gått

framåt i sin språkutveckling! Alla elever kan ha en flik för sina egna Ordlistor. Äldre elever kan ha en flik för Grammatikuppgifter. En flik kan användas för information till föräldrar om hemuppgifter och andra meddelanden. Och en flik kan eleverna ha för sådana egna material - i form av bilder, dikter, berättelser - som faller utanför de teman som alla arbetat med.

Slutligen en varning! Det kan bli väldigt mycket material. Kanske bör man göra en sortering efter något år och spara bara "de finaste" texterna och bilderna. Här ska man som lärare dock bevaka, att vissa elever inte kastar alla sina tidigare alster, därför att de för tillfället är inne i en period då man är känslig för det som man tycker är barnsligt. Försök att i stället få dessa elever att förundras över hur mycket de har utvecklats!

Uppföljning av det som eleverna har lärt sig

Till CFR:s teman finns något som kallas *Checklistor*. Vi har provat dessa på våra elever. Ibland har vi uppfattat dessa listningar som alltför omfattande för den undervisning som vi har haft. Men samtidigt har listorna fungerat mycket bra när det gäller att synliggöra både för oss lärare och för eleverna vad de kan i utgångsläget och de har fått bekräftelse på att temastudierna medfört att de har gått framåt i sin språkfärdighet inom de olika kompetenserna. Därför har vi inte omarbetat dessa checklistor, utan överlåter åt er att antingen använda listorna som de är eller göra urval av frågeställningarna utifrån er undervisning och era elevers språknivåer.

Ett annat sätt att följa upp undervisningen är att formulera *konkreta mål* för den klassrumsaktivitet som man väljer att arbeta med. Då kan man också direkt se om eleven nått de uppställda målen. Vi har formulerat vissa sådana "uppnåendemål" för de föreslagna aktiviteterna. Använd dessa som förebilder för din egen undervisningsplanering. Du kan vara ännu konkretare och dela upp målen utifrån Checklistans kompetenser!

Båda dessa sätt att följa upp elevernas språk- och kunskapsutveckling ger dig som lärare bra underlag för den *Utvecklingsplan (IUP)* som du ska utarbeta tillsammans med eleverna och deras föräldrar.

Vi som har utarbetat detta metodmaterial är:

Angelina Dimitri Taikon, klasslärare i Roma Kulturklass i Stockholm. Undervisar elever i F-klass - årskurs 9 med olika språkfärdighetsnivåer i kelderash och andra varieteter.

Fatima Miftar, modersmåls lärare i Vänersborg. Undervisar i relativt stora grupper jämnåriga elever som oftast har goda kunskaper i arli.

Iren Horvatne, modersmåls lärare i Malmö. Undervisar elever i alla åldrar, ofta i små åldersblandade grupper och med olika språkfärdighet i lovåra.

Jasminka Demirovska, modersmåls lärare i Trollhättan. Undervisar elever som har goda kunskaper i arli från F-klass och uppåt.

Kani Miftar, modersmåls lärare i Vänersborg. Undervisar i relativt stora grupper jämnåriga även äldre elever som oftast har goda kunskaper i arli.

För bearbetningen av avsnittet om CEFR:s och CFR:s syn på språkinlärning och språkliga kompetenser svarar **Christina Rodell Olgac**.

Projektledare och redaktör för materialet har varit **Mai Beijer**.

Vi hoppas att du ska ha nytta av detta metodmaterial. För närvarande finns det i språkversionerna: arli, kelderash och lovåra samt på svenska. Det kommer även att översättas till engelska så att det kan få spridning i andra länder. Vi hoppas

att detta metodmaterial också kan vidareutvecklas så att det även passar för övriga romska språkgrupper i Sverige.

Vi är intresserade av att ta del av konstruktiv kritik, så hör gärna av er till Skolverket som 1 oktober 2008 tog över ansvaret för detta utvecklingsarbete. Genom att materialet finns i digital form är det möjligt att göra ändringar och tillägg på ett enklare sätt än om materialet hade getts ut i bokform. Men vi har ändå bemödat oss om att ge det en tilltalande layout, så att ni som hellre arbetar med ett "tryckt material" ska kunna skriva ut det i A-format från vår pdf-fil.

Stockholm i december 2008

Lycka till med er undervisning!

Angelina, Fatima, Iren, Jasminka, Kani, Christina och Mai

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

ÖVERSIKT	2
METODMATERIAL FÖR MODERSMÅL ROMANI CHIB.....	3
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	9
EUROPARÅDETS SYN PÅ SPRÅKINLÄRNING – CEFR.....	10
UPPSTÄLLNING AV SPRÅKNIVÅER enligt CEFR OCH CFR.....	12
FÄRDIGHETER i ROMANIPE enligt CFR	13
TEMA 1 - JAG OCH MIN FAMILJ	15
TEMA 2 - MITT HEM OCH AKTIVITETER I HEMMET.....	25
TEMA 3 - NÄRSAMHÄLLET OCH MINA SOCIALA KONTAKTER.....	32
TEMA 4 - ROMSKA HANTVERK	38
TEMA 5 - HÖGTIDER OCH FESTER	44
TEMA 6 - I SKOLAN	50
TEMA 7 - TRANSPORTMEDEL OCH RESOR	57
TEMA 8 - MAT OCH KLÄDER	62
TEMA 9 - TID, ÅRSTIDER OCH VÄDER	69
TEMA 10 - NATUR OCH DJUR	75
TEMA 11 - FRITIDSINTRESSEN OCH KULTUR.....	82
PLANERINGSMODELLER	90

EUROPARÅDETS SYN PÅ SPRÅKINLÄRNING – CEFR

Ända sedan 1970-talet har Europarådet arbetat för att få lärare och språkstudenter att se på språkinläring som en aktivitet som är inriktad på handling. Målet för detta utvecklingsarbete var att förbättra alla europeiska studerandes kunskaper i engelska. För detta ändamål beskrevs olika "språkfärdighetsnivåer", där alla studerande åtminstone skulle ha möjlighet att uppnå en lägsta "tröskelnivå". I Sverige vidareutvecklades detta sätt att se på språkinläring till att även gälla undervisning i svenska för invandrare.

Europarådet fortsatte därefter att vidareutveckla detta synsätt på språkinläring till att omfatta alla andra språk som inte är modersmål. Det man främst betonar är interaktion mellan språkanvändare (förståelse och kommunikation) och skolämnet kom nu att kallas "moderna språk". I den tidigare undervisningen kallades ämnet "främmande språk" och där låg betoningen främst på förståelse av skriven text och översättning mellan språken.

Denna syn på språkinläring redovisar Europarådet i rapporten **The Common European Framework of Reference for Languages, 2001 (CEFR)**. Denna syn ligger också till grund för de svenska kursplanerna för moderna språk.

Den Europeiska ramkursplanen för romani (CFR) är den första utvecklingen av CEFR till att gälla ett modersmål. Ansvariga för CFR är samma forskare som svarade för CEFR även om de också haft romer som referenspersoner.

Här följer en sammanfattning av de viktigaste delarna i CEFR:

1. Språk är en av grundstenarna i människors beteende. Vi använder språket eller språken hela tiden för att kommunicera och tala med varandra på olika sätt. Dessa sätt att kommunicera kan man dela in i två typer, dels utåtriktad och socialt tillsammans med andra personer, dels mer inåt och privat. Vi kan till exempel samtala med familjemedlemmar, vänner och arbetskamrater, leda möten, predika eller hålla tal, skriva privata och officiella brev, berätta sagor och historier. Allt detta är exempel på olika sätt att kommunicera med andra människor. Den andra typen av kommunikation eller samtal är de som vi för inom oss och för oss själva. När vi läser, för vi ett slags tyst samtal med texten och vad den säger till oss. Det gör vi också ibland när vi lyssnar. Även de olika sätten att använda språket för att tänka igenom saker och ting, till exempel för att förklara oss när vi ibland kommer för sent eller när vi förbereder oss för att träffa doktorn på vårdcentralen genom att vi kanske sitter i väntrummet och försöker tänka ut vilka frågor som doktorn kommer att ställa till oss och på hur vi då ska svara.

2. Kommunikationshandlingar består av *språklig aktivitet*, som kan delas in i fyra typer: *mottagande*, *produktion*, *interaktion* och *förmedling* (engelska mediation). Mottagande handlar om hur vi förstår andra människors språk i både tal eller skrift. Produktion handlar om att vi själva talar eller skriver. Interaktion innebär muntligt eller skriftligt utbyte mellan två eller flera personer. Förmedling, som ofta också handlar om översättning eller tolkning, innebär kommunikation mellan personer eller grupper som inte kan kommunicera eller samtala direkt med varandra, till exempel om man talar olika språk. Interaktion och förmedling omfattar både mottagande och produktion.

3. För att kunna delta i allt som språklig aktivitet eller samtal innebär använder vi oss av vår *kommunikativa språkliga kompetens*. Den här språkliga kompetensen att samtala på olika sätt betyder att vi har kunskaper om orden, ljuden och i vilken ordning orden ska komma i en mening i det språk vi använder. Dessutom kan vi använda de här språkliga kunskaperna för att förstå ett eller flera språk och själva tala olika språk. Det här är något som vi

människor inte alltid är medvetna om att vi gör. Ofta gör vi det nästan automatiskt, särskilt när det handlar om vårt modersmål.

4. Hur vi kommunicerar eller samtalar varierar beroende på var och i vilket sammanhang vi befinner oss. Om vi är hemma med familjen, i skolan eller hos doktorn eller om vi pratar med barn eller vuxna, så påverkar det oss och hur vi talar. Ibland tänker vi inte ens på det. CEFR räknar med fyra centrala domäner eller *områden för språkanvändning*: offentlig, privat, skola och utbildning samt yrken.

5. Hur vi talar eller kommunicerar beror på i vilket sammanhang vi befinner oss. Vi pratar på olika sätt beroende på med vem det är. Det gäller också när vi skriver, om det är till någon bekant eller till en myndighet. Det kallas vår *språksociologiska kompetens*. Som lärare talar vi till exempel troligen på olika sätt med en elev och med en förälder. Vi anpassar alltså vårt sätt att tala och ofta gör vi det utan att tänka på det. Det hänger också ihop med vilka traditioner eller regler som finns i en kultur, i en grupp eller i ett land. Vi tar hänsyn till de här traditionerna eller reglerna när vi talar med eller skriver till någon. Men vi har ytterligare en kompetens nämligen vår pragmatiska kompetens. Man skulle kunna säga att den pragmatiska kompetensen handlar om att använda språket på rätt sätt, till exempel för att hälsa på någon, önska någon lycka till eller för att ta farväl när någon ska resa bort.

6. Slutligen skulle man kunna säga att samtal eller kommunikation mellan människor också hör ihop med uppgifter. För att utföra dessa uppgifter måste vi använda oss av olika strategier eller sätt för att förstå och tala eller skriva och förstå texter. Det behöver vi inte göra om det handlar om sådant som vi gör mer automatiskt eller av rutin, när vi inte behöver tänka efter så mycket.

CEFR säger inget om hur språkundervisningen ska se ut. Men beskrivningen av hur språk används visar vilken pedagogik och undervisning kring språk som vi behöver använda. Språkinlärning kräver att vi använder olika språkliga resurser när vi ska samtala eller skriva. Det hjälper oss att se det som är det viktiga i ramkursplanen för romani, nämligen att hur vi använder språk alltid spelar en viktig roll i effektiv språkinlärning. Det här stödjer också ramkursplanens betoning på arbete med teman som kan fungera som en bro mellan klassrummet och den romska folkgruppen.

UPPSTÄLLNING AV SPRÅKNIVÅER enligt CEFR OCH CFR

		A1	A2	B1	B2
FÖRSTÅELSE	Lyssnande 	Jag förstår vanliga ord och mycket grundläggande fraser om mig själv, min familj och min närmaste omgivning när någon talar långsamt och tydligt.	Jag förstår fraser och det mest frekventa ordförrådet inom områden som har direkt personlig betydelse (t.ex. mycket grundläggande information om person och familj, inköp, lokalsamhället, arbete). Jag förstår huvudpoängen i korta, tydliga och enkla meddelanden och upplysningar.	Jag förstår huvudpoängerna i tydligt standardtal om välbekanta ämnen som ofta förekommer på arbetsplatser, i skolan, på fritiden o.s.v. Jag förstår huvudpoängen i många radio- och TV-program om aktuella ämnen eller ämnen av personligt eller yrkesmässigt intresse om framförandet är relativt långsamt och tydligt.	Jag förstår längre framställningar och föreläsningar och kan följa komplicerade argumenteringar under förutsättning att ämnet är någorlunda välbekant. Jag förstår de flesta nyhetsprogram och program om aktuella ämnen på TV. Jag förstår de flesta filmer på standarddialekt.
	Läsning 	Jag förstår vanliga namn, ord och mycket enkla meningar, t.ex. på affischer eller i kataloger.	Jag kan läsa mycket korta, enkla texter. Jag kan hitta specifik, förutsägbar information i enkelt vardagsmaterial, t.ex. annonser, broschyrer, menyer och tidtabeller, och jag förstår korta, enkla personliga brev.	Jag förstår texter som huvudsakligen består av högfrekvent vardagsspråk eller yrkesrelaterat språk. Jag förstår beskrivningar av händelser, känslor och önsksningar i personliga brev.	Jag kan läsa artiklar och rapporter om samtidsproblem där skribenten intar en viss hållning eller anlägger vissa synpunkter. Jag förstår nutida litterär prosa.
TAL	Muntlig interaktion 	Jag kan interagera på ett enkelt sätt under förutsättning att den andra personen är villig att upprepa eller formulera om yttranden i långsammare takt och hjälpa mig att formulera det jag försöker säga. Jag kan ställa och besvara enkla frågor inom områden som rör direkta behov eller om mycket vanliga ämnen.	Jag kan kommunicera inom ramen för enkla rutinuppgifter som kräver ett enkelt och direkt informationsutbyte om välbekanta ämnen och aktiviteter. Jag klarar av mycket korta sociala replikskiften, trots att jag vanligen inte förstår tillräckligt mycket för att själv hålla samtalet igång.	Jag klarar av de flesta situationer som kan uppstå under resor i områden där språket talas. Jag kan utan förberedelser delta i samtal om ämnen som är välbekanta, av personligt intresse eller relevanta för vardagslivet (t.ex. familj, fritidsintressen, arbete, resor och aktuella händelser).	Jag kan interagera med en grad av språkbehärskning och spontanitet som möjliggör normal interaktion med modersmålstalare. Jag kan aktivt delta i diskussioner i välbekanta sammanhang och redogöra för och försvara min uppfattning.
	Muntlig produktion 	Jag kan använda enkla fraser och meningar för att beskriva var jag bor och människor jag känner.	Jag kan använda en följd av fraser och meningar för att med enkla ord beskriva min familj och andra människor, min bostadssituation, min utbildningsbakgrund och mitt nuvarande eller senaste arbete.	Jag kan foga samman fraser på ett enkelt sätt för att beskriva upplevelser och händelser, mina drömmar, förhoppningar och ambitioner. Jag kan ge kortfattade argument för och förklaringar till åsikter och planer. Jag kan berätta en historia eller återge handlingen i en bok eller film och beskriva mina reaktioner.	Jag kan framföra tydliga, detaljerade beskrivningar om en rad ämnen som hänger samman med mitt intresseområde. Jag kan förklara en ståndpunkt i en avgränsad fråga och redogöra för fördelar och nackdelar med olika alternativ.
SKRIFT	Skrift 	Jag kan skriva ett kort, enkelt vykort, t.ex. för att skicka en julhälsning. Jag kan fylla i personuppgifter på en blankett, t.ex. namn, nationalitet och adress på ett formulär vid incheckning på hotell	Jag kan skriva korta, enkla anteckningar och meddelanden. Jag kan skriva ett mycket enkelt personligt brev, t.ex. för att tacka någon för något.	Jag kan skriva en enkel sammanhängande text om ämnen som är välbekanta eller av personligt intresse. Jag kan skriva personliga brev med beskrivningar av upplevelser och intryck.	Jag kan skriva tydliga, detaljerade texter om en rad ämnen som hänger samman med mitt intresseområde. Jag kan skriva en uppsats eller rapport och formella information eller argumentera för eller emot en viss ståndpunkt. Jag kan skriva brev som framhåller den personliga betydelsen av händelser och upplevelser.

I CEFR finns ytterligare två nivåer C1 och C2 som beskriver fördjupade språkfärdighetsnivåer som inte täcks in av CFR som är avsedd främst för åldersgruppen 6-16 år.

Checklistornas frågor följer denna uppdelning i kompetenser. De många små stegen här innebär att *alla elever* kan fylla i något och se att de går framåt i sin språkutveckling.

FÄRDIGHETER I ROMANPE enligt CFR

		A1	A2	B1	B2
F Ö R S T Ä L S E	H Ö R F Ö R S T Ä L S E	Kan förstå ord för familjemedlemmar, aktiviteter i hemmet, olika slags kläder och mat, regler för familjen och den sociala gruppen, de främsta högtiderna och minnesdagarna, sång, dans, sagor och andra fritidsaktiviteter eller idrottsliga aktiviteter.	Kan förstå enkla instruktioner som ges om uppförande hemma/i den sociala gruppen. Kan förstå en enkel förklaring av "regler" som rör vardagsliv. Kan förstå huvudpoängerna och syftet i en saga.	Kan förstå en berättelse om eller redogörelse för hans/hennes familj eller sociala grupp. Kan lyssna till ett anförande om romsk historia, livsstil eller romska traditioner och förstå huvudpoängerna.	Kan i detalj förstå ett längre anförande om romernas liv, historia eller kultur med jämförelser mellan hur det var förr och hur det är nu och diskussion om frågor som väcks i den moderna världen.
	L Ä S F Ö R S T Ä L S E	Kan känna igen och förstå vanliga ord för familjemedlemmar och medlemmar i gruppen och aktiviteter, föremål i hemmet, mat och kläder, namn på välbekanta sagor och sånger o.s.v. när man ser dem på en plansch, ett kort eller i en lista.	Kan läsa och förstå enkel text, t.ex. en välbekant saga som innehåller mycket vanliga, välbekanta ord. Kan läsa och förstå enkla texter om romernas liv, historia eller traditioner om texterna innehåller mycket vanliga, välbekanta ord.	Kan läsa och förstå en åldersanpassad redogörelse för det romska folket och deras erfarenheter förr eller nu.	Kan läsa och förstå en detaljerad beskrivning av hur romernas livsstil har påverkat de vardagliga normerna. Kan läsa och förstå en redogörelse för en romsk persons eller grups erfarenheter. Kan läsa och förstå en biografisk text om en berömd romsk person.

		A1	A2	B1	B2
M U N T L I G	I N T E R A K T I O N	Kan be om vanliga föremål i hemmet. Kan svara ickeverbalt eller med enstaka ord eller mycket korta fraser på frågor om hans/hennes familj, hem, aktiviteter, vad man tycker om/inte tycker om och erfarenheter Kan hälsa och besvara hälsningar korrekt.	Kan ställa och svara på enkla frågor om romernas samhällsliv och historia, hantverk och yrken, levnadssätt och typiska händelser och göromål.	Kan ställa och svara på frågor om aspekter av romskt liv och kultur. Kan samtal om de viktiga "reglerna" i det romska folkets liv. Kan svara på frågor om hans/hennes liv och hur han/hon ser på romska familjetraditioner. Kan ställa och svara på frågor om vikten av utbildning för romerna i dag.	Kan samtala i detalj om romernas traditioner och deras påverkan på vardagslivet. Kan samtala i detalj om viktiga övertygelser om uppförande och moral i romska familjer och grupper. Kan samtala om och förklara vikten av utbildning och vilka möjligheter det ger unga människor.

T A L	M U N T L I G	Kan använda nyckelord eller enkla fraser för att beskriva familj, hem, aktiviteter och vad man tycker om/inte tycker om.	Kan använda en följd av enkla fraser och meningar för att beskriva en aspekt av romskt liv eller traditioner. Kan använda dockor eller en plansch för att ge en enkel förklaring av ett visst ämne som rör romsk historia eller traditioner (t.ex. utvandringen från Indien, hantverk i särskilda områden eller bland olika grupper, o.s.v.). Kan återberätta en välbekant saga i fraser eller enkla meningar.	Kan samtala på ett åldersanpassat sätt om livsstil och ansvar för ungdomar i en romsk familj. Kan hålla ett kort anförande om en aspekt av romernas liv, historia eller kultur.	Kan hålla en detaljerad presentation om romernas liv, historia eller kultur och understryka de viktiga dragen. Kan hålla ett detaljerat anförande om inläring av romani och illustrera med exempel från olika varianter av språket.
	P R O D U K T I O N				
S K R I F T		Kan skriva av eller skriva ord eller listor om familjemedlemmar, dagliga aktiviteter, föremål i hemmet, mat och kläder och viktiga händelser.	Kan skriva korta texter med välbekanta ord för att beskriva en aspekt av romernas historia eller traditioner eller ge ett kort referat av en välbekant saga.	Kan skriva en kort text om en dag i en romsk familjs liv, viktiga aktiviteter i ett romskt hem, romernas historia i hemtrakten och i andra länder.	Kan skriva en tydlig, detaljerad text om romernas historia och kultur och dess betydelse i dag, med hänvisning till hemtrakten eller andra länder. Kan skriva en tydlig, detaljerad text om skälen att lära sig romani och vikten av de olika dragen i språket i andra områden.

Vi har arbetat in romanipe/romskt perspektiv i våra förslag på klassrumsaktiviteter. Men det kan ändå vara bra att läraren då och då kontrollerar på vilken nivå elevernas språkfärdigheter ligger när det gäller romanipe.

TEMA 1 - JAG OCH MIN FAMILJ

Jag och min familj är ett centralt tema i undervisningen av romska elever. Familjen är mycket viktig för alla romer och den romska familjen omfattar förutom mor, far, barn även mor- och farföräldrar, mosttrar och morbröder, fastrar och farbröder och kusiner. Här kan eleverna jämföra sin familj med en icke-romsk familj i Sverige där familjebegreppet oftast endast innefattar mor, far, barn. Den romska familjen formar en speciell identitet och självkänsla hos de romska barnen. Familjebanden är nämligen mycket starka bland romer.

Se även: Tema 2 - Mitt hem och aktiviteter i hemmet, Tema 3 - Närsamhället och mina sociala kontakter, Tema 4 - Romska hantverk och yrken och Tema 6 - Högtider och fester

Mål för alla

- Eleverna kan benämningar på familjemedlemmarna och kan tilltala dem på rätt sätt.
- Elevernas identitet och självförtroende har stärkts genom att de fått ökad kunskap om sig själva och sin roll i den romska familjen.
- Eleverna känner och visar respekt för äldre.
- Eleverna har ökat sin kunskap om den egna familjens ursprung och om sin romska grupp.
- Eleverna har fått insikter i andra människors uppfattningar och levnadssätt och härigenom ökat sin förmåga att förstå och känna respekt för människor som lever under olika villkor.

Introduktion

Läraren presenterar temat Jag och min familj genom att visa på familjens centrala roll bland romer. Innan elever får arbetsuppgifter kan du presentera din egen familj och berätta om dig själv. Det är bra om du kan visa konkret vad det är för resultat som du förväntar dig att eleverna ska åstadkomma i arbetsuppgifterna, t.ex. när du ber dem att göra en namnskylt – visa hur din ser ut! Bemöta dig om att eleverna blir medvetna om i vilka sammanhang de har nytta av det som de håller på att lära sig och var generös med uppmuntran.

I blandade grupper är det viktigt att börja med sådan information och sådana arbetsuppgifter som passar elever i olika åldrar och på olika språknivåer.

De material - bilder, texter, ordlistor, checklistor - som eleverna producerar samlar de i sina *Arbetspärmar*. Dessa består av A4 pärmar med register. Eleverna kan antingen samla nya ord under en flik i Arbetspärmen eller i en särskild anteckningsbok. (Mer om detta i Inledningsavsnittet.)

Det är viktigt att du arbetar åldersanpassat när det gäller formella aspekter på språkriktighet och grammatik. Du kan exempelvis systematiskt följa upp en aspekt under ett tema, t.ex. användningen av personliga pronomen under det här temat.

Klassrumsaktivitet 1:1 Jag

Ålder: 7-14 år

Nivå: A1

Mål för aktiviteten

- Eleverna ökar sin kunskap om sig själva och deras självkänsla stärks.
- Eleverna kan se sig själva i förhållande till omvärlden.

Metoder och arbetssätt

Efter den inledande presentationen av temat kommer arbetet under denna lektion att koncentreras på eleven själv. Samtalet i gruppen rör sig först kring att vi människor både är lika och olika varandra. Sedan är det aktuellt att tala om våra egennamn, vad de betyder, varför vi har fått de namn vi har och att vi identifierar oss med våra namn. Det är vanligt att romer har dels ett officiellt namn dels ett romanimamn. – Läraren berättar det han/hon kan om sitt namn.

Den första arbetsuppgiften blir att alla elever ska göra en namnskylt. Läraren hjälper de elever som ännu inte kan skriva sitt namn genom att skriva upp namnen på tavlan så att eleverna kan skriva av. Sedan ska var och en dekorera sitt namnskylt. De äldre elever som kan hantera datorn kan göra namnskylten med datorn.

Därefter ska eleverna rita sitt självporträtt. Barnen får själva bestämma vad de vill ha med och hur de vill rita sig. Du kan visa en teckning på dig själv där du har med ögonfärg, hårfärg, ansiktsdrag, längd osv. Du kan hjälpa elever med ord för färger genom att skriva ordet på tavlan med en penna med den aktuella färgen – Håret är *svart*, ögonen är *blå* osv. På den här nivån kan du också behöva hjälpa eleverna om de vill ha med uppgifter om sin längd. Låt dem mäta varandra! Sedan samlar du ihop teckningarna. Varje elev får presentera sin teckning och läraren uppmuntrar eleverna att berätta om det som de själva tycker är viktigt. Både namnskylten och självporträttet sparas i Arbetspärmen.

Hemuppgift

Eleverna får i uppgift att till nästa gång ta med fotografier på sig själva när de var små. De ska också fråga sina föräldrar om hur föräldrarna tyckte att de var när de var små, t.ex. om de var snälla eller grät mycket osv.

Grammatik

Denna aktivitet ger dig som lärare en naturlig möjlighet att följa upp om eleverna kan använda personliga pronomen (jag, du, hon, han, vi, ni, de). Detta gör du under samtalen om hur eleverna uppfattar sig själva och hur de relaterar till andra. Skulle någon elev inte vara säker på det här, ska du notera detta för dig själv och återkomma. De elever som kan skriva kan också göra en lista med personliga pronomen.

Klassrumsaktivitet 1:2 – Jag

Ålder: 7-14 år

Nivå: A2

Mål för aktiviteten

- Eleverna har ökat sin kunskap om sig själva och deras självkänsla har stärkts.
- Eleverna kan se sig själva i förhållande till omvärlden.

Metoder och arbetssätt

Du inleder på samma sätt som ovan och även dessa elever ska göra en namnskylt och berätta om sig själva. Eleverna på denna nivå ska även kunna avsluta meningar som: Jag heter....., Min adress är....., Mitt telefonnummer är.....

En annan uppgift som du kan göra med dessa elever är att ni ritar sju cirklar, en i mitten och sex runt om. I den mittesta cirkeln ska eleven skriva sitt namn, i de övriga ska de skriva in t.ex. sin favoritmaträtt, -färg, -musik, -djur, -person, -sysselsättning.

De kan också skiva något positivt om sig själva som börjar med samma bokstav som deras namn. Sedan ska de jobba i par och försöka hitta på något positivt som börjar på samma bokstav som kamratens namn, t.ex. *snälla Sofia*. Du

samlar in dessa beskrivningar och skriver upp på tavlan alla positiva egenskaper som eleverna har kommit på. Sedan fortsätter ni med att hitta på fler ord som betyder samma sak t.ex. *snäll – rar* och motsatser *snäll – elak osv.*

Eleverna antecknar dessa ord i sina ordlistor gärna just som synonymer och motsatsord. Detta sätter in orden i ett sammanhang, något som underlättar inlärningen av nya ord.

Grammatik

Det är troligt att eleverna på den här nivån kan använda personliga pronomen. För att vara säker kan du medvetet ställa frågor eller låta eleverna skriva meningar där de ska fylla i rätt pronomen t.ex. Var bor Patricia? - .... bor på Storgatan. Du ska också repetera räkneorden som behövs för att tala om adresser och telefonnummer.

Hemuppgift

Samma som ovan. Dessutom kan eleverna avsluta/fortsätta de listningarna av synonymer och motsatsord som de påbörjade i skolan.

Klassrumsaktivitet 1:3 – Jag

Ålder: 7-14

Nivå: B2

Mål för aktiviteten

- Eleverna har ökat sin kunskap om sig själva och deras självkänsla har stärkts.
- Eleverna kan se sig själva i förhållande till omvärlden.

Metoder och arbetssätt

Eleverna på denna nivå kan antingen skriva själva sin namnskylt eller göra det på datorn. De kan också använda datorn för att ta reda på mer om vad deras namn betyder.

Dessa elever ska skriva en kort text om sig själva. Du kan hjälpa dem att komma igång genom att ge några förslag på vad de kan skriva om, t.ex. - Vad gör dig glad? När känner du dig lycklig? Vad gör dig arg? Vad gör dig nyfiken? osv. Men det är viktigt att eleverna förstår att de ska koncentrera sig på sig själva under den här skrivuppgiften. Nästa steg är att de presenterar för varandra det som de har skrivit.

Grammatik

Du kan kontrollera att eleverna kan använda personliga pronomen i grundform (nominativ) i de texter som eleverna har skrivit. Du kan komplettera genom att ställa frågor där eleverna måste använda olika pronomen t.ex. - När blir Patricia arg? ..... blir arg när någon retar henne. Eleverna kan skriva en lista på dessa pronomen i sin Arbetspärm/Ordlista.

Hemuppgift

Även eleverna på denna språknivå ska till nästa gång ta med fotografier på sig själva som små, eftersom nästa område kommer att handla om "När jag var liten". Eleverna kan också komplettera den text som de skrivit om sig själva och lägga in den i sin Arbetspärm.

Klassrumsaktivitet 2:1 – När jag var liten

Ålder: 7-14 år

Nivå: A1, A2,

Mål för aktiviteten

- Elevernas självförtroende har stärkts genom ökad kunskap om sig själva och sin roll i den romska familjen.
- Elevernas känsla av samhörighet med sin romska grupp har ökat genom att de lärt sig mer om den egna familjens ursprung.

Metoder och arbetssätt

Syftet med denna klassrumsaktivitet är att göra eleverna medvetna om den uppskattning som de har fått från sina föräldrar, familj och övriga släktingar och öka deras kunskap om sin släkts historia. Du börjar denna övning med att berätta om dig själv som liten. Tala om för eleverna varför det är viktigt att känna till sin egen familjs historia och uppmuntra eleverna att bli stolta över sina rötter. Samtala med eleverna om hur de var när de var små och betona att alla är vi unika och att detta är något positivt.

Arbetsuppgiften denna gång är att eleverna ska göra en presentation i bild och ord av sig själva som små. De ska klistra upp fotot eller kopiera det på ett blad som de ska sätta in i Arbetspärmen. Men först ska ni samtala om det som eleverna hört från föräldrarna och du ska skriva upp de nya orden på tavlan. De elever som kan skriva förser sin bild med en kort text. Överskriften är elevens namn och eventuellt uppgift om ålder. Du hjälper dem som inte kan skriva själva genom att skriva några nyckelord t.ex.- Patricia 1 år - liten, glad, flicka eller Patricia 1 år - skrattar.

Grammatik

Här fortsätter du att följa upp om eleverna kan böja personliga pronomen i ackusativ (mig, dig, honom, henne, oss, er, dem).

Klassrumsaktivitet 2:2 – När jag var liten

Ålder: 7-14 år

Nivå: B1, B2

Mål för aktiviteten

- Elevernas självförtroende har stärkts genom ökad kunskap om sig själva och sin roll i den romska familjen.
- Elevernas känsla av samhörighet med sin romska grupp har ökat genom att de lärt sig mer om den egna familjens ursprung.

Metoder och arbetsformer

Eleverna på dessa nivåer kan berätta sammanhängande om sig själva och hur de var när de var små, medan den skriftliga färdigheten varierar beroende på ålder.

Uppläggningsen av temat är samma som hos eleverna på A1-A2 nivåerna och när eleverna har berättat om vad föräldrarna har sagt om hur de var som små och ni noterat de nya orden, ska även dessa elever skriva texter till sina bilder. Denna gång kan eleverna lämna in sina texter till dig och det är viktigt att du kommenterar deras texter. – Uppmuntra deras skrivande, lyft fram sådant som är bra och försök undvika rättelser på rättstavningsnivå!

Grammatik

Fortsätt även på dessa nivåer att följa upp att eleverna kan använda personliga pronomen i olika böjningsformer (kasus). Råder det tveksamhet kan du repetera detta gemensamt i gruppen och låta eleverna fylla i de olika böjningsformerna i sina ordlistor.

Hemuppgift

Som hemuppgift ska eleverna inför nästa område ta reda på till vilken grupp romer deras familj hör och de ska också fråga föräldrar och äldre släktingar om vad som är utmärkande för deras familj.

Klassrumsaktivitet 3:1 – Min familj

Ålder: 7-14 år

Nivå: A1, A2

Mål för aktiviteten

- Eleverna kan benämningar på familjemedlemmarna.
- Eleverna känner och visar respekt för äldre.
- Eleverna har ökat sin kunskap om den egna familjen och sin romska grupp.
- Eleverna har fått insikter i andra människors levnadssätt och härigenom ökat sin förmåga att förstå och känna respekt för människor som lever under olika villkor.

Metoder och arbetsformer

Familjen är viktig för alla och därför är detta ett centralt tema. Familjekonstellationer ser olika ut och det är viktigt att eleverna när de arbetar med detta tema också får inblick i hur olika familjer kan se ut. Börja med att samtala om familjens betydelse och gör eleverna uppmärksamma på att familjer kan se ut på många sätt.

Lyft fram det som är specifikt med romska familjer och ta även upp den sociala grupptillhörigheten, t.ex. om eleverna hör till arli, kelderash, lovara eller någon annan grupp. Berätta om din egen familj och om likheter med andra familjer. Samtala om vad eleverna kallar sina föräldrar, far – och morföräldrar och andra familjemedlemmar. Du kan även prata med dem om vad som menas med "kärnfamilj" och vem de anser tillhör deras familj. - Är det endast mamma, pappa och syskon eller även far – och morföräldrar eller ytterligare släktingar som de räknar in i sin "kärnfamilj"?

Under det inledande samtalet noterar du på tavlan alla ord för familjemedlemmar (mor, far, syster, bror, mormor, farfar, faster osv.)

Uppgiften för eleverna är nu att de ska rita sina familjer, skriva dit på vilket sätt personerna är släkt med dem. Därefter presenterar eleverna sina familjer och kommenterar även vilka personer som de tycker är viktigast för dem, t.ex. Min farmor är viktig för mig därför att hon kan berätta så spännande.

Grammatik

Den här uppläggningsen ger en naturlig anledning att följa upp om eleverna kan böja personliga pronomen i genitiv (min, mitt, mina, din, ditt, dina, hans, hennes, dess, vår, vårt, våra, er, ert, era, deras), De äldre eleverna skriver in dessa former i sina ordlistor.

Klassrumsaktivitet 3:2 – Min familj

Ålder: 7-14 år

Nivå: B1

Mål för aktiviteten

- Eleverna kan benämningar på familjemedlemmarna och kan tilltala dem på rätt sätt.
- Eleverna känner och visar respekt för äldre.

- Eleverna har ökat sin kunskap om den egna familjens rötter och sin romska grupp.
- Eleverna har fått insikter i andra människors uppfattningar och levnadssätt och härigenom ökat sin förmåga att förstå och känna respekt för människor som lever under olika villkor.

Metoder och arbetsformer

Dessa elever kan få i uppgift att efter den gemensamma diskussionen och genomgången av nya ord para ihop olika familjemedlemmar och t.ex. skriva i vänstra sidan de kvinnliga familjemedlemmarna och på högra de manliga, t.ex. mor – far, mormor – morfar.

Eleverna tänker efter och beskriver sina familjemedlemmar genom något som är utmärkande för personen, t.ex. farbror Mihajl spelar fiol, mormor kan spå i kort.

En annan uppgift kan vara att eleven ska skriva förnamnet på någon familjemedlem och försöka hitta något karaktärsdrag hos den personen som börjar på de bokstäverna som ingår i namnet. Exempel: *Sara*

S - snäll

A - ansvarsfull

R - rar

A - ambitiös

Sedan kan du dela in eleverna i grupper och ge dem i uppgift att hitta tre likheter och tre olikheter mellan gruppmedlemmarnas familjer. Det här ger underlag för diskussioner om att även romska familjer kan vara olika.

Detta tema avslutas med att eleverna gör affischer (ensamma eller i grupp) där de i text och bilder presenterar "sin" romska familj.

Grammatik

Genom de olika muntliga och skriftliga arbetsuppgifterna kan du följa upp att eleverna kan använda personliga pronomen i olika böjningsformer. Eleverna på denna nivå har också skrivit i sina ordlistor de olika böjningsformerna och kan själva gå tillbaks dit om de är osäkra.

Klassrumsaktivitet 3:3 – Min familj

Ålder: 13-16 år

Nivå: B2

Mål för aktiviteten

- Elevernas identitet och självförtroende har stärkts genom att de fått ökad kunskap om sig själva och sin roll i den romska familjen.
- Eleverna känner och visar respekt för äldre.
- Eleverna har ökat sin kunskap om den egna familjens rötter och sin romska grupp.
- Eleverna har fått insikter i andra människors uppfattningar och levnadssätt och härigenom ökat sin förmåga att förstå och känna respekt för människor som lever under olika villkor.

Metoder och arbetsformer

Efter de inledande samtalen får eleverna i uppgift att intervjua sina far - eller morföräldrar om hur deras familj såg ut när de vara unga. Utifrån denna information ska de skriva en uppsats som de även kan illustrera med foton. Eleverna på den här nivån kan också få i uppgift att skriva eller berätta om sin grupp och dess särdrag.

Eleverna kan även arbeta parvis och intervjua varandra om sina familjer och sedan presentera kamraten och hans/hennes familj inför hela gruppen. Du kan hjälpa eleverna att komma igång genom att visa dem på lämpliga frågor t.ex. Berätta om något som du tycker om hos din familj! Berätta om någon regel i din familj som du tycker är bra eller mindre bra! Berätta något om någon familjemedlem som du tycker särskilt mycket om!

Grammatik

Genom de olika muntliga och skriftliga arbetsuppgifterna kan du följa upp att eleverna kan använda personliga pronomen i olika böjningsformer. Eleverna på denna nivå har också skrivit i sina ordlistor dessa böjningsformer och kan själva gå tillbaks dit om de känner sig osäkra.

Jag och min familj (Checklista)					
Nivå	Färdighet		* Datum	** Datum	*** Datum
A1		Jag förstår när läraren frågar vad jag heter, hur gammal jag är, vad mina syskon eller vänner heter eller hur gamla de är. Jag förstår när läraren eller någon annan ber mig göra något. Jag förstår när någon välsignar mig.			
		Jag kan hitta mitt namn i en lista. Jag kan hitta andra familjemedlemmars namn.			
		Jag kan berätta vad jag heter och hur gammal jag är när någon frågar mig om det. Jag kan svara på frågor om vad jag tycker om och inte tycker om. Jag kan hälsa på och säga adjö till andra människor. Jag kan svara på frågor om andra familjemedlemmars namn. Jag kan ställa en enkel fråga.			
		Jag kan berätta något om min familj. Jag kan beskriva mig själv.			
		Jag kan skriva mitt namn, min adress och min skolas namn. Jag kan skriva andra familjemedlemmars namn. Jag kan skriva namnet på platsen där jag bor.			
A2		Jag förstår när läraren berättar något nytt för mig. Jag förstår vad mina vänner säger när vi gör något tillsammans. Jag förstår en del av samtalet mellan de vuxna i min familj. Jag förstår en del av orden i en välsignelse.			
		Jag kan använda alfabetet för att hitta mitt namn eller något annat namn i en lista eller ett register. Jag kan läsa en barnbok som jag redan känner till. Jag kan läsa en romsk saga som jag redan känner till.			
		Jag kan svara på frågor om människorna i min familj. Jag kan svara på frågor om vad jag gjorde i går, under helgen eller på ett lov. Jag kan svara på frågor om hur jag känner mig. Jag kan ställa frågor till andra människor. Jag kan hälsa på och säga adjö till olika människor på olika platser. Jag kan berätta för läraren eller någon annan vuxen om jag är orolig eller känner mig sjuk. Jag kan berätta för mina föräldrar om vad jag har gjort i skolan. Jag kan ställa en fråga om det är något jag inte förstår.			
		Jag kan berätta för andra människor om mig själv, hur lång jag är, min ögonfärg och mitt hår. Jag kan prata om saker som jag tycker om att göra. Jag kan prata om sådant som jag gör varje dag. Jag kan prata om saker som vi gör hemma. Jag kan förklara hur jag känner om saker i skolan eller min familj.			
		Jag kan skriva om sådant som jag gör varje dag. Jag kan skriva om saker som jag tycker om. Jag kan skriva om något som jag har gjort eller sett.			

Jag och min familj (Checklista)

Nivå	Färdighet		* Datum	** Datum	*** Datum
B1		Jag förstår vad andra människor pratar om i skolan, hemma och på andra platser. Jag förstår vad de vuxna säger hemma. Jag förstår alla ord i en välsignelse som jag eller något annat barn får.			
		Jag kan läsa om sådant som andra människor gör varje dag. Jag förstår vad en författare berättar om vardagsliv och levnadssätt. Jag kan läsa om människor som bor på andra platser. Jag kan läsa om svårigheterna för människor från minoritetsgrupper. Jag kan läsa om förändringarna och utmaningarna i det romska livet i dag.			
		Jag kan berätta för läraren vad jag har gjort hemma eller när jag inte var i skolan. Om jag inte förstår riktigt allt, kan jag be någon annan förklara något för mig. Jag kan berätta för mina föräldrar vad jag har gjort i skolan och vad jag tyckte var roligt. Jag kan svara på frågor om mitt vardagsliv och livet i min familj. Jag kan berätta för läraren eller mina föräldrar om saker som bekymrar mig och om varför jag är bekymrad.			
		Jag kan hålla en kort presentation för klassen om sådant som jag gör varje dag. Jag kan hålla en kort presentation för klassen om något viktigt som har hänt i min familj. Jag kan prata om hur traditioner och hantverk förs vidare i familjer. Jag kan prata om sådant som jag har lärt mig hemma. Jag kan berätta om det som är viktigt i mitt liv.			
		Jag kan skriva om skillnaderna mellan barns liv nu och förr. Jag kan skriva ett brev eller e-postmeddelande som beskriver något som har hänt i min familj. Jag kan jämföra mitt liv nu med mitt liv när jag var yngre. Jag kan skriva om hur jag känner mig.			
B2		Jag förstår en film eller ett radioprogram om ett ämne som jag är intresserad av. Jag förstår samtal i min klass och min familj eller mellan mina vänner. Jag förstår diskussioner om romskt liv och romska aktiviteter. Jag förstår olika välsignelser som äldre människor ger barn.			
		Jag kan läsa om barn som levde förr. Jag kan läsa om familjelivet på andra platser. Jag kan läsa en berättelse om något som någon har upplevt. Jag kan läsa om romska barns liv och upplevelser förr i tiden. Jag kan läsa om ungdomars svårigheter i livet i dag.			

Nivå	Färdighet		* Datum	** Datum	*** Datum
B2		<p>Jag kan prata om saker som jag oroar mig för.</p> <p>Jag kan diskutera många saker som hör ihop med mitt vardagsliv och livet i min familj.</p> <p>Jag kan berätta för min familj om allt jag har upplevt i skolan.</p> <p>Jag kan fråga andra människor om deras vardagsliv eller åsikter.</p> <p>Jag kan föra ett samtal med modersmålstalare.</p>			
		<p>Jag kan uttrycka mina personliga åsikter.</p> <p>Jag kan förklara för familjemedlemmar vilka svårigheter unga människor ställs inför.</p> <p>Jag kan redogöra för min egen åsikt eller uppfattning i en fråga och ange mina skäl.</p>			
		<p>Jag kan skriva ett brev eller e-postmeddelande som beskriver och förklarar mina upplevelser eller intressen ganska utförligt.</p> <p>Jag kan skriva en utförlig text som handlar om mitt eller mina familjemedlemmars liv.</p> <p>Jag kan skriva utförligt om mina intressen eller fritidsaktiviteter och disponera texten logiskt.</p> <p>Jag kan uttrycka och förklara min åsikt om en viss situation eller händelse.</p>			

TEMA 2 - MITT HEM OCH AKTIVITETER I HEMMET

Hemmet är en viktig punkt och säkerhet för alla. Hemmet betecknar det centrum varifrån man orienterar sig, den plats där världen grundas för barnet. Genom hemmet upprättas gränser utåt mot den okända världen. I hemmet lär sig barnen vad som är rätt och vad som är fel. I hemmet lär sig barnen sin tradition, kultur, identitet och tillhörighet.

Mål för alla

- Eleverna kan orden för sådant som finns i hemmet, både för konkreta föremål och aktiviteter i hemmet och sådant som hör ihop med känslor.
- Eleverna känner till vilka uppgifter som medlemmarna har av tradition i den romska familjen.
- Eleverna känner till hur romerna levde innan de blev bofasta i Sverige och är medvetna om de livsvillkor som gjorde att romerna länge var tvungna att leva som nomader.
- Eleverna har kunskap om livsvillkoren för romska barn och unga i andra länder.
- Eleverna har en uppfattning när det gäller rollfördelningen i romska familjer.

Introduktion

Läraren presenterar detta tema genom att göra eleverna uppmärksamma på det som är utmärkande för romska familjemedlemmars sätt att fördela arbetsuppgifterna i hemmet. I detta sammanhang är det naturligt att blicka tillbaka och jämföra arbetsfördelningen nu med hur det var när romerna bodde i tält eller husvagnar och var tvungna att flytta ofta, eftersom de inte tilläts stanna längre tid på samma plats.

Nästa steg är att ni samtalar i gruppen om vem som gör vad i elevernas familjer när det gäller uppgifter såsom matlagning, tvätt, inköp av mat och kläder, kontakt med skolan osv. Här ska du som lärare förklara att det bland romer finns olika status och att även aktiviteter har olika status. Likaså är detta ett bra tillfälle att ta upp det faktum att det bland oss romer är viktigt med respekten för de äldre och att barnen därför inte kan kalla äldre personer vid egennamn, något som förekommer bland icke-romer.

Klassrumsaktivitet 1:1 – I hemmet - ordkunskap

Ålder: 7 - 14 år

Språknivå: A1- A2

Mål för aktiviteten

- Eleverna kan orden för vanligt förekommande föremål i hemmet och för aktiviteter som är förknippade med dessa.

Metoder och arbetssätt:

Inled med att ge eleverna möjlighet att komma med sina bidrag när det gäller ord för föremål som de förknippar med hemmet. Du skriver upp dessa ord på tavlan. För att förklara sådana ord som inte alla elever kan är det bra att ha tillgång till bilder. Bilder på föremål i hemmet kan hämtas från böcker, kort, tidningar och reklambroschyrer. Läraren kan också bygga upp ett eget förråd av foton. Sådana foton är särskilt användbara när man kommer in på föremål som hänger samman med romsk kultur.

Efter denna inventering behöver läraren komplettera elevernas listning. Och det är läraren som avgör vilken nivå när det gäller ordkunskap inom detta om-

råde som är lämplig i den aktuella undervisningsgruppen. – Dessutom är det ju möjligt att längre fram se till att elevernas ordförråd ökar ytterligare!

För att befästa ordkunskapen kan de yngre barnen para ihop bilder/ord som hör ihop med "rätt rum". - *Spisen* ska till köket likaså *vispen*, *soffan* och *golv-lampan* hör till vardagsrummet osv. Bilderna på de olika rummen med sina föremål samlar eleverna i sin Arbetspärm. (Mer om detta i Inledningsavsnittet.)

Hemuppgift

En lämplig hemuppgift är att eleverna ska rita sitt rum (eller något annat rum i hemmet) och försöka få med så många saker som möjligt för vilka de nu känner till de romska orden. Och skulle det dyka upp nya föremål på teckningarna, har läraren en given uppgift att komplettera dessa bilder med ord.

Grammatik

Här är det lämpligt att kontrollera om eleverna kan böja orden som används för att benämna föremålen (substantiven) i ental och flertal (singular och plural). Inlärning av nya ord fungerar bäst om dessa ord sätts in i en mening, substantiven kompletteras med verb. Farmor *sitter* i soffan, lampan *lyser*, soppan *kokar* på spisen, mamma *vispar* soppan osv.

Klassrumsaktivitet 1:2 – I hemmet – föremål och aktiviteter nu och förr

Ålder: 7- 14 år

Språknivå B1

Mål för aktiviteten

- Eleverna har utökat sitt ordförråd när det gäller föremål och aktiviteter i hemmet.
- Eleverna kan beskriva hur romska familjer levde förr och jämföra detta med situationen i sina egna hem.

Metoder och arbetssätt

På denna språknivå har eleverna befästa ordkunskaper när det gäller vanligt förekommande föremål och aktiviteter i hemmet och läraren och eleverna kan föra samtal på en mer komplex språknivå.

Läraren introducerar samtal kring sådant som har förändrats under senare tid bland romer. Exempelvis kan läraren påstå att tidigare, när elevernas mor- och farföräldrarna var unga, levde de unga vuxna hos sina föräldrar även efter det att de hade fått egna barn. Läraren frågar eleverna om hur det är hemma hos dem, om de bor i samma hushåll med far- eller morföräldrar. Samtalet kan också vidgas till varför det pågår en förändring av boendet i många romska familjer.

När det gäller utvidgningen av ordförrådet följer läraren upp de nya orden och noterar dessa på tavlan. De yngre eleverna får i uppgift att skriva rätt ord på exempelvis en bild med radhus, höghus, låghus, villa osv. De äldre eleverna skriver in de nya orden i sina ordlistor. Läraren kontrollerar också att eleverna kan uppge korrekta uppgifter på frågan var de bor och att de kan siffrorna som behövs för att uppge sitt telefonnummer.

Hemuppgift

Hemuppgiften denna gång är att eleverna ska ta med något föremål hemifrån som är speciellt för dem i deras hem och de andra eleverna ska gissa vad det är. Om de andra eleverna inte gissar rätt förklarar eleven vad det kallas och vad det används till.

Även på denna nivå kan det vara aktuellt att mer systematiskt vidga ordförrådet när det gäller föremål och aktiviteter i hemmet. Även dessa elever kan få i

uppgift att rita sitt hem och beskriva det som finns där. Den fördjupade uppgiften kan vara att de ska ta ställning till vilken plats i hemmet som de anser är viktigast och motivera varför de tycker så.

Grammatik

Också här är det lämpligt att kontrollera att eleverna vet hur de nya substantiven böjs i singular och plural. Likaså bör eleverna göras uppmärksamma på, att det är enklare att komma ihåg nya ord om man vet hur de kan användas i meningar. - Vi bor i ett radhus. Mormor och morfar bor i en lägenhet. Våra kusiner bor i en villa. På sommaren bor vi i vår husvagn.

För att förklara vad de olika föremålen används till behöver eleverna utöka sitt ordförråd när det gäller verb som hör ihop med de olika aktiviteterna.

Klassrumsaktivitet 1:3 – I hemmet – jämförelser mellan nu och förr och med icke-romska hem

Ålder: 7- 14 år

Språknivå: B2

Mål för aktiviteten

- Eleverna kan beskriva vad som är typiskt för ett romskt hem och jämföra detta med vad som enligt deras erfarenhet är utmärkande för icke-romska hem.
- Eleverna kan argumentera för sin uppfattning när det gäller rollfördelningen i romska familjer.

Metoder och arbetssätt

Arbetsuppgiften är att eleverna ska beskriva vad det är som de uppfattar som typiskt för ett romskt hem. De ska också jämföra detta med vad de känner till om icke-romska hem.

En annan uppgift som eleverna gärna kan få lösa parvis är att söka information på Internet, i böcker eller genom att intervjua äldre personer om hur romerna har levt under olika tidsepoker. De kan redogöra för sina efterforskningar genom att skriva och rita affischer som de ska ha som underlag för redogörelser i gruppen. Affischerna kan därefter sättas upp i klassrummet.

Grammatik

Övningen i språkriktighet denna gång sker genom den skriftliga redovisningen. För att skriva om hur romerna levde förr behöver eleverna känna till hur man uttrycker nutid och dåtid genom att böja verben i olika tempus. Låt det bli en vana för de äldre eleverna att de kompletterar sin verbordlista med olika tempusformer.

Klassrumsaktivitet 2:1 – Aktiviteter i hemmet

Ålder: 7- 14 år

Språknivå: A1, A2

Mål för aktiviteten

- Eleverna känner till den traditionella fördelningen av arbetsuppgifter i romska familjer.
- Eleverna är medvetna om den utveckling som pågår i romska familjer när det gäller fördelningen av arbetsuppgifter i hemmet.

Metoder och arbetssätt

Läraren redogör för hur arbetsuppgifterna i romska hem för det mesta fortfarande är könsrelaterade, dvs. att det är kvinnorna som t.ex. diskar och tvättar. För i tiden var det ovanligt att romska kvinnor arbetade utanför hemmet, även om de också då på olika sätt bidrog till familjens försörjning. Men genom att fler och fler romska kvinnor nu börjar studera och arbeta utanför hemmet, håller den traditionella attityden till vem som ska ansvara för vad i hemmet att förändras även bland romer. Därför är det här ett område som vi behöver behandla i vår undervisning. Du kan relatera till dina egna erfarenheter. Du kan berätta om att du nu är mamma/pappa medan du exempelvis innan dess var äldsta syskonet. Du kan berätta att äldsta syskonet brukar bestämma mycket mer än de andra syskonen. Men att det också kan vara bra att vara lillasyster, eftersom man då alltid får hjälp när man behöver. Du kan även berätta om hur arbetsuppgifterna är fördelade i er familj.

Efter denna introduktion samtalar läraren med eleverna om deras position i familjen dvs. om de är äldsta, yngsta eller mellersta barnet i familjen.

Läraren skriver med hjälp från eleverna upp alla ord som är nya för dem. För att förklara och befästa betydelsen kan läraren ha lämpliga bilder till hands.

Nästa steg är att läraren visar bilder på vanliga arbetsuppgifter i ett hem t.ex. städning, tvätt, matlagning, inköp av kläder, biltvätt osv. Eleverna ska tala om vad bilden föreställer och gissa vem som utför den uppgiften i lärarens familj.

Hemuppgift

Eleverna får i uppgift att rita det som olika familjemedlemmar gör i deras hem. Klassrumssamtalet nästa gång får kretsa kring varför de olika arbetsuppgifterna utförs av just dessa personer.

Grammatik

Under denna aktivitet uppmärksammar läraren eleverna på hur man använder verb i presens (städar, tvättar, lagar mat, handlar kläder osv). Eleverna uppmuntras till att använda så många verb som möjligt för att beskriva vad man gör i ett hem.

Klassrumsaktivitet 2:2 – Aktiviteter i hemmet

Ålder: 7- 14 år

Språknivå: B1

Mål för aktiviteten

- Eleverna kan redogöra för den traditionella fördelningen av arbetsuppgifter i romska familjer och göra jämförelser med icke-romska livsstilar.
- Eleverna har en uppfattning om den utveckling som pågår i romska familjer när det gäller den traditionella fördelningen av arbetsuppgifter i hemmet.

Metoder och arbetssätt

Även på den här språknivån är det viktigt att läraren noterar de ord som eleverna använder men som läraren vet att inte alla i gruppen känner till. Läraren skriver upp dessa på tavlan och ser till att eleverna för in dem i sin ordlista.

Denna gång ska eleverna lösa arbetsuppgiften i grupp. Grupperna bildas utifrån elevens position i familjen t.ex. om de är äldsta eller yngsta syskonet. Eleverna ska samtala om vad som är typiskt i just deras familjer när det gäller vad de förväntas göra, vilket ansvar de ska ta beroende på positionen i syskonskaran. De ska också skriva ner vad som är lika i de olika familjerna och vad som är olika.

Innan eleverna fortsätter att diskutera vidare kring likheter och olikheter när det gäller arbetsfördelningen i hemmet, kan det vara lämpligt att man gemensamt gör upp en lista på alla tänkbara arbetsuppgifter och rutiner i ett hem.

För att befästa ordkunskapen kan elever på denna språkfärdighetsnivå få i uppgift att konstruera egna korsord med exempelvis ord som hör till hemmet.

Eleverna kan också få i uppgift att utifrån en faktatext som läraren presenterar, göra en skriftlig presentation av det, som eleven uppfattar som typiskt för romernas livsstil och göra jämförelser med icke-romers livsstilar.

Grammatik

Den grammatiska övningen denna gång kan gälla användningen av olika tempusformer. Eleverna har tidigare uppmärksammats på hur man uttrycker nutid (presens) och dåtid (preteritum) i romani chib. Nu kan det vara aktuellt att göra eleverna medvetna om hur man uttrycker framtid (futurum).

Klassrumsaktivitet 2:3 – Aktiviteter i hemmet - jämförelser mellan villkoren för romer i olika situationer och länder

Ålder: 13-16 år

Språknivå: B 2

Mål för aktiviteten

- Eleverna kan göra jämförelser mellan sin egen livssituation och villkoren för romska unga i andra länder.
- Eleverna kan argumentera kring vad som är romsk livsstil och har en uppfattning om hur romska barn ska uppfostras.

Metoder och arbetssätt

Eleverna får i uppgift att leta fram fakta kring livssituationen för jämnåriga romska ungdomar i andra länder. Denna uppgift kan de lösa parvis. Redovisningen sker muntligt men därefter ska de sammanställa sina redovisningar till en skriftlig rapport.

En annan uppgift som dessa elever kan arbeta med är att jämföra romernas livsstilar med icke-romska. Eleverna ska ta fram vad som är typiskt för romer och ta ställning till vem som kan räknas som rom. Eleverna kan också diskutera varför romer måste leva efter vissa regler. I klassen diskuteras även skillnader mellan flickornas och pojkarnas uppfostran och krav bland romer.

Grammatik

Här fortsätter eleverna att utforska hur verben böjs i olika tempusformer.

Mitt hem och aktiviteter i hemmet (Checklista)

Nivå	Färdighet		* Datum	** Datum	*** Datum
A1		Jag kan förstå ord för möbler och föremål i mitt hem. Jag kan förstå ord för aktiviteterna i mitt hem. Jag kan förstå betydelsen av olika aktiviteter i mitt hem och vem som har ansvar för dem.			
		Jag kan känna igen ord för rummen och platserna i mitt hem. Jag kan känna igen ord för möbler och föremål i mitt hem. Jag kan känna igen siffrorna på en gata eller i en adress.			
		Jag kan svara på vissa frågor om mitt hem. Jag kan säga ett telefonnummer.			
		Jag kan berätta något om mitt hem. Jag kan berätta vad jag tycker om och inte tycker om att göra hemma. Jag kan berätta vad mina föräldrar ber mig att göra hemma.			
		Jag kan skriva ord för olika av mitt hem. Jag kan skriva ord för möbler och föremål i mitt hem.			
A2		Jag kan förstå en berättelse om en familj och deras hem. Jag kan förstå en berättelse om ett barns dagliga aktiviteter. Jag kan förstå när jag ombeds göra något hemma.			
		Jag kan läsa en berättelse om en annan persons dagliga liv. Jag kan läsa en berättelse om en romsk familj och deras dagliga liv.			
		Jag kan svara på frågor om vad jag gör hemma. Jag kan svara på frågor om vad andra familjemedlemmar gör hemma. Jag kan svara på frågor om vad jag tycker om och inte tycker om.			
		Jag kan prata om sådant som jag brukar göra varje dag. Jag kan prata om vad som händer hemma på morgonen och när kommer hem från skolan. Jag kan prata om vad min pappa, mamma, bror eller syster gör varje dag.			
		Jag kan skriva ett vykort eller ett kort brev som beskriver mitt hem. Jag kan skriva ett brev om vad jag gör hemma.			
B1		Jag kan förstå en berättelse om eller redogörelse för vardagsliv i mitt eget eller ett annat land. Jag kan förstå en berättelse om eller redogörelse för vardagsliv förr. Jag kan förstå en redogörelse för skillnaden mellan vardagsliv förr och nu.			
		Jag kan läsa berättelser om barn och deras liv. Jag kan läsa berättelser om romska barns liv och hem under olika tidsperioder. Jag kan läsa om andra människors vardagliga liv.			

Nivå	Färdighet		* Datum	** Datum	*** Datum
B1		Jag kan svara på frågor om vad mina familjemedlemmar gjorde i helgen. Jag kan beskriva vad jag förväntas göra hemma. Jag kan beskriva traditionerna hemma.			
		Jag kan föra ett enkelt samtal om de viktiga reglerna i min familj. Jag kan beskriva en familjeaktivitet som är viktig eller speciell för mig. Jag kan berätta en enkel historia som jag har hört hemma.			
		Jag kan skriva en kort text om aktiviteterna hemma och betydelsen hos särskilda regler. Jag kan skriva ett e-postmeddelande eller brev som beskriver något som har hänt nyligen i min familj. Jag kan skriva en kort text om viktiga traditioner i min familj.			
B2		Jag kan förstå ett detaljerat samtal om familjeliv förr. Jag kan förstå detaljerad information om romskt familjeliv och traditioner.			
		Jag kan förstå längre berättelser, internetartiklar och historiska texter om människors liv förr och nu.			
		Jag kan delta i detaljerade diskussioner om familjeliv och traditioner och jämföra mitt familjeliv med andra elevers. Jag kan diskutera vikten av familjevärderingar, uttrycka mina egna och andra familjemedlemmars inställningar och åsikter. Jag kan diskutera vikten av lärande, både i skolan och hemma, eller dagens ungdom.			
		Jag kan hålla ett detaljerat anförande om typiskt familjeliv idag och förklara hur det skiljer sig från familjelivet förr. Jag kan hålla ett detaljerat anförande om rutiner och traditioner i mitt hem.			
		Jag kan skriva i detalj om mitt familjeliv.			

TEMA 3 - NÄRSAMHÄLLET OCH MINA SOCIALA KONTAKTER

Detta tema handlar om den stad, förort eller by där eleverna bor och om olika samhällsinstitutioner och arbetsplatser som finns där såsom bank, post, polis, bibliotek m.m. som eleverna måste känna till i det samhälle där de bor. (Skolan behandlas i Tema 6.)

De specifikt romska inlärningsuppgifterna rör den romska grupp som eleven tillhör. Fokus ligger här mer på livsformer och uppförande inom en romsk grupp än på institutioner och fysiska föremål och innefattar aktiviteter som rör romska system för uppförande, rättvisa, gästfrihet och inställningar till livsfrågor och tro (romanipe).

Likheter och skillnader mellan olika romska grupper tas också fram. Dessa gäller främst den nuvarande lokala situationen och verksamheter som rör familjer och grupper samt viktiga personer i den lokala romska gruppen.

Jämförelser mellan den lokala situationen och romska gruppers situation i dagens samhälle i Sverige samt romernas situation i andra länder ger möjlighet till ett vidare perspektiv. Detta vidare perspektiv ger också tillfälle att behandla hur romer har levt tidigare och hur situationen i samhället och möjligheterna för romer att försörja sig har förändrats.

Inom detta tema ska man uppmärksamma "Gelem Gelem" (den romska nationalsången) och den romska flaggan. Vad står flaggan för och hur lyder nationalsången?

Se även: Tema 4 - Romska hantverk och yrken och Tema 11 - Fritidsintressen och kultur.

Mål för alla

- Eleverna kan ord och begrepp som hör samman med samhällsinstitutioner och känner till aktiviteter som sker här.
- Eleverna kan ord för romers roller och aktiviteter i den egna gruppen och vet hur de förväntas uppföra sig i romska sammanhang.
- Eleverna kan göra jämförelser mellan sin situation och romers livsvillkor under tidigare epoker och i andra länder.
- Eleverna känner till några viktiga personer i den egna romska gruppen och kan den romska nationalsången Gelem, Gelem och vet hur den romska flaggan ser ut.

Introduktion

Som lärare behöver du ta ställning till hur mycket av det som ryms inom detta tema som du hinner behandla i din undervisning. Samtidigt är det här ett tema som kan återkomma och fördjupas under hela skoltiden.

Under den första introduktionen kan du kortfattat presentera de olika institutionerna såsom bank, post, polis, bibliotek, vårdcentral m.m. som finns i närsamhället. Sedan kan du fråga eleverna vilka institutioner de vill studera närmare och eleverna får gärna välja olika institutioner. Därefter delar du ut information med för åldersgruppen anpassade fakta (bilder och text) om dessa institutioner.

Den första uppgiften för eleverna blir att rita en bild och eventuellt skriva nyckelord eller en kort text om "sin" institution. Sedan samlar du in elevernas bilder och texter och frågar dem om vad de tycker att dessa bilder tillsammans visar på. Har det blivit som en hel liten stad? – I grupper med få elever är det bra att ha färdiga bilder/texter på lager att fylla ut med!

Det efterföljande samtalet ska omfatta frågeställningar som gäller vilka människor som arbetar på dessa institutioner, om eleverna känner några romer som arbetar med detta och om vad eleverna själva skulle vilja arbeta med i framtiden. Kanske känner eleverna någon som de kan bjuda in till klassen för att berätta om sin arbetsplats?

Som lärare har du en viktig uppgift att uppmuntra eleverna att våga tro på att de som vuxna kan arbeta med det som de tycker är intressant!

I blandade grupper är det viktigt att börja med sådan information och sådana arbetsuppgifter som passar elever i olika åldrar och språknivåer. De material - bilder, texter, ordlistor, checklistor, prov - som eleverna producerar samlar de i sina Arbetspärmar. (Mer om detta i Inledningsavsnittet.)

Klassrumsaktivitet: 1 – I närsamhället

Ålder: 6-12 år

Språknivå: A1- A2

Mål för aktiviteten

- Eleverna kan yrkesbenämningar och andra ord som hör ihop med lokala samhällsinstitutioner och kan använda hälsningsfraser och ställa enkla frågor till personer som arbetar där.
- Eleverna kan ord för romers roller och aktiviteter i den egna gruppen och vet hur de förväntas uppföra sig i romska sammanhang.

Metoder och arbetssätt

Börja med att låta eleverna samla ord och begrepp som hör ihop med den eller de samhällsinstitutioner som eleverna har valt att studera närmare, t.ex posten: - brev, paket, vykort, avi, frimärke, porto, brevbärare, brevlåda, skriva brev, skicka brev, få brev. Det är bra om du som lärare har tillgång till bilder som gör det lättare för eleverna att förstå. Skriv orden på tavlan och fråga vilka ord som eleverna kan och förstår. Prata om de orden som eleverna inte känner till och sätt gärna in dem i ett sammanhang. *På biblioteket lånar man böcker. På vårdcentralen arbetar sjuksköterskor och läkare.*

Har ni möjlighet att gå runt i stan? I så fall kan du visa eleverna var dessa institutioner finns. Du kan också demonstrera hur man uppför sig på dessa institutioner och hur man ställer artiga frågor på posten, på biblioteket osv.

Du ska även koppla ihop det som rör samhällsinstitutionerna med romanipe. Exempelvis: På posten finns brev och paket som man skickar över hela världen. Eleverna har kanske släktingar i andra länder till vilka de skickar eller från vilka de får brev eller paket? På posten finns människor som ordnar med brev och paket. De som kommer hem till oss och lämnar brev eller paket kallas brevbärare. Om det gäller ett stort paket, så kommer brevbäraren med en avi - ett skriftligt meddelande om att man har ett paket som ska hämtas på en viss plats.

Undervisningstiden för modersmål är begränsad. Därför bör vi som lärare styra in elevernas val på sådana samhällsinstitutioner som är mest aktuella. (Och vi kan återkomma till fler längre fram.)

Eleverna ska dock få tid på sig att redovisa det de har lärt sig och ett sätt att göra detta är att de presenterar "sin" institution genom bilder och ord på en affisch. Som lärare kan du följa upp redovisningen genom att på tavlan skriva upp ord som är nya för vissa elever. För vissa elever är det lämpligt att sådana listningar är på både romani och svenska. Elever som kan skriva skriver in orden i sina egna ordlistor.

Eleverna kan också spela upp en scen om hur man ska uppföra sig på en offentlig plats. Du kan hjälpa eleverna genom att ge dem texter som hjälper dem att komma igång. Det kan exempelvis vara början på en dialog:

Jag ska be att få köpa ett frimärke.

Gäller det ett brev i Sverige eller ska du skicka det utomlands?

Det ska skickas i Sverige! Hur mycket kostar det?

Material

Memory och andra bilder som visar yrken och samhällsinstitutioner

Början på enkla dialoger som eleverna kan fortsätta själva

Klassrumsaktivitet: 2 – Närsamhället och romernas livssituation

Ålder: 13-16 år

Nivå: B1, B2

Mål för aktiviteten

- Eleverna har vidgat sitt ordförråd som rör institutioner i närsamhället och den lokala romska gruppen.
- Eleverna förstår presentationer i radio/tv av för eleven kända förhållanden som rör lokalsamhället, arbete, kända personer eller aktiviteter inom den romska gruppen.
- Eleverna förstår huvudpoängerna i en kort text som rör nyheter eller lokal historia eller handlar om romernas liv.
- Eleverna kan samtala om yrken och aktiviteter i sin sociala grupp och när det är aktuellt jämföra med icke-romska livsstilar.
- Eleverna kan muntligt och skriftligt redogöra för någon viktig aspekt av romskt samhällsliv.

Metoder och arbetssätt

Samtala med eleverna om olika arbetsplatser. Ställ frågor som: Vilka arbetsuppgifter har personerna på en bank? Vilken utbildning behöver man om man ska arbeta på en bank? Osv. Låt eleverna göra jämförelser mellan arbetsuppgifterna på olika samhällsinstitutioner och arbetsplatser. Diskutera kring vilka kunskaper som behövs om man jobbar i en affär, på biblioteket eller på ett sjukhus? Vilka krav på hur man ska uppföra sig ställs på dem som arbetar på de olika platserna? Låt eleverna argumentera för varför de tycker att vissa arbetsplatser verkar intressanta. Låt dem motivera sina ställningstaganden.

Varje elev ska göra en kortfattad skriftlig beskrivning av en arbetsplats och det arbete som han eller hon tycker verkar intressant. Eleven ska motivera sitt val och kunna inför gruppen argumentera för detta val.

Samtala kring hur vi romer uppträder när vi besöker andra och redogör för vilka skillnaderna är mellan romer och icke-romer t.ex. hur vi betraktar släkten, granar och vänner, när vi ringer eller hälsar på hos olika personer och hur man alltid måste respektera de äldre. Även här kan det vara roligt om eleverna får agera i olika roller.

Eleverna kan redogöra för i vilka sammanhang romerna i den egna gruppen träffas, vilka gemensamma aktiviteter som är aktuella och vilka kontakter de har med romer på andra orter i Sverige och i andra länder.

Hemuppgifter

Eleverna kan intervjua far- och morföräldrar och äldre romer om hur möjligheterna att kunna försörja sin familj har förändrats.

Material

Av läraren förberedda dialoger som handlar om hur man uppför sig på samhällsinstitutioner och bland romer.

Min sociala grupp (Checklista)

Nivå	Färdighet		* Datum	** Datum	*** Datum
A1		Jag kan förstå namn på personer som arbetar och bor i min stad eller min sociala grupp. Jag kan peka ut på en karta var olika personer arbetar. Jag kan förstå vad äldre personer säger till mig att göra. Jag kan förstå reglerna hemma eller i min sociala grupp.			
		Jag kan läsa namn på byggnader och viktiga platser där jag bor. Jag kan läsa skyltarna i trakten där jag bor. Jag kan läsa ord för viktiga levnadsregler i min sociala grupp.			
		Jag kan säga "hej", "hejdå", "är du snäll" och "tack" till människor jag möter. Jag kan svara på en del frågor om platser i min trakt och vad som händer där. Jag kan svara på en del frågor om vad jag gör på olika platser. Jag kan svara på en del frågor om hur jag känner mig.			
		Jag kan berätta något om min favoritplats. Jag kan berätta något om min sociala grupp.			
		Jag kan skriva namnen på platser i min trakt. Jag kan skriva några meningar om vad som händer i min hemtrakt eller min sociala grupp. Jag kan skriva några meningar om vad jag gör på olika platser.			

A2		Jag kan förstå enkla berättelser om vad människor gör i vardagslivet. Jag kan förstå en enkel berättelse om viktigt uppförande eller aktiviteter i min sociala grupp.			
		Jag kan läsa ett anslag om vad som händer i min stad eller min sociala grupp. Jag kan läsa en enkel berättelse om vardagsliv i min sociala grupp.			
		Jag kan ställa och svara på frågor om vad som händer på olika platser i min stad eller min sociala grupp. Jag kan förklara varför jag tycker om vissa platser eller aktiviteter i min hemtrakt. Jag kan tala om vad jag tycker om att göra i min hemtrakt.			
		Jag kan tala om min favoritplats. Jag kan tala om en plats som jag inte tycker om. Jag kan tala om en berömd eller viktig person från min hemtrakt.			
		Jag kan skriva kortfattat om platser som jag tycker om eller inte tycker om. Jag kan skriva kortfattat om en plats som jag har besökt. Jag kan skriva kortfattat om vad människor gör varje dag i min sociala grupp. Jag kan skriva kortfattat om något som har hänt i min hemtrakt eller min sociala grupp.			
B1		Jag kan förstå när läraren talar om lokala platser eller händelser. Jag kan förstå en film eller en upptagning om en lokal händelse eller situation. Jag kan förstå när jag blir tillsagd hur jag ska uppföra mig eller vad jag ska göra i en viss situation.			

Nivå	Färdighet		* Datum	** Datum	*** Datum
B1		Jag kan förstå en broschyr eller liten bok om min hemtrakt eller om något som har hänt där. Jag kan förstå en dagstidningsartikel om personer från min hemtrakt.			
		Jag kan samtala om platser som jag har besökt i min hemtrakt och svara på frågor om mitt besök. Jag kan ställa och svara på frågor om vad människor gör inom olika typer av arbeten. Jag kan samtala om viktiga byggnader och platser i mitt område.			
		Jag kan hålla ett kort anförande om en plats som jag har besökt och vad som händer där. Jag kan hålla ett kort anförande om vad människor gör på olika platser och vikten av deras arbete för min sociala grupp. Jag kan hålla ett kort anförande om en typisk dag i min sociala grupp.			
		Jag kan skriva ett brev eller mejl om något jag har gjort på den plats där jag bor. Jag kan skriva om vissa människors arbete i min hemtrakt. Jag kan skriva ett vykort om en plats som jag har besökt. Jag kan skriva en kort beskrivning om det romska samhället och hur det är organiserat.			
B2		Jag kan i detalj förstå ett anförande om hemtrakten eller den sociala gruppen. Jag kan i detalj förstå när läraren beskriver något som har hänt i hemtrakten. Jag kan förstå en detaljerad redogörelse för den romska samhällsstrukturen. Jag kan förstå ett offentligt tal eller en film om en viktig person i hemtrakten.			
		Jag kan läsa böcker och artiklar om hemtraktens historia. Jag kan läsa böcker och artiklar om människors livsstil som levde i trakten förr. Jag kan läsa dagstidningsartiklar som handlar om vad som händer i dag i min hemtrakt eller min sociala grupp. Jag kan läsa en dagstidningsartikel eller internetartikel om händelser, aktiviteter eller en situation som rör det romska folket i min hemtrakt.			
		Jag kan samtala om aktiviteterna i min hemtrakt, uttrycka mina och andras åsikter och attityder. Jag kan ställa frågor för att förbereda ett projekt om en aspekt eller en aktivitet som rör min hemtrakt. Jag kan samtala i detalj om aktiviteterna i min sociala grupp och förklara frågor som rör de romer som bor där.			
		Jag kan hålla ett längre anförande om hemtrakten eller en viss aktivitet som inträffar eller har inträffat där. Jag kan hålla ett längre anförande om ett besök som jag har gjort till en intressant eller viktig plats. Jag kan hålla ett längre anförande om livet i det romska samhället och ange de viktiga kulturella skillnaderna mellan romer och ickeromer. Jag kan hålla ett längre anförande om de utmaningar som romerna står inför i sina folkgrupper. Jag kan hålla ett längre anförande om en viktig person från hemtrakten.			
		Jag kan skriva ett brev med tydliga anvisningar och förklaringar till en viss plats i hemtrakten. Jag kan skriva en redogörelse för viktiga strukturer i min hemtrakt eller sociala grupp.			

TEMA 4 - ROMSKA HANTVERK

Detta tema handlar om romska traditionella hantverk och yrken. Det är ett centralt tema eftersom det hör nära samman med familjeliv och försörjning. De yrken och hantverk som traditionellt är eller har varit viktiga bland romer är musicerande, hästhandel, djurträning (björnar), kopparsmide, förtening, silver- och guldsmede, knivslipning, korgtillverkning, blomförsäljning, spådom, sagoberättande m.m.

Det är viktigt att påpeka att romer finns i många länder och att de traditionella yrkena och hantverken har varit och är olika bland romer beroende på i vilket land man lever.

Se även: Tema 3 – Närsamhället och mina sociala kontakter, Tema 11 - Fritidsintressen och kultur

Mål för alla

- Eleverna känner till vilka romska hantverk och yrken som är eller har varit vanliga i deras släkt, i den trakt de bor och vad dessa betyder för gruppen.
- Eleverna förstår skillnader och likheter mellan de hantverk och yrken som var viktiga förr och de som är viktiga idag.
- Eleverna förstår betydelsen av att kunna utöva ett yrke och försörja sig och sin familj.

Introduktion

Du kan börja den första lektionen inom detta tema med att presentera några av de traditionella romska hantverken och samtala med eleverna om vilka yrken romerna jobbar med idag och vilka yrken och hantverk de ägnade sig åt förr. Det är också viktigt att visa på att det även idag finns romer som jobbar med det som vi många gånger uppfattar som traditionella sysselsättningar såsom hästhandel, korgtillverkning, smide osv. Du ska förklara hur viktigt det är att ha ett yrke och eleverna behöver lära sig vad det betyder att försörja en familj och att ta hand om familjen och hemmet eftersom detta är viktiga delar av livet hos romerna.

Du bör anpassa undervisningen efter elevernas utveckling och förmåga att ta till sig nya kunskaper så att lärandet blir inspirerande. I blandade grupper är det viktigt att börja med sådan information och sådana arbetsuppgifter som passar elever i olika åldrar och på språknivåer.

De material - bilder, texter, ordlistor, checklistor - som eleverna producerar samlar de i sina Arbetspärmar. (Se Inledningsavsnittet.) Eleverna kan antingen samla nya ord under en flik i Arbetspärmen eller i en särskild anteckningsbok.

Klassrumsaktivitet 1 – Det här kan man jobba med

Ålder: 6-9 år

Språknivå: A1

Mål för aktiviteten

- Eleverna förstår ord och begrepp som hör ihop med olika hantverk och yrken.
- Eleverna kan ställa och svara på enkla frågor som rör romska hantverk och yrken.

Metoder och arbetssätt

Den första lektionen kan du börja med att ställa några enkla frågor till eleverna: Vad vill du jobba med när du blir stor? Vad jobbar dina föräldrar med? Känner du till andra yrken och sysselsättningar? – Dessa frågor brukar öppna upp för livliga samtal som uppskattas av eleverna. Nästa steg är att låta eleverna välja ett eller flera yrken eller hantverk som de tycker verkar intressanta. Elever som kan skiva sammanställer korta texter. Elever som ännu inte kan skriva kan i stället rita och får berätta om "sitt yrke" utifrån sin bild.

Efter denna inledande aktivitet fortsätter läraren att ställa först enkla och sedan mer och mer komplexa frågor som fördjupar elevernas kunskaper om dessa yrken och hantverk och vidgar deras ordförråd. Du kan t.ex. börja med frågor som eleven kan besvara med enstaka ord: Du har ritat en yxa? – *Ja!* Vilket material är yxan tillverkad av? – *Järn!* Vad har man för yrke om man kan tillverka en yxa? – *Smed?* Yxan är av järn, vilka andra metaller känner du till? – *Guld, silver, koppar...* Yxan är ett verktyg som används för att hugga ner träd. Vilka andra verktyg kan man använda om man vill ta ner träd? – *Motorsåg!* Här kan läraren också vidga elevens uttrycksförmåga genom att varje gång upprepa elevens svar men sätta in det enstaka ordet i en fullständig mening. – *Javisst, du har ritat en fin yxa!* – *Ja, yxan är tillverkad av järn som är en hård metall!* - *Det är smeder som tillverkar eller som man säger smider yxor. Numera tillverkas (eller smids) de flesta yxor på fabriker...*

Hemuppgift

Eleverna ska fråga föräldrarna eller äldre släktingar om vilka sysselsättningar som var vanliga bland romer när de var barn. Svaren redovisas i gruppen och man jämför de olika familjernas erfarenheter.

Klassrumsaktivitet 2 – Mitt drömyrke

Ålder: 6-9 år

Språknivå: A1 - A 2

Mål för aktiviteten

Eleverna kan beskriva ett yrke som intresserar dem och motivera sitt val.

Metod och arbetssätt

En inspirerande klassrumsaktivitet är att låta eleverna rita sig själva, hur de tror att de ser ut när de är 30 år och hur de då jobbar med det som de tycker är roligt, *sitt drömjobb!* Därefter ska de med några meningar beskriva detta drömjobb och motivera varför de valt just detta. Det blir på så sätt också en enkel övning i argumentationsteknik.

Klassrumsaktivitet 3 – Ett traditionellt romskt hantverk

Ålder: 9-12 år

Språknivå: A 2, B2

Mål för aktiviteten

- Eleven förstår texter som handlar om romska hantverk och yrken om texterna innehåller nyckelord som eleven känner igen.
- Eleven kan svara på och ställa enkla frågor om typiska sysslor som hänger samman med traditionella hantverk och yrken.
- Eleven kan inför gruppen presentera ett romskt yrke eller hantverk som han eller hon har kommit i kontakt med genom personligt möte eller information i böcker eller filmer.

- Eleven kan arbeta i grupp och tillsammans med andra sammanställa en presentation om romska hantverk och yrken.

Metoder och arbetssätt

Lektionen inleds med att läraren ställer frågor till eleverna: Vad jobbar dina föräldrar med? Vad jobbar eller jobbade dina mor- och farföräldrar med? Genom dessa frågor lär sig eleverna att tänka bakåt, på hur det var förr i tiden. Sedan får eleverna diskutera och jämföra skillnader och likheter mellan yrken och hantverk förr och nu. Läraren bidrar med att informera om ytterligare hantverk och yrken som är mindre kända bland eleverna.

Därefter kan eleverna arbeta parvis och samla information om "sina" hantverk eller yrken. För att samla kunskap kan eleverna fråga äldre familjemedlemmar som kan beskriva skillnader och likheter mellan hur det var förr och hur det är nu. Eleverna kan även söka information på Internet och i romska tidskrifter. Resultatet av deras efterforskningar presenteras för kamraterna i form av affischer som kan sättas upp i klassrummet.

Genom den här uppläggnigen blir familjen aktiv i sina barns och barnbarns skolarbete.

Klassrumsaktivitet 4 – Musikens roll bland romer

Ålder: 13-16 år

Språknivå: B1 - B2

Mål för aktiviteten

- Eleven har kunskap om musikens roll bland romer.
- Eleverna kan ta fram information på Internet och andra källor om romsk musik i den egna gruppen och hos andra grupper.
- Eleverna kan göra en inspirerande presentation av en romsk musiker eller musikgrupp.

Metod och arbetssätt

Musik är ett intressant tema bland romer. För att undervisningen ska bli inspirerande kan eleverna få börja med att samtala om sångare, musiker eller musikgrupper som de gillar och gärna också ha möjlighet att lyssna på olika slags romsk musik. Eleverna ska sedan söka information på Internet eller andra källor om exempelvis den kända sångerskan Esma Redzepova eller någon annan som de gillar och vars musik de vill att de andra eleverna ska bli intresserade av. Eleverna kan börja med att göra en egen tankekarta, lyssna på någon sång och analysera texten och slutligen presentera resultatet av sitt arbete inför klassen. Detta kan göras muntligt eller skriftligt.

Material för alla

Romsk musik och även annan musik som eleverna gillar

Klassrumsaktivitet 5 – En intervju med en äldre rom om livet förr i tiden

Ålder: 13-16 år

Språknivå: B1 - B2

Metod och arbetssätt

Eleverna ska göra en intervju med en äldre person som kan berätta om hur romerna hade det förr i tiden. Det är viktigt att eleverna först får träna i klassrummet hur man planerar och genomför en intervju. Det är också viktigt att i

detta sammanhang repetera hur man i romsk kultur visar respekt för de äldre. En väl förberedd och genomförd intervju ger eleverna möjlighet att få en djupare förståelse för vad romerna arbetade med och hur de levde förr. Den personliga kontakten ger tillfälle att ställa följdfrågor och eleverna kan få svar direkt på sina undringar inför sådant, som de annars bara läst om eller hört talas om i andra hand.

Färdigheten att kunna genomföra en bra intervju har eleverna stor nytta av i många sammanhang!

Romska hantverk och yrken (Checklista)

Nivå	Färdighet		* Datum	** Datum	*** Datum
A1		Jag kan förstå ord för olika hantverk och yrken. Jag kan förstå ord för de saker som görs av olika hantverkare.			
		Jag kan känna igen ord för olika hantverk och yrken. Jag kan känna igen ord för de saker som görs av olika hantverkare.			
		Jag kan ställa och svara på mycket enkla frågor om de arbeten som människor gör nuförtiden.			
		Jag kan namnge hantverk och yrken för människor i min hemtrakt förr och nu.			
		Jag kan skriva ord för typiskt romska hantverk och yrken förr och nu. Jag kan skriva några meningar om dessa hantverk och yrken.			
A2		Jag kan förstå en enkel berättelse om romska hantverkare och vad de har gjort.			
		Jag kan läsa en enkel berättelse som beskriver vad romer gjorde i vardagslivet.			
		Jag kan hålla ett enkelt anförande om de typiska sysslorna för vissa hantverkare. Jag kan svara på enkla frågor om olika romska hantverkare och deras sysslor. Jag kan svara på enkla frågor om romers sysslor i min sociala grupp i dag.			
		Jag kan göra en kort beskrivning av ett visst hantverk eller yrke som intresserar mig särskilt. Jag kan göra en kort beskrivning av en hantverkare i arbete.			
		Jag kan skriva ett kort brev eller en text som beskriver romska hantverk och yrken i min hemtrakt förr. Jag kan skriva kort om romska hantverk och yrken i olika områden.			
B1		Jag kan förstå ett anförande om romska traditionella hantverk. Jag förstår en film eller ett radioprogram som beskriver en romsk persons eller grups arbete.			
		Jag kan läsa en berättelse eller annan text om ett typiskt romskt hantverk förr eller nu. Jag kan läsa om en romsk person som blev berömd för ett visst hantverk eller en viss syssla.			
		Jag kan ställa och svara på enkla frågor om romernas viktigaste hantverk och yrken förr och nu. Jag kan ställa och svara på frågor om vikten av romernas hantverk och yrken. Jag kan ställa och svara på frågor om romers sysslor i dag.			
		Jag kan hålla ett kort anförande om en berömd romsk person. Jag kan hålla ett kort anförande om hantverk och yrken inom olika romska grupper.			
		Jag kan skriva om romska hantverkarens livsstil. Jag kan skriva om en berömd romsk hantverkare. Jag kan skriva om olika romska grupper och deras speciella hantverk och yrken.			

Romska hantverk och yrken (Checklista)

Nivå	Färdighet		* Datum	** Datum	*** Datum
B2		Jag kan förstå ett detaljerat anförande om romska hantverk och livsstilar. Jag förstår ett anförande i samband med yrkesvägledning om möjliga verksamhetsområden för mig i dag.			
		Jag kan läsa detaljerade redogörelser om romska hantverk och sysslor förr. Jag kan läsa en redogörelse för vikten av ett visst romskt hantverk eller yrke för en trakt eller region. Jag kan läsa detaljerad information om hur man kommer in i ett romskt hantverk eller yrke i dag. Jag kan läsa en biografi om en viktig romsk hantverkare.			
		Jag kan samtala om vikten av hantverk och yrken i romsk historia för att förbereda ett projektarbete. Jag kan ställa frågor till en talare som besöker min skola för att tala om romernas hantverk och yrken.			
		Jag kan hålla ett anförande om romska sysslor förr och förklara vikten av deras hantverk och yrken i olika områden. Jag kan hålla ett detaljerat anförande om romers yrken i dag. Jag kan hålla ett anförande och jämföra romska hantverkares liv förr och nu och förklara fördelarna och nackdelarna. Jag kan hålla ett detaljerat anförande om en berömd romsk person och dennes inflytande på det lokala eller internationella livet.			
		Jag kan skriva en detaljerad redogörelse för romska hantverkstraditioner och deras betydelse. Jag kan skriva om betydelsen av det romska bidraget till det ekonomiska eller sociala livet.			

TEMA 5 - HÖGTIDER OCH FESTER

Högtider är speciella tillfällen och alla människor har sina högtider och fester och det har vi romer också. Eftersom vi romer kommer från olika länder medför detta att vi firar olika högtider. En del av dessa högtider hänger samman med religion och därför firar romer som är muslimer högtider som hör ihop med islam, medan romer som är kristna firar sådana högtider som hör ihop med kristendomen. Ofta har man också tagit till sig högtider som firas i det land romerna bor t.ex. midsommar i Sverige. Alla romer firar numera den 8 april som Internationella romadagen.

Inom detta tema är det naturligt att utforska den muntliga traditionen när det gäller sånger, dikter och berättelser som hänger samman med olika skeenden i livet. Detta tema omfattar således:

- Högtider som markerar livscykeln: Romska traditioner som hänger samman med exempelvis födelse, dop, omskärelse, förlovning och bröllop, död, sörjande och minnesstunder
- Religiösa högtider och romska traditioner som hör ihop med dessa
- Tillfällen då romer samlas: Internationella romadagen, romska kulturfestivaler, Förintelsens minnesdag, pilgrimsfärden till Les Saintes-Maries de la Mer...

Se även Tema 1 – Jag och min familj.

Mål för alla

- Eleverna känner till när, hur och varför romer i den egna gruppen firar olika högtider och fester.
- Eleverna känner till de gemensamma romska högtiderna och syftet med dessa.
- Eleverna kan jämföra hur romerna firade högtider och fester förr och hur man gör nu.
- Eleverna har goda kunskaper om förintelsen av romerna.

Introduktion

När du introducerar detta tema är det lämpligt att du frågar eleverna om vilka högtider och fester som de firar i sina familjer. Här är det viktigt att läraren är uppmärksam på, att det kan finnas olika traditioner i hemmen beroende på olika religioner och vilka länder som eleverna och deras familjer har kommit ifrån. Det är också möjligt att alla elever i gruppen inte brukar fira alla de högtider som förekommer i romska sammanhang. Dessutom kan sätten att fira variera t.ex. vilken mat man brukar äta, vilka som kommer tillsammans för att fira, om man får eller ger gåvor osv.

Ett sätt att få ordning på de i gruppen aktuella högtiderna och festerna är att placera in dem i en kalender, även om det är lite komplicerat med sådana högtiderna som inte infaller på ett fast datum t.ex. den kristna påsken och muslimska firanden kring ramadan.

Det kan också vara lämpligt att göra en listning över firande och traditioner som hänger samman med livscykeln: födelse, dop, omskärelse, första kommunionen, konfirmation, förlovning, bröllop osv.

Det är din uppgift som lärare att avgränsa detta tema och prioritera det som är angelägnast i just din elevgrupp. Det här är också ett tema som det finns anledning att återkomma till flera gånger under skolåren.

Klassrumsaktivitet 1 - Våra romska högtider och fester

Ålder: 6-9 år

Språknivå: A 1, A 2

Mål för aktiviteten

- Eleverna känner till de viktigaste högtiderna som firas i den egna gruppen.
- Eleverna förstår ord och begrep som hör ihop med dessa högtider.
- Eleverna känner när och varför man firar Internationella romadagen.
- Eleverna har vidgat sin kunskap om traditioner i samband med firande av olika händelser i familjen.

Metoder och arbetssätt

Läraren introducerar temat genom att ställa frågor till eleverna: Vilka högtider brukar vi romer fira? Hur firar vi dessa? Brukar vi äta speciell mat? Varför firar vi dessa högtider? – Dessa frågor brukar ge upphov till livliga diskussioner, särskilt om eleverna ska enas kring vilka högtider som de tycker är viktigast.

Eleverna får i hemuppgift att fråga föräldrarna om vilka högtider som dessa tycker är viktigast. De ska även be föräldrarna att berätta hur de firade dessa högtider när de var barn. Eleverna redogör sedan inför gruppen om hur de har samtalat om högtider i hemmet.

Nästa steg är att eleverna fördjupar sig i en högtid och tar reda på varför man firar denna och hur man firar den. Redovisningen sker genom bilder och enkla texter.

Det är viktigt att man tidigt i undervisningen tar upp firandet av Internationella romadagen. Här kan man även utveckla egna traditioner i undervisningsgruppen, på skolan och tillsammans med den lokala romska gruppen.

Inom detta tema ska man även ta upp traditioner i samband med olika händelser i familjen. Här gäller det att välja sådant som är mest aktuellt i gruppen. Kanske är det någon som fyller år, någon som fått ett syskon, som har en släkting som ska gifta sig osv? Lämplig metod är att samtala om detta i gruppen och jämföra egna erfarenheter med andras och samtidigt samla på nya ord. Här är det också aktuellt att låta eleverna illustrera både sådant som händer och känslor som de har inför dessa festligheter.

Hur och när man tar upp traditioner kring död och sorg beror på situationen i gruppen. Här kan man som lärare gärna diskutera uppläggnen med föräldrarna.

Material som kan användas av alla

Bilder och privata inspelningar från olika firanden i familjerna.

Klassrumsaktivitet: 2 – Så firar vi högtider nu och så firade man förr

Ålder: 9-12 år

Nivå: A2, B1

Mål för aktiviteten

- Eleverna känner till och förstår syftet med högtider och fester som firas i den egna gruppen.
- Eleverna känner till traditioner och firingssätt i samband med romska högtider.

Metoder och arbetssätt

Du kan låta eleverna läsa texter om hur man firar olika högtider. Läsningen kan vara tyst eller så kan eleverna läsa högt. Sedan samtalar ni i gruppen om det som eleverna läst och det eleverna känner till från tidigare.

Högläsning ger bra övning men kan upplevas som jobbig av svaga läsare. Du kan också läsa högt själv. Aktivt lyssnande är en bra språkövning!

Nästa steg är att ni går igenom mer systematiskt vilka högtider som är viktiga för romer, när de infaller och varför romerna firar dessa.

På motsvarande sätt kan ni gå igenom fester och traditioner som hänger samman med händelser i familjen. Här kan uppgiften vara att varje elev får berätta om någon sådan tradition t.ex.: Så här är våra traditioner vid dop, omskärelse, födelsedagsfirande osv.

På den här nivån är det aktuellt att göra jämförelser mellan hur man firar högtider i Sverige och hur man firar i andra länder. En del elever har egna erfarenheter av detta, andra får i uppgift att ta reda på det genom att fråga andra elever, familjemedlemmar eller söka information i böcker och på Internet.

En sammanfattande uppgift kan vara att ni enas om en högtid och alla eleverna får i uppgift att skriva en kort text. - Här har ni nytta av att göra en tankekarta och skriva upp nyckelord på tavlan. Läraren hjälper eleverna att komma igång genom att formulera några frågor: Vad tycker du är bäst med denna högtid? Vilka brukar komma samman och fira denna?

Ett annat sätt att redovisa är att eleverna arbetar parvis och gör affischer som i text och bilder presentera den högtid som de valt.

Material som kan användas av alla:

Bilder och inspelningar från olika firanden i familjerna

Klassrumsaktivitet: 3 – Romska högtider och minnesdagar

Ålder: 13-16 år

Nivå: B1-B2

Mål för aktiviteten

- Eleverna känner till när, hur och varför romer i den egna gruppen firar sina högtider.
- Eleverna kan jämföra hur firandet skedde förr och hur traditionerna är nu.
- Eleverna har goda kunskaper om förintelsen av romerna.

Metoder och arbetssätt

Det här temat ligger nära alla romer eftersom firande av högtider är viktigt i romernas liv. Vi pratar mycket om de olika högtiderna och romska barn deltar från tidig ålder i firanden. Och även om mycket är välbekant för eleverna är det ändå tacksamt att uppmärksamma högtider i undervisningen. Du som lärare har en viktig uppgift att få eleverna att förstå, att det är de som ska föra traditionen och kulturen vidare till nästa generation.

I alla undervisningsgrupper bör man uppmärksamma Internationella romadagen som firas den 8 april bland romer i hela världen. Ni kan exempelvis förbereda ett program som eleverna framför inför föräldrar och personalen på skolan. Ett sådant uppträdande ger en bra möjlighet att visa fram vår kultur genom våra dräkter, sånger, danser, dikter osv. Och det stärker bandet mellan skolan och eleverna och föräldrarna!

En annan möjlighet att visa fram romsk kultur är att eleverna spelar pjäser som de hittar på och som handlar om exempelvis traditioner kring frieri, förlovning och bröllop. Här brukar elevernas fantasi flöda!

Vi behöver också behandla Förintelsen av romerna. Fakta om detta finns på Internet och i boken Zofia Z-4515. Eleverna kan få i uppgift att skriva en uppsats på detta tema.

Hur man ska ta upp nutida förföljelser beror på elevernas erfarenheter. Många elever från Balkan har egna upplevelser av detta, men saknar kanske ord för att berätta om sina och familjens erfarenheter. För dessa elever finns i boken Amaro Ljil bra texter som handlar om Balkankriget och Förintelsen. Läraren kan skriva frågor till dessa texter som eleverna får svara på. Detta sätt att närma sig svåra frågor brukar uppskattas av eleverna. De kan då själva välja hur mycket de ska avslöja av det som de upplever som svårt. För andra elever gäller att de måste söka information i böcker och på Internet eller om de kan intervjua någon som har egna erfarenheter.

Många elever följer det som händer med romer i Italien och andra länder genom tv och tidningar och har många frågor. Hur man ska ta upp de pågående förföljelserna i undervisningen beror på situationen i gruppen. Är du som lärare tveksam, är det alltid bra att rådfråga föräldrarna!

Material för alla

Det finns olika alternativ för att se hur en romsk högtid firas som exempelvis filmerna Herdelezi (en vårfest som firas på Balkan) eller Zigenarnas Tid av Emir Kusturica. I tidningen É Romani Glinda kan man läsa om hur romer på olika håll i Sverige firar sina högtider. Ibland står det om romskt firande av exempelvis Internationella romadagen i lokaltidningarna. Ta det för vana att klippa ut sådana artiklar och bilder och spara dem i en pärm!

Fester och högtider (Checklista)

Nivå	Färdighet		* Datum	** Datum	*** Datum
A1		Jag kan förstå ord för viktiga festivaler och högtider i hemtrakten. Jag kan förstå ord för festivaler och högtider i min familj eller sociala grupp.			
		Jag kan känna igen ord för viktiga festivaler och högtider när jag ser dem på en tavla, kalender eller plansch.			
		Jag kan ställa och svara på enkla frågor om de viktigaste festivalerna i min hemtrakt. Jag kan ställa och svara på enkla frågor om de viktigaste händelserna i min familj eller sociala grupp.			
		Jag kan namnge de viktigaste festivalerna som äger rum under läsåret. Jag kan namnge de viktigaste högtiderna i min familj eller sociala grupp och säga vid vilken tid på året de inträffar.			
		Jag kan skriva av eller skriva namn på viktiga festivaler eller högtider i min hemtrakt. Jag kan skriva av eller skriva några meningar om de viktiga händelserna i min hemtrakt eller familj och sociala grupp.			
A2		Jag kan känna igen när en viktig festival eller händelse finns med i en berättelse. Jag kan känna igen när läraren talar om en viss festival, högtid eller händelse. Jag kan förstå enkla instruktioner för att förbereda en viktig händelse.			
		Jag kan läsa en enkel berättelse om en viktig festival eller högtid. Jag kan läsa en enkel text om hur en familj förbereder sig för en viktig högtid.			
		Jag kan ställa och svara på frågor om festivaler som förekommer i berättelser. Jag kan fråga mina vänner om hur de firar i sina hem. Jag kan fråga om en festival som är mycket viktig för min familj eller grupp.			
		Jag kan göra en mycket enkel redogörelse för en festival eller högtid hemma. Jag kan göra en mycket enkel redogörelse för viktiga delar i en festival eller högtid. Jag kan göra en enkel beskrivning av en speciell händelse som jag har upplevt.			
		Jag kan skriva några meningar om en festival eller högtid som jag har upplevt. Jag kan skriva några meningar om orsaken bakom en viss högtid.			

Fester och högtider (Checklista)

Nivå	Färdighet		* Datum	** Datum	*** Datum
B1		Jag kan förstå information om en festival eller högtid och förberedelserna och planerna inför händelsen. Jag kan förstå huvudpoängerna i en film om en viss festival eller högtid. Jag kan förstå huvudpoängerna i en berättelse eller sång om en viss festival, högtid eller minnesdag.			
		Jag kan läsa och förstå en skriftlig beskrivning av vad som sker under en festival eller högtid. Jag kan förstå huvudpoängerna i en dagstidnings- eller internetartikel om en festival.			
		Jag kan samtala och jämföra hur händelser firas i olika sociala grupper och familjer. Jag kan ställa frågor om högtider på andra platser och som rör andra syften som jag inte känner till. Jag kan förklara hur en händelse firas hemma eller i min sociala grupp.			
		Jag kan beskriva en upplevelse som jag har haft under firandet av en festival eller händelse hemma eller i min sociala grupp. Jag kan förklara vad som händer under en högtid och mina känslor inför händelsen. Jag kan berätta en berättelse om en viss händelse.			
		Jag kan skriva ett brev som beskriver en festival eller högtid i min familj eller hemtrakt och uttrycka mina känslor vid olika tidpunkter i händelsen.			
B2		Jag kan förstå ett anförande om en viss festivals eller högtids historia eller syfte. Jag kan förstå detaljerna bakom aktiviteterna i en festival eller högtid (d.v.s. val av mat, viktiga personer o.s.v.).			
		Jag kan läsa om festivaler och förstå deras kulturella och historiska traditioner.			
		Jag kan samtala om upplevelser från att gå på festivaler eller högtider och berätta om min synpunkt och mina känslor inför dessa händelser. Jag kan samtala om förberedelserna inför en festival eller högtid och känna igen och förklara de viktiga aspekterna.			
		Jag kan hålla ett detaljerat anförande om en festival med detaljer om historia och traditioner som hör ihop med händelsen. Jag kan hålla ett detaljerat anförande om vikten av högtider i våra sociala grupper eller liv. Jag kan återge orden i en sång som är viktig för en viss högtid eller minnesdag. Jag kan berätta en berättelse som brukar berättas vid en viss högtid eller minnesdag.			
		Jag kan skriva en redogörelse för en viktig festival eller högtid med detaljer om orsaker, syfte och särskilda saker som hör ihop med händelsen. Jag kan göra en detaljerad jämförelse mellan typiska festivaler och högtider.			

TEMA 6 - I SKOLAN

Detta tema syftar till att stärka förståelsen i hemmet för skolaktiviteterna. Eleverna och föräldrarna ska få kunskap om rutiner för skolans kontakt med hemmen, läsåret och lovdagar, schema, rutiner vid hälsokontroller, friluftsdagar och studiebesök. Föräldrarna ska bli medvetna om på vilket sätt de förväntas medverka i barnens hemuppgifter när det gäller språkutveckling i romani och kunskap om sådant som hör samman med romernas kultur och historia.

Eleverna utvecklar sin studieteknik genom att arbeta med innehåll som ger dem kunskap om romernas historia och romernas situation i olika länder och om romani språkets utbredning och varieteter (dialekter) samt utvecklingen av romani från ett huvudsakligen muntligt språk till skriven romani.

De äldre eleverna och deras föräldrar ska få kunskap om skolans studie- och yrkesvägledning och sambandet mellan utbildning och yrkesval.

Mål för alla

- Eleverna kan ord och begrepp som hör ihop med skola och inläring.
- Eleverna vet hur man uppför sig i skolan och hur man sköter sina hemuppgifter.
- Eleverna har kunskap om romernas historia, språk och romernas situation i olika länder.
- Eleverna vet vad det innebär att vara en god kamrat.
- Eleverna har utvecklat sin studieteknik.
- Eleverna förstår sambandet mellan utbildning och yrkesval.

Introduktion

Du som lärare ska göra eleverna och deras föräldrar medvetna om hur skolarbetet är upplagt och vad du förväntar dig av eleverna och kontakten med emmen. Det här är ett tema som det finns anledning att återkomma till. För de yngsta eleverna gäller att de ska lära sig ord och begrepp för det som hör samman med skolaktiviteter och klassrum på både romani och svenska. De ska även veta hur de ska uppföra sig i skolan och vad det innebär att vara en god kamrat. För äldre elever ger temat möjlighet att träna studieteknik och i de högsta klasserna kan arbetet inriktas på att ge förförståelse för den svenskspråkiga studie- och yrkesvägledningen.

Klassrumsaktivitet 1 - Mitt klassrum och mitt schema

Ålder: 6-9 år

Språknivå: A1

Mål för aktiviteten

- Eleverna kan ord som hör ihop med föremål i ett klassrum och aktiviteter i skolan.
- Eleverna förstår vad ett schema är och kan orden för undervisningsaktiviteterna på romani och svenska.
- Eleverna förstår tidsbegrepp som hör ihop med dygnet, skoldagen och veckan.

Metoder och arbetssätt

Börja med att fråga eleverna om vad som finns i klassrummet och skriv upp alla orden på tavlan som eleverna kommer på. (Eleverna använder romani och/eller

svenska.) Gör en tankekarta utifrån frågan: Vad finns i ett klassrum? Skriv upp alla ord som eleverna kommer på – och fyll eventuellt på med egna! Gör listan tvåspråkig och läs upp och repetera tillsammans med eleverna alla orden. Sätt in romaniorden i enkla meningar t. ex: Tavlan är grön, boken är tung, min stol är hård osv.

På denna grundläggande nivå är det viktigt att läraren utvecklar strategier för att eleverna ska lära sig så många ord som möjligt. När det gäller sådana saker som det går att peka på tar man vara på den möjligheten,. Andra sätt är att använda bilder från t.ex. memoryspel eller böcker. Eleverna kan också rita sitt klassrum med så många saker som de kan komma på – bänk, stol, tavla, karta, bok, skrivbok, penna osv.

Nästa uppgift är att eleverna ska förstå uppläggnen av en skoldag och en veckoplanering. Du delar ut schemat för en vecka med tider och ämnen/teman ifyllda. Detta schema ska vara tvåspråkigt för de elever som ligger på A1- nivån. Du förklarar vad ämnena/temana står för och följer upp att eleverna förstår det här med tidsangivelser. Arbetsuppgiften för eleverna är att parvis fråga varandra om schemat exempelvis: När har vi första lektionen på onsdag? Vilket ämne har vi på tisdagar kl 10.00. Vilka dagar har vi romska? När är det matrast på måndag?

För eleverna som har begränsade kunskaper i romani är det lämpligt att denna parvisa utfrågning sker först på svenska (eller annat majoritetsspråk som eleverna kan). Därefter går man över till samma frågor på romani. Redovisningen består i att eleverna ska kunna förklara vilka ämnen/teman en skoldag och en skolvecka omfattar.

Som lärare ska du informera dina elever om vilka uppföranderegler som gäller i ditt klassrum. Ska eleverna räcka upp handen när de ska svara eller vill fråga om något? Hur är det i den svenskspråkiga undervisningen? Finns det några särskilda regler på er skola för exempelvis hur eleverna ska ställa upp sig utanför klassrummet eller hur man köar i matsalen? osv.

Hemuppgift

Eleverna ska visa sitt veckoschema för föräldrarna och samtala med dem om de ordningsregler som gäller.

Grammatik

Genomgången av schemat ger dig möjlighet att följa upp om eleverna kan räkneorden på sina båda språk.

Material för alla

Veckoschema på romani och svenska (eller annat språk som eleverna kan)

Klassrumsaktivitet 2 – En bra kamrat

Ålder: 10-12 år

Språknivå: A2, B1

Mål för aktiviteten:

- Eleverna vet hur de ska uppföra i skolan, på skolgården och som en bra kamrat.

Metoder och arbetssätt

Låt eleverna beskriva sin skoldag eller skolvecka. Detta kan de göra skriftligt eller muntligt. Ge instruktioner om att denna beskrivning också ska omfatta sådant som händer på raster och utanför skolan, vad som är roligt och vad som är besvärligt. Samtala i gruppen om elevernas berättelser. Läs en text om hur ele-

ver kan ha det i skolan och låt dina elever göra jämförelser med sina egna erfarenheter.

I vissa grupper är det aktuellt att arbeta med hur man ska uppföra sig i skolan och vad eleverna menar med en bra kompis. Eleverna ska vara medvetna om hur man visar respekt mot varandra både i och utanför skolan. Som rom är man van att visa respekt hemma.

Grammatik

Detta tema ger möjlighet att systematiskt vidga elevernas ordförråd när det gäller olika känslor t.ex.: glädje (substantiv), glad (adjektiv), glädjas åt något, skratta, le (verb).

Klassrumsaktivitet 3:1 – Att följa instruktioner och söka information

Ålder: 10-12 år

Språknivå: A2, B1

Mål för aktiviteten

- Eleverna kan följa instruktioner som läraren ger.
- Eleverna kan muntligt och skriftligt redogöra för sina skoluppgifter.
- Eleverna kan söka fakta för att lära sig var olika romska grupper är bosatta och vilka språkvarieteter dessa använder.

Metoder och arbetssätt

Arbetsuppgiften består i att eleverna ska utifrån lärarens instruktioner söka fakta om var romerna bor i olika länder. Läraren har förberett arbetsuppgiften genom att dela ut en Europakarta och en lista med statistiska uppgifter om antal romer i olika länder. Eleverna fyller i på kartan i vilka länder det bor många romer. (Beroende på elevernas ålder kan denna karta innehålla ländernas namn eller vara en "blindkarta" dvs sakna namn på länderna.)

Därefter väljer eleverna ut ett land och söker fakta om detta land i böcker eller på Internet. Här kan eleverna gärna arbeta parvis. De elever som har egna erfarenheter av andra länder får bidra med dessa. Elever som har släktingar som har bott i andra länder kan fråga dessa om hur situationen är för romer i det landet och när det är aktuellt även ta reda på, varför de lämnade detta land och flyttade till Sverige. Eleverna ska också ta reda på vilka varieteter av romani som romerna i detta land talar och om det finns böcker, filmer, radioprogram, musik på denna varietet.

Eleverna skriver en kort text som de redovisar muntligt inför gruppen. Eleverna ska visa på kartan var det aktuella landet ligger och berätta något om romernas liv där.

Genom denna arbetsuppgift får eleverna övning i att följa instruktioner, erfarenhet av att arbeta i grupper där de olika medlemmarnas olika erfarenheter bidrar till det gemensamma resultatet. De får även öva sig i att göra skriftliga sammanfattningar och muntliga presentationer. Innehållet i uppgiften är av särskilt intresse för romska elever medan *erfarenheterna från arbetssättet har eleverna nytta av i alla andra ämnen!*

Material för alla

Statistik över var och hur många romer som bor i olika länder i Europa
Europakarta

Klassrumsaktivitet 4 – Vi samlar fakta om romernas situation i olika länder

Ålder: 13-16 år

Nivå: B1-B2

Mål för aktiviteten

- Eleverna känner till huvuddragen i romernas utvandring från Indien till Europa.
- Eleverna känner till var romerna bor idag och har insikter i romernas situation i olika länder
- Eleverna har stärkts i sin romska identitet.

Metoder och arbetssätt

Eleverna på denna nivå har grundläggande kunskaper om romernas historia och även viss kunskap om romernas situation i olika länder. För att undervisningen i detta tema ska hamna på rätt nivå kan läraren inledningsvis fråga eleverna om vad de vet om romer i olika länder, respektive vad de vet om "historia" i allmänhet och om hur man tar reda på fakta om sådant som hänt för länge sedan. Därefter presenterar läraren begreppet romsk historia och redogör för olika källor för de fakta som vi numera vet om romernas ursprung i Indien och utvandringen till Europa.

Alla elever på dessa nivåer ska ha kunskap om olika teorier om varför romerna lämnade Indien och om de olika vägar som romerna har färdats, för att komma till olika länder. Som lärare ska du följa upp vad dina elever redan känner till och komplettera med för dina elever nya relevanta fakta.

Därefter kan man välja olika metoder för att låta eleverna forska vidare. Ett sätt är att eleverna tar reda på fakta om romerna och deras situation i ett särskilt land t.ex. Makedonien, Polen, Finland osv. – Vissa elever väljer i denna situation att arbeta med ett land som de har egna erfarenheter av, andra tycker att det är en utmaning att söka fakta om ett "nytt" land. Elevernas samlade kunskap ökar givetvis om eleverna i en undervisningsgrupp väljer olika länder, samtidigt som det kan vara bra att kunna göra jämförelser mellan fakta som olika elever får fram om samma land.

För att eleverna ska lyckas i sina efterforskningar måste läraren hjälpa till med att visa på lämpliga texter i läroböckerna. Finns det inte sådana behöver eleverna hjälp med att hitta fakta på Internet och i andra skriftliga källor och kanske också hjälp med att översätta information om den bara finns på exempelvis engelska.

Redovisningen sker genom en skriftlig rapport med text och gärna bilder och kartor. Det är också viktigt att eleverna får presentera sina resultat för de andra i gruppen och leda diskussioner kring de fakta som de tagit fram.

Situationen för romerna är svår i många länder. Som lärare ska du vara beredd på att eleverna kan bli ledsna eller upprörda under arbetet med "sina" länder. Ett sätt att bearbeta sådana känslor är att i gruppen diskutera mänskliga rättigheter och låta eleverna komma med förslag på vad som behöver göras. Du kan också visa på sådana positiva initiativ som romer har tagit.

Innehållet i denna uppgift är av särskilt intresse för romska elever, medan *erfarenheterna från arbetssättet att söka och värdera information har eleverna nytta av i alla andra ämnen!*

Material för alla

Mycket information om romer och vår historia finns numera på Internet. Se länkar i Inledningen!

Klassrumsaktivitet 5 – Utbildning och yrkesval

Ålder: 13-16 år

Nivå: Alla nivåer

Mål för aktiviteten

- Eleverna har kunskap om skolans studie- och yrkesvägledning.
- Eleverna förstår sambandet mellan utbildning och yrkesval.

Metoder och arbetssätt

Du som lärare har en uppgift att förbereda dina elever och deras föräldrar inför den studie- och yrkesvägledning som skolan erbjuder. När du planerar detta tema är det nödvändigt att du har kunskap om hur och när dina elever ska få sådan information. *Det är inte ditt ansvar att svara för skolans studie- och yrkesvägledning, men du kan hjälpa dina elever att förstå informationen och göra dem förberedda att ställa frågor om praktikplatser, studieval osv.*

I skolan (Checklista)

Nivå	Färdighet		* Datum	** Datum	*** Datum
A1		Jag kan förstå reglerna i min skola och mitt klassrum. Jag kan förstå namn på olika saker i klassrummet. Jag förstår när läraren ber oss göra något.			
		Jag kan läsa rubriker på planscher eller i mina böcker. Jag kan läsa ord och uttryck som hjälper mig att använda romani. Jag kan läsa anslag och skyltar. Jag kan hitta mitt namn i en klasslista. Jag kan läsa mitt skolschema. Jag kan läsa veckodagarna och månaderna.			
		Jag kan be om lov i klassrummet. Jag kan be läraren om hjälp. Jag kan svara på en fråga med "ja", "nej" eller några få ord. Jag kan be om saker i klassrummet.			
		Jag kan beskriva något som jag gör i klassen.			
		Jag kan skriva av eller skriva ord och meningar om det ämne som jag håller på att lära mig. Jag kan skriva av eller skriva ord i ett schema.			
A2		Jag kan förstå instruktioner som läraren ger. Jag kan förstå information om skolan. Jag kan förstå en del av informationen om ett ämne som vi lär oss.			
		Jag kan läsa om saker som vi studerar i klassen om jag först har lärt mig orden.			
		Jag kan ge ett meddelande till läraren. Jag kan tala med en annan elev om en aktivitet i klassen. Jag kan förklara ett problem för läraren.			
		Jag kan berätta vad jag har gjort i läxa. Jag kan berätta om ett TV-program eller en film som jag har sett. Jag kan prata om saker som jag gör hemma.			
		Jag kan skriva en kort uppsats om min skola, mitt klassrum eller vad jag gör på lektionerna. Jag kan skriva några meningar om vad vi studerar på lektionerna.			
B1		Jag kan förstå instruktioner och information som ges i klassrummet eller i skolan i allmänhet. Jag kan förstå ett anförande som någon annan håller om jag har studerat ämnet innan. Jag kan förstå en film om ett visst ämne som är välbekant för mig.			
		Jag kan läsa och förstå skoltexter eller berättelser om jag i förväg studerar de svåra orden eller begreppen.			
		Jag kan tala med andra elever i klassen om vad vi gör. Jag talar med mina föräldrar om vad vi gör i skolan. Jag kan svara på frågor från läraren eller mina föräldrar.			
		Jag kan förklara mina tankar om en aktivitet eller ett projektarbete. Jag kan hålla ett kort anförande om något som jag håller på att studera eller som jag gör utanför skolan.			

<i>Nivå</i>	<i>Färdighet</i>		<i>* Datum</i>	<i>** Datum</i>	
B1		Jag kan skriva en kort uppsats, ett brev eller mejl om de dagliga rutinerna i skolan och ge detaljer om de olika aktiviteterna. Jag kan skriva ett brev eller mejl om människor som jag känner. Jag kan skriva om saker som jag tycker om att göra med mina vänner.			
B2		Jag kan förstå ett tal eller en föreläsning om skola, utbildning eller hur det var att gå i skolan förr. Jag kan förstå en film eller ett radioprogram om skolan förr eller nu.			
		Jag kan läsa en artikel eller ett reportage om skola eller utbildning och förstå de olika synpunkter som uttrycks. Jag kan läsa en artikel om vad som är en utmaning för ungdomar under deras skoltid och förstå de åsikter som uttrycks.			
		Jag kan samtala med infödda talare om saker som rör skolgång, vardagliga aktiviteter och personliga upplevelser. Jag kan delta spontant och flytande i samtal eller diskussioner i skolan.			
		Jag kan tala om välbekanta aktiviteter i skolan och uttrycka mina åsikter och attityder. Jag kan hålla ett längre anförande om en händelse eller aktivitet i skolan. Jag kan uttrycka och ge stöd för min åsikt i en fråga som rör skola eller utbildning.			
		Jag kan skriva en tydlig och detaljerad redogörelse för ett klassrum eller en aktivitet som äger rum i skolan. Jag kan skriva en uppsats om ett visst ämne som intresserar mig. Jag kan skriva en detaljerad redogörelse för en upplevelse i skolan eller undervisningen i ett visst ämne. Jag kan skriva en detaljerad redogörelse för ett ämne som jag studerar som del i ett projektarbete.			

TEMA 7 - TRANSPORTMEDEL OCH RESOR

Detta tema är ett av de teman som hör ihop med romernas historia. När vi talar om resor bland romerna, påminns vi om tider då romerna har varit tvungna att flytta mellan olika platser och olika länder. Inom detta tema kan man undervisa om romernas utvandring från Indien och om varför många romer också idag behöver söka sig till andra länder.

Tyngdpunkten ligger dock på resor och färdssätt som romer använder idag.

Se även: Tema 3 – Närsamhället och mina sociala kontakter, Tema 4 - Romska hantverk och yrken och Tema 6 – I skolan

Mål för alla

- Eleverna kan orden för olika transportmedel.
- Eleverna kan muntligt eller skriftligt redogöra för en resa som de själva gjort.
- Eleverna känner till varifrån romerna kommer och hur romerna har tvingats resa vidare på grund av förföljelser, krig och därför att de inte kan försörja sin familj.

Introduktion

Du kan börja samtalet med att påminna eleverna om att romer finns i alla länder och att det finns olikheter även bland romer, t.ex olika dialekter, traditioner och levnadssättet. Du kan exempelvis visa på att häst och vagn på vissa håll fortfarande används för transporter och att det även är vanligt på andra håll att man använder hästekipage vid speciella tillfällen. Således använder sig många romer i Makedonien av häst och vagn i samband med bröllop då brudgummen hämtar sin brud.

Sedan kan du fråga eleverna om vilka transportmedel de känner till och lista allt som eleverna kommer på – från bilar och bussar till flygplan och helikoptrar! Därefter kan ni titta på bilder och samla ytterligare ord.

Om det känns aktuellt kan du här ta upp hur romerna har utvandrat från Indien och hur romer av olika orsaker blivit tvungna att färdas vidare till nya platser och länder. Det här perspektivet är särskilt aktuellt i grupper med elever som själva har kommit som flyktingar till Sverige.

Klassrumsaktivitet 1- Olika transportmedel

Ålder: 6-9 år

Språknivå: A1

Mål för aktiviteten

- Eleverna kan vanliga ord för olika transportmedel.
- Eleverna kan skriva av eller skriva egna korta meningar om olika transportmedel.
- Eleverna kan svara på och ställa enkla frågor som har att göra med resor.
- Eleverna kan berätta om hur vi reser till olika platser.

Metoder och arbetssätt

För att lektionen ska bli intressant för eleverna kan vi börja med en lek. Läraren ber alla elever att rita eller måla ett tåg. Sedan får eleverna komma med förslag på vart detta tåg är på väg. Läraren kan uppmuntra eleverna att komma med förslag på fler platser och länder. Sedan ritar eleverna varsin tågvagn och ritar

dit en bild av sig själva eller klistrar in ett foto av sig i vagnen. Läraren sätter ihop vagnarna till ett tåg och sätter upp det i klassrummet.

Ett annat sätt att inleda detta tema är att utgå från en bil. Hur ser er bil ut? Hur många personer ryms i bilen? Brukar ni åka bil när ni hälsar på släktingar? Har du åkt flygplan? Tycker du att det är roligt att resa? Eller är det långtråkigt? Du skriver upp de nya orden på tavlan. Eleverna ritar bilder på olika transportmedel och du hjälper dem att skriva dit orden. Sätt gärna in orden i enkla meningar, det underlättar inläringen av nya ord (Min cykel är röd, pappas bil är snabb, Morfar har häst och vagn.)

Grammatik

På den här nivån är ordinläringen i fokus. Låt eleverna skriva av de nya orden från tavlan och skriv gärna dit pluralböjningen: en bil - flera bilar, ett tåg - flera tåg osv. Jämför mellan elevernas olika språk (romani, svenska, engelska, make-donska osv). Vad heter helikopter och raket på romani - och på andra språk?

Material:

Bilder på alla möjliga transportmedel

Klassrumsaktivitet 2 – Hur och varför romerna reser idag

Ålder: 9-12 år

Språknivå: A2, B1

Mål för aktiviteten

- Eleverna kan redogöra för de transportmedel som romerna använder idag.
- Eleverna kan redogöra för en resa som de gjort.
- Eleverna känner till varför en del romer idag tvingas lämna det land där de har bott.

Metoder och arbetssätt

Läraren kan inleda med att beskriva hur romerna i alla tider har varit tvungna att resa. Här kan det vara aktuellt att titta på en karta över hur romerna utvandrade från Indien till olika länder. Läraren redogör också för orsakerna till varför romerna har behövt resa vidare. Därefter får eleverna, gärna parvis, söka fakta om romers resande förr i tiden och hur romer reser idag. Kanske kan de fråga någon äldre person om hur de reste förr, när och varför de reste eller så kan de söka fakta i böcker och på Internet. Detta ska de jämföra med varför romer reser nu. Redovisningen sker muntligt inför gruppen med hjälp av bilder och enkla texter.

Eleverna kan också beskriva hur och vart de brukar resa på sommarlovet. Det kan vara i Sverige eller för att besöka släktingar i andra länder. Eleverna redogör för detta med hjälp av bilder och egna texter. Läraren kan uppmuntra eleverna att även använda ord för känslor. - Det var roligt, därför att..., Det var tråkigt när vi väntade... , Jag var ledsen när jag skulle åka iväg från ...

Beskrivning av en resa kan gälla *ett studiebesök* som romargruppen gjort eller som eleven varit med om i den svenskspråkiga undervisningen. Hur man disponerar en sådan presentation har eleverna nytta av i många sammanhang!

Om läraren väljer att vidga temat till orsakerna till varför många romer tvingas lämna sina hem idag, är det viktigt att läraren genom samtal skaffar sig en bild av elevernas egna erfarenheter av att ha tvingats fly eller om de har släktigar som har flytt. På denna begränsade språkfärdighetsnivå är det viktigt att eleverna får beskriva sina upplevelser med hjälp av bilder och nyckelord.

Grammatik

Denna aktivitet ger utrymme för att vidga elevernas ordförråd när det gäller olika sätt att uttrycka känslor. T.ex. *rädsla, fruktan* (substantiv), *att vara rädd, frukta* (verb) och jämförelser *längta – sakna*, motsatser *älska – hata*, gradskillnader *ogilla, avsky, hata*.

Material

Världskarta och Europakarta

Klassrumsaktivitet 3 – Därför måste romer resa förr och idag

Ålder: 13-16 år

Språknivå: B1, B2

Mål för aktiviteten

- Eleverna kan orden för olika transportmedel, både sådana som romerna använde förr och moderna transportmedel.
- Eleverna vet varför en del romer idag blir tvungna att lämna de länder och platser där de bor.
- Eleverna kan redogöra för hur och varför romer har rest under olika tider och förhållanden.
- Eleverna kan redogöra för sina upplevelser av en resa.

Metoder och arbetssätt

Dessa elever känner antagligen till grundläggande fakta om varför romerna lämnade Indien och hur och när romerna kom till olika länder. Läraren kan följa upp att detta är kunskaper som alla behärskar. Visa på en karta och låt eleverna berätta det de vet!

Nästa uppgift är att eleverna antingen fördjupar sig i hur det var förr i tiden och då söker fakta genom att intervjua äldre romer, läsa böcker och söka på Internet. Det här kan eleverna gärna göra parvis. Redovisningen sker inför gruppen med hjälp av bilder och texter. Eleverna kan också välja att fördjupa sig i varför romer idag måste lämna de länder där de bodde. Även här kan eleverna arbeta parvis och söka fakta genom att intervjua personer som har varit tvungna att fly, samla fakta från Internet eller böcker. Redovisningen sker i form av en skriven rapport och/eller muntlig presentation inför gruppen.

Material

Världskarta och Europakarta

Transportmedel och resor (Checklista)

Nivå	Färdighet		* Datum	** Datum	*** Datum
A1		Jag kan förstå ord för olika transportmedel. Jag kan förstå de viktigaste orden som rör resande.			
		Jag kan känna igen ord för olika transportmedel på en plansch eller i en bok.			
		Jag kan svara på enkla frågor om hur jag kom till skolan i dag. Jag kan svara på enkla frågor om hur min familj reser.			
		Jag kan namnge olika sätt att resa. Jag kan berätta hur vi reser till olika platser (t.ex. tåg, flyg o.s.v.). Jag kan berätta hur olika människor reser när jag ser bilder.			
		Jag kan skriva ord för hur vi reser. Jag kan skriva ord för hur människor reste förr.			
A2		Jag kan förstå när resande finns med i en berättelse.			
		Jag kan läsa huvudpöängerna i en kort berättelse om resande. Jag kan läsa huvudpöängerna i en kort berättelse om människor som flyttar för att bo på en annan plats. Jag kan läsa huvudpöängerna i en berättelse om människor som måste resa för sitt arbetes skull.			
		Jag kan berätta vad jag tycker om att resa. Jag kan svara på frågor om en upplevelse jag har haft under en resa. Jag kan fråga andra människor om vart de har rest och deras upplevelser.			
		Jag kan beskriva hur jag kommer till skolan varje dag . Jag kan beskriva hur romerna reser nu och reste förr. Jag kan tala om vart jag skulle vilja resa i framtiden.			
		Jag kan skriva ett vykort om en resa som jag har gjort.			
B1		Jag kan förstå huvudpöängerna i en berättelse om eller redogörelse för en resa. Jag kan förstå huvudpöängerna i filmer eller radioprogram om resor och transportmedel.			
		Jag kan läsa en redogörelse för en resa som innehåller kartor eller diagram. Jag kan använda nyckelord för att söka efter information om människor som reser förr eller nu. Jag kan använda nyckelord för att organisera information i en text om resande eller en resa. Jag kan använda nyckelord för att förstå en text om det romska folkets kringresande i dag.			
		Jag kan samtala om resande och tala om vad jag tycker om och inte tycker om. Jag kan samtala om skillnaderna mellan att resa nu och förr. Jag kan ta reda på vilka upplevelser andra människor har haft under resor.			

<i>Nivå</i>	<i>Färdig- het</i>		<i>* Datum</i>	<i>** Datum</i>	<i>*** Datum</i>
B1		Jag kan hålla ett kort anförande om resande. Jag kan hålla ett kort anförande om människors mobilitet i dag. Jag kan hålla ett kort anförande om mina personliga upplevelser av resande. Jag kan hålla ett kort anförande om romers upplevelser av resande förr.			
		Jag kan skriva ett brev med beskrivningar av upplevelser av resande. Jag kan skriva om en händelse eller incident som har hänt under en resa (antingen mig personligen eller en annan person).			
B2		Jag kan i detalj förstå ett anförande om resande antingen i ett modernt eller historiskt sammanhang. Jag kan förstå en redogörelse för romers upplevelser och traditioner av resande.			
		Jag kan läsa en berättelse om en resa. Jag kan läsa en historisk text som beskriver upplevelser och utmaningar av resande förr. Jag kan förstå en berättelse om eller redogörelse för kringresande och hur det påverkar familjer.			
		Jag kan samtala om upplevelser av resande och dess fördelar och nackdelar. Jag kan diskutera det bästa sättet att presentera ett projektarbete om resande. Jag kan samtala om vikten av mobilitet för romer förr och nu. Jag kan ställa detaljerade frågor för att få reda på andras upplevelser av resande.			
		Jag kan hålla ett längre anförande om mina personliga upplevelser av resande. Jag kan hålla ett längre anförande om hur resande påverkar ungdomar i dag. Jag kan hålla ett längre anförande om skillnaderna för romer med att resa eller att vara bofasta. Jag kan hålla ett längre anförande om de romska traditioner som hör ihop med resande.			
		Jag kan skriva en redogörelse för resande i hemtrakten. Jag kan skriva ett detaljerat brev med beskrivningar av upplevelser av resande och uttrycka mina känslor. Jag kan skriva en redogörelse för vikten av resande i den romska historien och traditionen.			

TEMA 8 - MAT OCH KLÄDER

Det här temat omfattar sådant som hör ihop med romsk historia, seder och traditioner. Grundläggande romska värderingar uttrycks genom de traditionella kläderna och den romska gästfriheten. I detta tema får eleverna tillfälle att arbeta mycket med romanipe. - Vad betyder mat och gästfrihet för romerna? Vad har de kulturella romska kläderna för betydelse och status inom de romska grupperna? Genom detta tema får eleverna också en djupare insikt i olika romska grupper och deras traditioner. *Romer hör samman men romer är ingen homogen grupp inom alla områden.*

Det finns nära kopplingar till Tema 5 - Högtider och festivaler och Tema 9 - Tid, årstider och väder.

Mål för alla

- Eleverna känner till det traditionella sättet att klä sig inom den egna gruppen och kan de ord som hör ihop med kläder.
- Eleverna har viss kunskap om andra romska gruppers traditioner kring hur man klär sig till vardags och fest.
- Eleverna känner till romsk gästfrihet och vet hur man tar emot en gäst.
- Eleverna känner till traditionella maträtter i samband med högtider och fester i den egna och andra romska grupper.
- Eleverna kan ord för mat, frukt, grönsaker och har kunskap om vad som är nyttig mat.
- Eleverna kan tillreda en enklare romsk maträtt/kaka.
- Elevernas romska identitet har stärkts. De känner större gemenskap med romer i andra grupper.

Introduktion

Detta tema ger många möjligheter att utveckla romanipe hos eleverna och på ett positivt sätt stärka elevernas romska identitet.

Undervisningen om de traditionella kläderna utgår från det som eleverna berättar om klädbruket i sina familjer. Läraren ber eleverna att antingen ta med sig sin fina romska dräkt eller fotografier där de eller deras föräldrar bär romska dräkter. Eleverna ska berätta om när de använder dessa dräkter. Gör de detta varje dag eller är det i samband med fester och högtider? Är det skillnad mellan dräktbruket för barn, ungdomar och vuxna? Finns det någon historik kring dräktbruket.

I undervisningsgrupper med elever från olika bakgrunder blir det naturligt att tala om likheter och skillnader. Annars får läraren vara beredd att ta upp olika romska gruppers klädbruk under detta tema.

Introduktionen av detta tema kan även ske genom samtal om mattraditioner till vardags och i samband med högtider och fester. Eleverna kan berätta om vilken mat de gillar mest. Vilken mat som de förknippar med olika högtider. – Det här brukar leda till livliga samtal i undervisningsgruppen!

I detta sammanhang är det aktuellt att lyfta fram vad eleverna vet om romsk gästfrihet. Eller är detta något så naturligt för eleverna att de inte ens har tänkt på detta med gästfriheten? Här får du som lärare berätta om varför det har blivit så, att det är självklart för romer att dela med sig av den mat man har. Ett bra ordspråk i denna presentation är: *Häst vill du ha havre?* Alltså, fråga aldrig en gäst om han vill äta, duka fram och gästen äter.

Hemuppgifter

När man arbetar med detta tema är det hela tiden aktuellt att eleverna ska fråga hemma om hur man gör i familjen, hur traditionerna var förr och vad som fortfarande är absolut nödvändigt och vad man kan göra avkall på. Föräldrarna blir på detta sätt indragna i arbetet i skolan och förstår hur viktiga deras erfarenheter är för barnens kunskapsutveckling.

Klassrumsaktivitet 1 – Traditionella kläder

Ålder: Alla

Språknivå: A1, A2

Mål för aktiviteten

- Eleverna kan orden som hör ihop med traditionella romska kläder.
- Eleverna känner till det traditionella sättet att klä sig skiljer sig åt mellan olika romska grupper.

Metoder och arbetsformer

Ett bra sätt att ta reda på vad eleverna känner till om olika klädtraditioner är att visa bilder på romer från olika grupper och fråga eleverna varifrån de tror att dessa kommer, vilken grupp de tillhör. Visa även bilder på festligheter och gärna också mat. Känner de igen sig eller vad vet de om de här festerna? Hur firar vi bröllop i vår grupp och hur gör man i andra grupper? Det här brukar eleverna uppfatta som roligt och det brukar också väcka deras nyfikenhet att ta reda på mer om andra romers seder och traditioner.

Många elever kan redan de viktigaste orden som hör ihop med traditionellt sätt att klä sig men låt eleverna ändå samla ord som hör hit: Huvudduk, förkläde, volangkjol, stövlar, väst, smycken osv. Skriv upp orden på tavlan och låt eleverna skriva av denna lista. Ett annat sätt att befästa ordkunskapen är att eleverna får rita/måla en kvinna eller man i traditionella kläder och markera orden på sin bild. Ordlistorna och bilderna samlas i Arbetspärmen. (Mer om detta i Inledningsavsnittet.)

Eleverna kan också rita en bild av sin mamma eller pappa och hur deras kläder ser ut till vardags och till fest. Avsikten med dessa bilder är att de ska leda till samtal om kläder och klädstilar och varför en del endast använder traditionella kläder när det är fest.

Klassrumsaktivitet 2:1 – Vi visar upp våra dräkter för andra

Ålder : 6-9 år

Språknivå : B1-B2

Mål för aktiviteten

- Eleverna känner till olika romska klädstilar och kan presentera dessa även för personer utanför undervisningsgruppen.
- Eleverna kan tillverka modeller av traditionella romska kläder/klädesdetaljer.
- Elevernas romska identitet har stärkts.

Metoder och arbetssätt

Jag vet av erfarenhet att eleverna upplever det som positivt om de får visa upp något som de gjort eller får framföra sådant som de lärt sig i modersmålsundervisningen inför andra. Åhörare kan vara personal och andra elever på skolan och/eller föräldrar och familj. Lämpliga tillfällen för sådana framträdanden är i samband med Internationella romadagen 8 april eller då skolan har Öppet hus. Det eleverna visar upp kan vara en dräktparad, helst med olika slags dräkter, så att åskådarna får lära sig att det finns olika romska klädtraditioner. Andra inslag

kan vara att eleverna visar upp och berättar till affischer som de gjort som redovisning för sina efterforskningar som rör olika traditioner i samband med högtider och fester. (Musik och sång brukar också vara uppskattade inslag!)

Arbetet med att öva in ett sådant program stärker elevernas sammanhållning. Läraren avgör hur mycket av programmet som eleverna kan svara för själva och vem som ska svara för introduceringen och samordningen av genomförandet.

Föräldrarna brukar tycka om att få se hur duktiga deras barn är och hur mycket de kan om romska traditioner. Utomstående är mer krävande som publik men även här brukar gensvaret bli positivt om programmet är väl genomtänkt och framfört.

Material

För att tillverka modeller (papperdockor) med romska dräkter behövs: tygbitar, spetsar, skinnbitar, paljetter, foliebitar, garn, nålar, tråd, färgpennor och klister. Modellerna klistras upp på stora kartongark. Elevernas förklarande texter kan skrivas ut på dator och klistras upp bredvid dessa.

Klassrumsaktivitet 2:2 – Vi tillverkar vykort med romska dräkter

Ålder : 6-9 år

Språknivå : A2, B1, B2

Metoder och arbetssätt

Låt eleverna få grundläggande information om olika kläder antingen genom att någon vuxen berättar för dem om detta eller så kan de leta fram fakta i böcker och bland bilder. Denna kunskap ska de redogöra för genom att tillverka stora vykort med bilder av romska personer i traditionella kläder. (Jag hoppas alla har sett de här vykortet från Spanien med en teckning av en kvinna som är klädd i flamencokläder som är påsydda över teckningen!).

Dela in eleverna parvis. Varje grupp får välja vilken folkdräkt de vill jobba med. Låt nu skaparglädjen flöda! Pryd gärna vykortet med egenhändigt gjorda smycken. Garn är bra för att göra hår. Kanske flätor med guldmünt? Eller en hårknut med ett vackert spänne?

När bilderna är färdiga ska eleverna göra en text till sitt vykort. Sedan får de berätta för varandra om klädernas historia. Vilken grupp använder dem? Är det en nyskapad dräkt eller är det en gammal dräkt? I vilka länder använder man den här dräkten osv.

Klassrumsaktivitet 3 – Romsk gästfrihet

Ålder : Alla

Språknivå : A2, B1, B2

Mål för aktiviteten

- Eleverna förstår romanipe om gästfrihet.
- Eleverna känner till den historiska bakgrunden till romsk gästfrihet.
- Eleverna vet hur de ska uppföra sig när det gäller att ta emot gäster.

Metoder och arbetssätt

Om möjlighet finns bjud in en äldre person (farfar/moster osv.) att berätta för eleverna om hur det var förr i tiden. Be personen ta upp detta med gästfrihet, varför romerna alltid bjuder på något i sina hem. Låt personen också berätta om vett och etikettsregler som gäller, t.ex. att man utan att fråga alltid kokar kaffe eller te när det kommer en gäst. Att romer alltid lagar en portion extra mot vad som behövs utifall det skulle komma gäster. Samtala med eleverna och fråga

hur de gör hemma hos sig. Äldre elever kan skriva en uppsats med temat *Så här gör vi hemma hos oss när vi får gäster*.

Klassrumsaktivitet 4:1 – Romsk mat

Ålder : Alla

Språknivå : A1- A2

Mål för aktiviteten

- Eleverna kan ord för ingredienser som ingår i vardags- och festmat.
- Eleverna kan orden för romska maträtter och bakverk.
- Eleverna vet varför det är nyttigt att äta frukt och grönsaker.

Metoder och arbetssätt

Visa en bild med frukter och samtala med eleverna om vad frukterna heter. Skriv ner frukternas namn på tavlan. Var växer de? Kan alla frukter växa här i Sverige? Yngre elever får rita av frukterna och skriva till namnen på teckningen. Äldre elever kan skriva frukternas namn och sätta in orden i korta meningar. Gör samma sak som ovan med grönsaker. *Namnge, rita, skriv!*

Sedan samtalar ni om vilka frukter och vilka grönsaker som eleverna gillar och varför frukt och grönsaker är nyttigt. Eleverna ska också lära sig vilka grönsaker som ingår i speciella romska maträtter.

Detta kan man göra på olika sätt. Eleverna får berätta om vad de brukar äta hemma till vardags och vid högtider och fester. Vilken mat av detta är typiskt romsk? Brukar de delta i matlagning och bakning hemma?

Eleverna får i uppgift att laga någon enkel maträtt eller baka en kaka. Här behöver man involvera föräldrarna. Redovisningen består i att eleven beskriver vad han/hon har gjort, vilka ingredienser som man använt och kanske bjuda på en smakbit? Äldre elever kan också skriva ut sitt recept. Föräldrarna kan kanske komma till undervisningsgruppen och berätta om traditionerna kring denna mat. Exempelvis att denna kaka bakas endast vid vissa högtider t.ex. påsk.

Grammatik

Här är det aktuellt att systematiskt vidga elevernas ordförråd när det gäller mättermer – både de överordnande begreppen – frukt, grönsaker, ingredienser och namnen på frukter, bär, grönsaker osv. samt verb som hör ihop med matinköp, matlagning och ätande.

Klassrumsaktivitet: 4:2 – Vi tillreder en romsk maträtt

Ålder: 6-9 år

Språknivå : B1 – B2

Mål för aktiviteten

- Eleverna kan tillreda en romsk maträtt eller baka en kaka.
- Eleverna kan tolka ett recept och mäta upp ingredienser.

Metod och arbetssätt

För denna aktivitet behöver man ha tillgång till ett kök. Fråga på skolan om ni kan få låna en hemkunskapssal. Bjud gärna in en romsk förälder eller mor-, eller farförälder till denna lektion. Romsk mat lagas oftast på känsla - en nypa salt här och en handfull ris där! Elevernas uppgift är att tillreda en romsk maträtt eller kaka under handledning av läraren och föräldern.

Eleverna ska också skriva ner receptet så att de senare kan laga rätten själva åt sin familj. Men man kan också göra det hela lite svårare. Man kan be eleverna meta upp hur mycket en handfull ris är i deciliter. Hur mycket är en nypa salt

osv. - Då vet eleverna i framtiden att en handfull ris är cirka 1 dl och en nypa salt är så lite att man behöver provsmaka för att känna efter om det smakar rätt!

Romsk spenatsoppa

Ingredienser

2 st höns

1 bit rökt fläsk

salt peppar spanskpeppar torkad eller inlagd i ättika

Faluättika 1 stor sked

½ tub tomatpuré

2 nävar ris

1 kg färsk bladspenat eller ½ kg fryst bladspenat

Morötter efter önskemål

Potatis efter önskemål

Till redning av soppan behövs vetemjöl och margarin

För att veta rätt mängd på redningen bör man ha ett bra ögonmått och vana att reda soppor.

Fyll på med vatten så det täcker övriga ingredienser och fyll sedan på undan för undan!

Så här kan ett romskt recept se ut. Men låt dina elever skriva ett mer specificerat recept. *Smaklig måltid!*

Mat och kläder (Checklista)					
Nivå	Färdighet		* Datum	** Datum	*** Datum
A1		Jag kan förstå ord för olika klädesplagg som jag bär. Jag kan förstå ord för olika klädesplagg som andra människor bär. Jag kan förstå ord för den mat som jag äter i skolan eller hemma. Jag kan förstå när läraren säger något om mat eller kläder.			
		Jag kan läsa ord för olika slags livsmedel. Jag kan läsa ord för olika slags kläder.			
		Jag kan be om livsmedel eller dryck i en affär eller på en marknad eller i ett rollspel i min klass. Jag kan be om ett klädesplagg i en affär eller på en marknad eller i ett rollspel i min klass. Jag kan fråga hur mycket det kostar. Jag kan säga om jag tycker om en viss slags mat. Jag kan säga vilken färg jag tycker bäst om på kläder.			
		Jag kan säga vilken mat jag tycker om och inte tycker om. Jag kan säga vilken färg på kläder jag tycker om och inte tycker om.			
		Jag kan skriva listor på olika slags mat enligt kategori. Jag kan skriva listor på kläder som används av olika skäl.			
A2		Jag kan förstå information om vilka slags kläder som behövs för en utflykt med skolan eller en idrottsaktivitet. Jag kan förstå information om vilken slags mat som är bra eller dålig för mig.			
		Jag kan läsa en meny och förstå vilka olika slags mat som erbjuds. Jag kan läsa namnen på livsmedel som vi ser i ett varuhus. Jag kan läsa namn på kläder som vi ser i en affär eller på en marknad. Jag kan känna igen och förstå när mat eller kläder finns med i en berättelse.			
		Jag kan fråga människor om vilken slags mat eller dryck de tycker om eller som de hade vid en högtid eller festival. Jag kan ställa och svara på frågor om favoritmat och dryck. Jag kan tala om vilken mat jag skulle vilja ha till en speciell måltid eller högtid. Jag kan tala om vilka kläder jag tycker bäst om och när jag tycker om att bära dem. Jag kan ställa och svara på frågor om kläder som bärs vid speciella tillfällen.			
		Jag kan beskriva en måltid som jag åt nyligen. Jag kan beskriva min favoritmat och min favoritmåltid. Jag kan beskriva vad som händer under en speciell måltid eller högtid i min familj. Jag kan beskriva vad jag eller andra människor har på sig vid ett speciellt tillfälle.			
		Jag kan skriva en kort beskrivning av en händelse när jag åt en speciell måltid. Jag kan skriva en kort beskrivning av mina favoritkläder eller kläder som jag bär vid ett speciellt tillfälle.			

Nivå	Färdighet		* Datum	** Datum	*** Datum
B1		Jag kan förstå när människor talar i klassrummet eller hemma om speciell mat. Jag kan förstå när människor talar om kläder som de vill köpa eller som vi måste bära vid ett speciellt tillfälle. Jag kan förstå en berättelse om vikten av artighet och gästfrihet.			
		Jag kan läsa om nyttig mat och vilken mat vi behöver för att vara friska. Jag kan läsa om kläder som andra människor bär eller stilar och mode. Jag kan förstå en beskrivning av vad en person har för kläder i en berättelse eller redogörelse.			
		Jag kan återge instruktioner som läraren ger om kläder. Jag kan vidarebefordra detaljerad information om mat. Jag kan tala med mina vänner om klädmode. Jag kan samtala om vilka kläder som krävs för ett speciellt tillfälle eller syfte. Jag kan tala om den mat som jag tycker om.			
		Jag kan i detalj beskriva hur man lagar en viss måltid. Jag kan ge en vän instruktioner om hur man lagar en måltid. Jag kan berätta för en vän vilka kläder som krävs för ett speciellt syfte. Jag kan tala om vilken klädstil som är viktig i min familj eller kultur.			
		Jag kan skriva en beskrivning av mat som förekommer vid en högtid eller ett speciellt tillfälle. Jag kan skriva en beskrivning av vad människor har på sig vid ett speciellt tillfälle. Jag kan skriva instruktioner om hur man lagar en måltid eller en rätt. Jag kan skriva om vad jag själv tycker om och inte tycker om för mat och ange skäl.			
B2		Jag kan i detalj förstå TV- eller radioprogram om mat. Jag kan i detalj förstå TV- eller radioprogram om kläder och mode. Jag kan förstå detaljerade instruktioner om hur man lagar en maträtt. Jag kan i detalj förstå berättelser eller sagor om vikten av samt vilka traditioner som förknippas med artighet och gästfrihet.			
		Jag kan läsa artiklar i tidskrifter eller dagstidningar om kläder och frågor som rör kläd tillverkning. Jag kan läsa artiklar om mat och mode. Jag kan läsa rådgivande broschyrer om kost. Jag kan läsa reportage om kost och hälsa.			
		Jag kan samtala med infödda talare om saker som rör mat eller planer inför en speciell måltid. Jag kan delta spontant och flytande i samtal om kläder och mode.			
		Jag kan hålla ett längre anförande om vilken klädstil som är viktig i min familj eller kultur. Jag kan hålla ett längre anförande om den historiska vikten av klädstilar. Jag kan hålla ett längre anförande om den traditionella vikten av vissa maträtter för högtider eller andra speciella tillfällen.			
		Jag kan skriva en detaljerad redogörelse för mat och kläder som används vid ett speciellt tillfälle. Jag kan skriva en detaljerad redogörelse för kläder och ge information om deras kulturella betydelse. Jag kan skriftligen uttrycka mina personliga åsikter om klädstilar och frågor som rör tillverkning och marknadsföring av kläder.			

TEMA 9 - TID, ÅRSTIDER OCH VÄDER

Det centrala innehållet i detta tema är att lyfta fram vad romer har gjort och gör under olika årstider. När är romerna ute och reser/arbetar? Vilken månad reser man iväg och vilken månad kommer man hem? Eller bor man permanent på ett ställe och reser inte ut längre? Hur ser det ut inom olika romska grupper i Sverige och andra länder?

Eleverna behöver kunna detta med tid, att passa tiden i skolan, veta när det är dags för olika aktiviteter. De ska även kunna de romska orden för dygnets delar (morgon, på dagen, kväll och natt), veckodagarnas och månadernas namn.

En del tidsbegrepp behandlas i andra teman (se nedan). Här kan det även vara aktuellt att tala om vilka kläder man behöver använda under olika årstider och vid olika väderlek.

Se även: Tema 4 – Romska hantverk och yrken – Nutid och dåtid

Tema 5 – Högtider och fester – Kalendern och datum

Tema 6 – Skolan – Klockan och tider

Mål för alla

- Eleverna kan de romska orden för veckodagar, månader och dygnets delar.
- Eleverna kan de ord som hör ihop med tid, klocka och väderlek.
- Eleverna känner till vad romer gör nu och har gjort förr under olika årstider.

Introduktion

För att eleven ska förstå detta med årstider kan du börja med att fråga när eleverna fyller år. Utifrån svaren går du vidare med att fråga om det brukar vara kallt eller varmt ute då? Är det sommar eller vinter? Sen skriver du upp de olika månadernas namn på tavlan och delar in dem efter årstiderna. Därefter kan alla säga i vilken månad de fyller år.

Ett annat enkelt sätt är att titta ut genom fönstret i klassrummet och fråga eleverna vad det är för väder i dag. Snöar det? Ja! Och då får man också enkelt in orden kallt och vinter. Eller håller snön på att smälta och solen värmer? Ja, och då är det våren som är på gång!

Detta att knyta inlärningen av nya ord till det som eleven ser och kanske till och med kan känna på, gör att eleverna minns orden bättre. Sedan är det naturligt att gå vidare och samtala om vilka kläder man använder när det är snö ute eller vad ska man ta på sig om det blåser och regnar osv. Och mitt i vintern kan eleverna tänka på vilka tunna kläder de använder på sommaren!

Berätta också för eleverna att romernas resor hänger ihop med årstiderna. Ta upp olika högtider som eleverna kan koppla till olika årstider. (Det finns också högtider som exempelvis ramadan som flyttar på sig från år till år. Fast påskan som också flyttar på sig infaller ändå alltid på våren.)

Klassrumsaktivitet 1 – Årstider och månader och vilka kläder vi använder under olika årstider

Ålder: Alla

Språknivå A1-A2

Mål för aktiviteten

- Eleverna kan orden för årstider, månader, veckodagar på romani.
- Eleverna vet vilken slags kläder man använder och kan orden för olika klädesplagg.

Metoder och arbetssätt

Dela in tavlan i fyra rutor. Gör en lista med namnen på månaderna. Samtala med eleverna om vad det brukar vara för väder t.ex. under hösten. Skriv in i de olika rutorna rubrikerna vinter, vår, sommar och höst. Fortsätt och samtala med eleverna vad det brukar vara för väder när det t.ex. är höst eller sommar. Sedan läser ni tillsammans namnen på månaderna. Fråga eleverna i vilken årstidsruta som de tycker att månaden passar in. Och skriv rätt månad i rätt ruta!

Fortsätt nu samtalet med eleverna om vilka kläder är lämpliga att använda t.ex. när det är sommar. – Ge förslag! Päls? Nej! Baddräkt? Ja! Stövlar?... Med denna övning kan du även följa upp elevernas ordkunskap när det gäller klädesplagg.

De yngre eleverna kan rita en landskapsbild där det är sommar. Du hjälper eleverna att fylla i namnet på årstiden. Eleverna kan få i hemuppgift att rita motsvarande bilder för övriga årstider. När eleven har sina bilder så kan han/hon peka på vilken årstid som de fyller år.

Nästa steg är att rita upp en stor cirkel på ett papper och dela in cirkeln i 12 delar. Förklara för eleverna att ett år har tolv månader och varje månad har ett namn. Läraren fyller i namnen på månaderna. Eleverna kan göra motsvarande cirklar på egna papper och fylla i månadernas namn i rätt ordning. Men varför börjar året i januari? Det stämmer ju inte med årstiderna? Och när börjar och slutar skolåret? *Årstiderna infaller olika i olika länder. Men månaderna kommer alltid i samma ordning!*

Klassrumsaktivitet 2 – Övning med tidsbegrepp

Ålder: Alla

Språknivå: A1, A2

Mål för aktiviteten

- Eleverna kan orden för tid och tidsbegrepp på romska.

Metoder och arbetssätt

För att enkelt följa upp vad eleven har för förkunskaper om tid och tidsbegrepp kan du börja med en enkel övning som fungerar för alla åldrar.

Material: Snöre, klädnypor och papperslappar med ord som eleverna ska jobba med.

Dessa ord är:

idag, i morgon, igår, i förrgår

nu, om en stund, strax, snart, sedan

då, nyss, för länge sedan

alltid, sällan, ibland...

Dra upp ett snöre längs en vägg i klassrummet. Ge eleverna lappar med olika tidsbegrepp. Be eleven att läsa vad det står på lappen. För yngre elever läser läraren vad det står. Låt eleverna placera ut lapparna på snöret där de tycker att det är rätt plats. Nu kan man se hur eleven uppfattar tiden och man kan se vilka ord eleven känner igen eller kan. *Denna övning kan göras i olika svårighetsgrader.*

Det här är en lek som man kan använda för att lära eleverna att uppskatta vad man hinner göra under en viss tid. Eleverna får i uppdrag att utföra olika uppgifter (t.ex. lägga fram en blå bok på sin bänk, rita en röd blomma, hämta en vänstersko, öppna fönstret, fylla ett glas med vatten...) under en viss tid exem-

pelvis tre minuter. Här kan eleverna tävla mot varandra och mäta tiden med en äggklocka/tidtagarur. Vem hann med flest uppgifter?

Klassrumsaktivitet 3:1 - Klockan

Ålder: 6-9 år

Språknivå: A1-A2

Mål för aktiviteten

- Eleverna kan klockan och de ord på romani som hör ihop med tid.

Metoder och arbetssätt

Prata med eleverna om klockan. Är det viktigt med tid? Varför? Fråga eleverna när de brukar vakna. När går de och lägger sig? När börjar skoldagen? Förstår de sitt schema?

Fortsätt samtalet med att tala om olika slags klockor. Fråga eleverna om de känner till hur den första klockan såg ut. Be eleverna räkna upp olika slags klockor: solur, timglas, väckarklocka, guldlocka osv. Kolla om eleverna kan klockan. Använd en enkel träningsklocka. Berätta om visare, urtavla, gå igenom det här med hel- och halvtimme, kvart i och kvart över och om minuter och sekunder. För elever som kan klockan går den här undervisningen ut på att följa upp att de kan begreppen på romani.

Klassrumsaktivitet 3:2 - Klockan

Ålder: 10-14 år

Språknivå: A1, A2

Mål för aktiviteten

- Eleverna kan klockan och de ord som hör ihop med tid på romani.

Metoder och arbetssätt

Börja på samma sätt som med de yngre eleverna. Prata med eleverna om klockan. Är det viktigt med tid? Varför? Samtala om när de vaknar, när de går och lägger sig?

Gå igenom tidsbegreppen som hör ihop med skoldagen och elevernas schema. När börjar de på fredag? Vilken dag har de romska? När är det matrast på tisdag? ...

Låt eleverna beskriva – rita olika slags klockor. Hur fungerar ett solur? Hur fungerar ett timglas? Är skolklockan som ringer en klocka?

De här eleverna kan antagligen klockan. Men de behöver träna de romska orden. Du kan utgå från en programtablå över tv-program i en tidning. Fråga eleverna t.ex.: När börjar Bondfilmen i kväll? Hur dags slutar nyhetsprogrammet Aktuellt? Vilket program startar 19.15? Hur kan man säga detta i stället? Kvart över sju, på kvällen!

Klassrumsaktivitet 4 – Hur vi uppfattar tid i romska sammanhang

Ålder : Alla

Språknivå : A2, B1, B2

Mål för aktiviteten

- Eleverna känner till vad romer gör nu och har gjort förr under olika årstider.

Metoder och arbetssätt

Samtala med eleverna om vad de gör under dygnets olika tider. Vilken tid stiger de upp och när börjar skoldagen? Vilken tid har man modersmålsundervisning m.m. Vilken tid går eleven och lägger sig. Här kan man knyta an till romska seder när det gäller att använda tiden. Går eleverna och lägger sig när det kommer gäster hem till dem? Om de är borta på fest brukar de få stanna även om det blir sent? Även om det är skoldag dagen efter? Här varierar erfarenheterna i olika romska familjer. Diskutera och jämför!

Nästa steg är att jämföra hur det är bland romerna nu och hur det var förr i tiden. Du kan inleda detta avsnitt genom att bjuda in någon äldre person som kan berätta hur det var förr. Ni kan också läsa en text som handlar om hur det var när romerna bodde i läger. Eller så får eleverna i uppdrag att fråga någon äldre släkting som kan berätta hur det var förr. Låt eleverna redogöra för det de lärt sig och jämföra med hur det är idag.

När man bodde i läger steg man upp tidigt för att hinna med det man skulle medan det var ljust ute. Det fanns ju inte el i lägren. Kanske satt man en stund på kvällen och berättade sagor vid lägerelden, men i princip gick alla till sängs tidigt – för att vakna med tuppen! - Fast hur var det egentligen även bland andra människor förr? Vilken dygnsrytm hade man på en bondgård innan det kom elektricitet, radio och tv?

Idag äter vi alla middag mycket senare, vi har olika kvällsaktiviteter och fester har man oftast på kvällen. Att vi lever efter klockan medför också stress. Diskutera detta med eleverna! Men visst är det fortfarande så att det finns särskilda vanor bland romerna? Känner eleverna till "den romska kvarten" – som kan vara allt från fem minuter till en timme eller mer?

Tid, årstider och väder (Checklista)					
Nivå	Färdighet		* Datum	** Datum	*** Datum
A1		Jag kan förstå ord för olika slags väder. Jag kan förstå ord för månaderna och årstiderna.			
		Jag kan känna igen och förstå ord om väder på en tavla eller i en text. Jag kan känna igen och förstå ord om årstider eller tider på året i en text eller på bilder, planscher eller kort.			
		Jag kan svara på frågor om värme, kyla, sol, månad eller årstider. Jag kan säga om jag tycker om eller inte tycker om ett visst väder eller en viss tid på året. Jag kan säga vilket väder det är vid olika tider på året.			
		Jag kan säga vilket väder det är ute. Jag kan säga vilken årstid det är. Jag kan säga vilken månad det är.			
		Jag kan skriva ord för månaderna och årstiderna. Jag kan skriva ord för olika slags väder.			
A2		Jag kan förstå de viktigaste orden för väder och årstider på lektionen. Jag kan förstå när årstider eller väder finns med i en berättelse.			
		Jag kan förstå information om väder på en tavla eller i en bok. Jag kan hitta ord om väder och årstider i en text. Jag kan läsa en kort berättelse om saker som vi gör vid olika tider på året.			
		Jag kan svara på enkla frågor om väder och årstider. Jag kan diskutera vad vi behöver för kläder vid olika tider på året. Jag kan ställa och svara på frågor om viktiga händelser vid olika tider på året. Jag kan ställa några frågor om väder eller festivaler som inträffar vid en viss tid på året.			
		Jag kan beskriva vädret ute. Jag kan beskriva vad som händer under skolloven. Jag kan beskriva min favorittid på året.			
		Jag kan skriva meningar om de olika tiderna på året. Jag kan skriva meningar om vädret nu och vid andra tider. Jag kan skriva meningar om min favoritdag eller favorittid på året.			
B1		Jag kan förstå huvudpoängerna i en väderrapport på TV. Jag kan förstå samtal om tid på året eller årstid. Jag kan förstå en film eller en video om en viss tid på året eller aktiviteter som vi förknippar med en viss månad eller årstid.			
		Jag kan läsa och förstå en berättelse eller text som handlar om väder. Jag kan förstå när väder eller tid på året är viktigt i en berättelse.			
		Jag kan ställa och svara på frågor om väder och hur det påverkar våra liv. Jag kan tala om vad som händer hemma vid fint eller dåligt väder. Jag kan samtala om vad jag vill göra under skolloven.			
		Jag kan hålla ett kort anförande om en upplevelse som jag har haft vid en viss tid på året. Jag kan beskriva vad jag gör på fritiden en viss tid på året. Jag kan beskriva vädret när jag berättar om en händelse eller upplevelse.			

Nivå	Färdighet		* Datum	** Datum	*** Datum
B1		<p>Jag kan skriva ett kort brev som beskriver vädret.</p> <p>Jag kan skriva en beskrivning om något som jag har gjort vid en viss tid på året.</p> <p>Jag kan skriva om vad människor gör vid vissa tider på året och vid viss väderlek.</p> <p>Jag kan skriva om hur vädret påverkar livsstilen i olika delar av världen.</p>			
		<p>Jag kan i detalj förstå ett anförande eller en presentation där väder eller årstider är en viktig del.</p> <p>Jag kan i detalj förstå ett TV-program om problem, förändringar eller faror som rör väder.</p>			
B2		<p>Jag kan läsa artiklar om problem som skapas av vädret och bedöma de bevis som anges.</p> <p>Jag kan läsa artiklar eller reportage där det i detalj förklaras hur vädret påverkar livsstilar och aktiviteter.</p> <p>Jag kan läsa nyhetsartiklar med detaljerad information om väder eller förändringar och problem som rör årstiderna.</p> <p>Jag kan förstå när väder eller årstider är en viktig del i en roman eller dikt.</p>			
		<p>Jag kan samtala med andra, även infödda talare, om de problem som vädret skapar.</p> <p>Jag kan samtala med andra, även infödda talare, om planer och idéer för en viss årstid.</p> <p>Jag kan ge uttryck för mina synpunkter tydligt och detaljerat i ett samtal om tid på året eller väderlek.</p>			
		<p>Jag kan hålla ett längre anförande om vad jag gjorde under en period med ett visst väder.</p> <p>Jag kan hålla en presentation om mitt lov med beskrivningar av vädret.</p> <p>Jag kan i detalj beskriva hur förändringar i årstider och väder kan påverka livsstilar.</p> <p>Jag kan göra en redogörelse för en festival eller händelse som äger rum vid en viss tid på året.</p>			
		<p>Jag kan skriva ett brev som i detalj beskriver en upplevelse där vädret spelar en viktig roll.</p> <p>Jag kan skriva en kort berättelse där väderleken är viktig.</p> <p>Jag kan skriva ett detaljerat reportage om väder som bygger på information som samlats in under en längre period.</p>			

TEMA 10 - NATUR OCH DJUR

Inom detta tema lyfter vi fram sambandet mellan romernas liv och natur och djur förr och nu. Vi tar även upp hur djur lever i frihet respektive som husdjur. Vi ska även visa på hur vi ska respektera naturens lagar i ett romskt perspektiv. Inom detta tema finns möjligheter att genom samtal, efterforskningar i böcker och på Internet söka fakta om det historiska bandet mellan vissa romska grupper och några djur såsom träning av hästar, cirkus samt olika hantverk där det också är viktigt med olika djur.

De flesta eleverna har inga egna erfarenheter av traditioner som hör samman med dressering av björnar och hur romerna reser runt med cirkus. För dessa elever kan det här temat ge helt nya kunskaper. Många elever har kunskap om romernas samband med hästar. För dessa elever kan samtal om hästar vara en bra ingång till temat.

Se även: Tema 4 - Romska hantverk och yrken och Tema 7 - Resor och transportmedel

Mål för alla

- Eleverna kan namnen på vissa vilda respektive tama djur och känner till dessa djurs livsvillkor.
- Eleverna har kunskap om det historiska sambandet mellan vissa romska sysslor och djur.
- Eleverna har kunskap om romska föreställningar när det gäller vissa djur och fåglar samt örtmedicin.

Introduktion

Du kan börja med att tala om de tama och de vilda djuren. Detta kan du göra genom att visa bilder på djuren och låta eleverna berätta om det som de känner till. Ni kan tala om hur djuren bor, vad de äter och vilka egenskaper de har. De nya orden antecknas på tavlan och eleverna för in dessa i sina ordlistor.

Ett annat sätt att börja är att gemensamt lyssna på någon inspelad romsk saga. Sådana finns på flera dialekter av romani hos Utbildningsradion (UR) och Sveriges Radio. Fler sagor på arli finns på webbplatsen Romani-Arli Språkcentrum och där finns även förslag på arbetsuppgifter i anslutning till sagorna. – Eleverna brukar tycka att det är stimulerande att lyssna på sagor och på detta sätt träna sin hörförståelse.

Givetvis är det intressant om du kan få kontakt med romer som har jobbat med djurtämjning eller cirkus. Eller kanske någon som håller på med hästar? Inom detta tema är det särskilt intressant att kunna byta information mellan romer med erfarenheter från olika länder och traditioner.

Klassrumsaktivitet 1 - Tama och vilda djur

Ålder: 6-9 år

Språknivå: A1, A2

Mål för aktiviteten

- Eleverna kan namnen på vanliga tama djur och vilda djur.
- Eleverna kan svara på och ställa enkla frågor om dessa djur och om naturens betydelse bland romer.

- Eleverna kan namnen på djur som brukar förknippas med romska grupper i olika länder.
- Eleverna har kännedom om hur en viss grupp romer levde och arbetade med djur förr och hur det är numera.

Metoder och arbetssätt

För att lära ut orden för de aktuella djuren kan du visa upp bilder och fråga eleverna om de vet vad djuret kallas på romani eller svenska (eller annat språk som eleven kan.) Anteckna orden på tavlan. På den här språknivån är det bra att skriva upp orden på båda språken. Läs upp orden och repetera tillsammans!

Bilder på djur finns i läroböcker och på Internet. Eller kanske du kan rita själv? Du kan också visa en bild med flera djur t.ex. på en bondgård eller i skogen. Låt eleverna berätta vad de ser och anteckna namnen på de olika djuren. Du kan även systematisera ditt frågande genom att fråga: - Det här är en häst. Vad heter hästens ungar? Vad kallas fölets mamma? Eller - Vad heter kons ungar? Vad kallas hundens ungar?

Sedan väljer eleverna ett djur om vilket de ska ta reda på enkla fakta. Du kan hjälpa eleverna genom att ge dem några frågor som de ska svara på:

- Vad kallar vi djuren i hästens familj?
- Var bor de? Vad äter de? Hur låter de?
- Vad kallar vi det när hästen springer?
- Känner du någon som har en häst?

Du kan förklara att hästen har varit en viktig symbol för romer ända sedan romerna utvandrade från Indien. Hästen förekommer också i våra sagor och ordspråk.

På motsvarande sätt kan eleverna arbeta med andra djur. Har vi djur som vi förknippar med olika egenskaper? Hur är det med hundar? Rävar? Björnar? Vargar?

Klassrumsaktivitet 2 – Berätta en egen djursaga

Ålder: 6-9 år

Språknivå: A2, B 1

Metoder och arbetssätt

Lyssna på eller läs en saga där något djur har en viktig roll och prata med dina elever om denna, exempelvis Esma och hennes docka eller Rödluvan och vargen. Ställ sedan enkla frågor på innehållet:

- Vad handlar sagan om?
- Men vilka djur i skogen pratar dockan?
- Till vem ska Rödluvan gå?

Ett bra sätt att aktivera eleverna när de lyssnar är att de ska rita bilder till det de hör. Sedan får eleverna med utgångspunkt från sina bilder återberätta sagan så som de uppfattade den.

Eleverna som kan skriva kompletterar sina bilder med en rubrik eller en kort text. Eleverna kan skriva ut sina texter på dator. Detta brukar de uppskatta eftersom det ser "fint" ut!

Nästa steg är att eleverna hittar på egna djursagor – med bilder och texter som de berättar eller läser upp inför klassen. Sagorna som eleverna har producerat samlas i Arbetspärmen.

Klassrumsaktivitet 3 – Djur i naturen och i romska sagor

Ålder: 9-12 år

Nivå: A2, B1

Mål för aktiviteten

- Eleverna förstår huvudpoängerna när läraren presenterar ett tema som rör naturen och förstår korta texter om djur och natur som innehåller vanliga och välbekanta ord.
- Eleverna kan ställa frågor till äldre medlemmar i sin romska grupp om vilken roll djuren spelade i romernas liv förr och hur det är nu.
- Eleverna kan återberätta en berättelse som de hört berättas av någon i familjen eller någon annan i den egna romska gruppen.

Metoder och arbetssätt

Inled aktiviteten med att låta eleverna komma med förslag på ord som hör ihop med innehållet i den faktatext eller saga som du vill att eleverna ska arbeta med. Fyll på med ytterligare ord som du förstår att eleverna behöver kunna för att arbeta vidare med denna aktivitet.

Läs tillsammans faktatexter om djur i naturen och låt eleverna återberätta det på sitt eget sätt. Du kan hjälpa dem med att ställa frågor som: Vad är det som är utmärkande för dessa djur? Hur bor de? Vad äter de? Vilka är deras fiender i naturen?

Nästa steg är att behandla en romsk saga. Börja med att fråga eleverna om de känner till någon romsk saga där något djur har en viktig roll. Läs en djursaga och diskutera innehållet. – Vilken roll har djuren i romska sagor och i romskt liv?

Hemuppgift

Eleverna ska fråga föräldrar eller äldre släktingar om vilka djursagor som de känner till och vilka djur som förekommer i dessa sagor. Eleverna redogör för detta i klassen och ni jämför vilka djur som förekommer ofta.

Klassrumsaktivitet 4 – Samla fakta om ett djur

Ålder: 9-12 år

Nivå: A1, A2

Mål för aktiviteten

- Eleverna kan söka fakta i böcker och på Internet om djur och deras livsvillkor.
- Eleverna kan redogöra för dessa fakta genom en presentation i bild och text.

Metoder och arbetssätt

I många sagor talar djuren och framträder med olika egenskaper. Avsikten med detta är att visa på något som berättaren menar är viktigt – även om det inte stämmer överens med hur djuren uppför sig i verkligheten. Det finns inte många faktatexter på romani om djur, men något kan ni hitta på Internet eller så kan eleverna utgå från svenska läroböcker och översätta sina sammanfattningar till romani.

Ett annat sätt att lära sig om djur är att eleverna jobbar parvis och tar reda på fakta och redogör för detta i bilder och texter, kanske i form av en liten bok.

Det är vanligt att eleverna jobbar med bondgården i sina ordinarie klasser. Det är positivt om eleverna också får göra detta på modersmålet. Utgå från en bild från en bondgård och låt eleverna söka fakta och berätta i text och bild om

dessas djur. Här är det naturligt att betona den roll som hästen har haft för romerna och fortfarande har i många länder.

Eleverna kan också forska om andra djur och redogöra för detta i bilder och texter. Du kan hjälpa eleverna att komma igång genom att ställa några frågor:

- Hur ser djuret ut? Hur stort kan det bli? Var bor det och vad äter det?
- Hur många ungar kan det få och hur ofta?
- Hur gammalt kan det bli? Vad tycker du är intressantast med detta djur?

Klassrumsaktivitet 5 - Djur och natur i romska sammanhang

Ålder: 13-16 år

Nivå: B1, B2

Mål för aktiviteten

- Eleverna förstår texter som på ett rakt sätt handlar om kopplingen mellan olika fåglar och djur till romska uppfattningar och övertygelser.
- Eleverna känner till romska yrken och hantverk som rör djur.
- Eleverna kan redogöra för hur djur var en viktig del av romernas liv förr och beskriva sysselsättningar som exempelvis djurträning, hästtämjning, smide, örtmedicin.

Metoder och arbetssätt

Målet är att eleverna ska lära sig om olika djur i ett romskt perspektiv. På den här nivån känner eleverna till namnen på vanliga djur som är aktuella i romska sammanhang. Men du kan börja denna aktivitet med att låta eleverna redogöra för det de kan om de djur som ni kommer att behandla i detta tema. Märker du att eleverna är osäkra, kan de söka fakta i böcker och på Internet. De kan även fråga föräldrarna om vilka djur som de anser hör samman med romskt levnads-sätt och traditioner.

Uppgiften denna gång gäller romska sysselsättningar som hör ihop med djur. Efter en inledning där du redogör för romska traditionella sysselsättningar som exempelvis djurträning och hästhandel och övertygelser som rör fåglar och djur (om tur, förbannelse, som budbärare) får eleverna välja ett djur som de vill veta mer om. De arbetar antingen på egen hand eller parvis och söker information i olika skriftliga källor. De kan gärna även intervjua föräldrar och andra äldre om deras erfarenheter av djur.

Redovisningen sker skriftligt. På denna nivå ska eleverna kunna göra sammanfattningar av faktatexter med egna ord. Innan eleverna börjar skriva ner sina redogörelser är det lämpligt att ni går igenom i gruppen hur en sådan kan disponeras. Eleverna uppmanas att inte använda ord och uttryck som de inte riktigt förstår. I stället ska de ta reda på betydelsen i ordböcker eller be läraren att förklara. Det är bra om de gör en innehållsförteckning och gärna också en källförteckning. Det är en lista på alla böcker, tidningar och Internetsidor där de hämtat sina fakta. *Att kunna göra en sådan disposition har eleverna nytta av i olika sammanhang.*

Innan det är dags att redovisa hela uppgiften, kan du uppmana eleverna att utvärdera den. Tyckte de att uppgiften var intressant eller tråkig. Var det lätt att hitta material? Räckte tiden till? Vill de jobba på detta sätt även framöver?

Övriga uppgifter

Naturtemat är ett tacksamt område. Andra arbetsuppgifter kan vara:

- Eleverna ska ta reda på vilka som är de största respektive de minsta djuren. De ska samla så mycket fakta som möjligt om hur stora de är, var de bor, vad de äter osv.

- Det finns många uttryck som hör samman med djur, exempelvis "listig som en räv", "tyst som en mus". Vilka uttryck känner eleverna till?
- Eleverna kan påminnas om sagor de hörde eller läste som små. Vilka djur förekom i dessa?
- Eleverna kan undersöka vad som händer vid naturkatastrofer som exempelvis jordbävning eller översvämning.

Även redovisningarna kan varieras på olika sätt. Elever som kan hantera dator brukar tycka att det är roligt att göra PowerPoint presentationer. I stället för att göra *en* skriftlig redogörelse, kan eleverna samla sina redogörelser och sätta samman dessa till en romsk faktabok om djur. Även detta tema lämpar sig för redovisningar inför föräldrarna.

Natur och djur (Checklista)

Nivå	Färdighet		* Datum	** Datum	*** Datum
A1		Jag kan känna igen och förstå ord för olika djur och växter.			
		Jag kan läsa ord för olika djur och växter på en tavla eller i en bok.			
		Jag kan svara på några enkla frågor om de djur vi har som sällskapsdjur och djur på bondgårdar. Jag kan svara på några enkla frågor om att ha ett sällskapsdjur. Jag kan svara på några enkla frågor om växter som växer i olika sammanhang (t.ex. blommor, träd, spannmål o.s.v.).			
		Jag kan tala om namnen på de djur jag har sett. Jag kan tala om namnen på djur jag har sett i en sagobok. Jag kan tala om namnen på de djur som romerna arbetade med förr.			
		Jag kan skriva namnen på de djur jag känner till. Jag kan skriva namnen på djur som finns i berättelser.			
A2		Jag kan förstå när djur eller växter finns med i en berättelse om eller redogörelse för att arbeta med djur. Jag kan förstå när någon talar om ett sällskapsdjur.			
		Jag kan läsa korta berättelser om djur i olika delar av världen. Jag kan läsa om djur i en saga.			
		Jag kan ställa och svara på frågor om vilka djur jag har sett och vilka jag tycker om och inte tycker om. Jag kan ställa och svara på frågor om vilka djur min familj har. Jag kan ställa och svara på frågor om vilka djur som olika romska grupper hade förr.			
		Jag kan tala om hur man tar hand om ett djur. Jag kan tala om vilda djur och var de lever. Jag kan tala om hur romerna arbetade med djur. Jag kan tala om några övertygelser som folk har om djur.			
		Jag kan skriva några meningar om att ha ett sällskapsdjur. Jag kan skriva några meningar om djuren på en bondgård. Jag kan skriva några meningar om djur som var en del av romernas liv och sysselsättning.			
B1		Jag kan förstå huvudpoängerna i en film eller ett radioprogram om djur. Jag kan förstå huvudpoängerna i en film eller ett radioprogram om att arbeta med djur.			
		Jag kan förstå huvudpoängerna i en skriftlig redogörelse för att arbeta med djur. Jag kan förstå huvudpoängerna i en berättelse om eller skriftlig redogörelse för hantverk där djur spelar en viktig roll. Jag kan förstå en redogörelse för traditioner och övertygelser som hör ihop med djur.			

Nivå	Färdighet		* Datum	** Datum	*** Datum
B1		Jag kan diskutera hur man ska göra ett projektarbete om djur. Jag kan ställa och svara på frågor om hur man tar hand om djur. Jag kan ställa frågor om romska yrken som hör ihop med djur, som en del i ett projektarbete. Jag kan ställa och svara på frågor om övertygelser som hör ihop med djur. Jag kan ställa frågor om romska livsstilar där arbete med djur var en del.			
		Jag kan hålla ett anförande om miljöns betydelse. Jag kan hålla ett anförande om betydelsen av djur i romska yrken och livsstilar. Jag kan återberätta en berättelse där djur finns med. Jag kan återberätta en berättelse eller redogörelse som jag har hört i familjen eller den sociala gruppen.			
		Jag kan skriva en redogörelse för en händelse där djur finns med. Jag kan skriva en sammanfattning av en berättelse om djur. Jag kan skriva en beskrivning av kopplingen mellan olika romska grupper och djurrelaterade yrken.			
B2		Jag kan förstå ett detaljerat anförande där naturen är en viktig del. Jag kan förstå en detaljerad berättelse eller redogörelse som bygger på naturen eller sambandet mellan människa och djur. Jag kan i detalj förstå ett anförande om respekt för naturen och ekologiskt skydd. Jag kan i detalj förstå ett anförande om de romska traditionerna som gäller djur och natur. Jag kan förstå en detaljerad redogörelse för romska hantverkstraditioner som hör ihop med djur.			
		Jag kan läsa en berättelse där naturen är en viktig del. Jag kan förstå en berättelse där övertygelser och vidskepelser om djur är en viktig del.			
		Jag kan diskutera om hur man ska prioritera information om naturen i ett projektarbete eller en presentation. Jag kan ställa frågor för att få fram information om romska band till djur. Jag kan samtala om vikten av respekt för miljön och ange skäl för mina åsikter.			
		Jag kan hålla ett längre anförande om moderna inställningar till naturen. Jag kan hålla ett längre anförande om vikten av att bevara naturen i dag. Jag kan hålla ett detaljerat anförande om betydelsen av djur i romsk historia och tradition. Jag kan i detalj beskriva några romska hantverk som hör ihop med djur och livsstilarna för de människor som bedrev dessa yrken. Jag kan återberätta en berättelse eller legend med alla nödvändiga detaljer som rör naturen.			
		Jag kan skriva en tydlig, detaljerad redogörelse för naturen i mitt land. Jag kan skriva en tydlig, detaljerad redogörelse för utmaningarna mot naturen i form av föroreningar o.s.v. Jag kan skriva en tydlig, detaljerad redogörelse för kopplingen mellan olika romska grupper och naturen. Jag kan skriva en tydlig, detaljerad redogörelse för romska övertygelser som hör ihop med naturen.			

TEMA 11 - FRITIDSINTRESSEN OCH KULTUR

Detta tema omfattar elevens egna fritidsintressen och aktiviteter och sådant som hör samman med romska kulturyttringar i form av musik, dans, muntligt berättande, litteratur och andra former av berättande som film och skapande verksamhet.

Eleverna ska få kunskap om berömda romer inom olika områden såsom författare, musiker, filmstjärnor, konstnärer och idrottare.

Se även: Tema 4 - Romska hantverk och yrken

Mål för alla

- Eleverna har utvecklat fritidsintressen som ger dem tillfälle till gemenskap och möjlighet till eget skapandet.
- Eleverna har stärkts i sin identitet genom romska förebilder.
- Eleverna har kännedom om romska kulturyttringar och hur dessa fungerar även i kontakt med majoritetssamhället.
- Eleverna har stimulerats att utveckla fritidsintressen såsom idrott, dans, musik och andra verksamheter som ger tillfälle till gemenskap och möjlighet till eget skapande.
- Eleverna har kunskap om sambandet mellan hälsa och fysisk aktivitet.

Introduktion

Du som lärare kan börja med att lyfta fram några berömda romer som är kända inom olika områden såsom musik, film, idrott m.m. Du kan börja med att fråga eleverna om de känner till några kända romska kulturpersoner. Du kan själv fylla på med kända personer som exempelvis Katarina och Rosa Taikon, Esmá Redzepova, Charlie Chaplin, Pablo Picasso och Moder Teresa.

Syftet med samtalet är att väcka eleverna intresse för att forska vidare och samla uppgifter för ett eget arbete om en romsk kulturpersonlighet.

När det gäller fritidsaktiviteter kan du börja med att presentera dina egna intressen för att väcka diskussion med eleverna om deras. Du börjar med att ställa frågor som t.ex.: Vilken idrott tycker du mest om? Håller du på med någon idrott själv? Spelar du något instrument? Är du med i någon dansgrupp?

Klassrumsaktivitet 1 - Sambandet mellan idrott och annan fysisk aktivitet och hälsa

Ålder: Alla

Språknivå: A 2, B 1

Mål för aktiviteten

- Eleverna har kunskap om några kända idrottare.
- Eleverna har kunskap om sambandet mellan hälsa och fysisk aktivitet.
- Eleverna har stärkts i sin identitet som romer.

Metoder och arbetssätt

Ni kan börja och prata om varför det är viktigt att känna till våra romska idrottare och fråga om eleverna känner till några. Du kan börja med att berätta om den romska boxaren som blev världsmästare i lätt tungvikt på 1930-talet:

Johann Trollman föddes 1907 och dog den 9 februari 1943 i tyskt koncentrationsläger. Han var en rom av tysk nationalitet. Han dolde aldrig sin identitet, fastän han visste att tyskarna inte ville att en rom skulle vara aktiv inom någon sport. Han deltog i många proffsboxningsmatcher och han var 27 år när han i 12 rondan vann en världs-

mästerskapsmatch i lätt tungviktsboxning. Arrangören protesterade mot att han skulle erkännas som segrare, samtidigt som åskådarna i sin tur protesterade och hotade juryn. Tyskarna kände sig då tvungna att erkänna att Trollman hade vunnit. Trots att han hade deltagit i kriget på tyskarnas sida och blivit skadad, skickades han till koncentrationsläger där han dödades 1943.

Elever kan hitta mer fakta på Internet!

Olika sporter

Ett annat sätt att inleda detta tema är att du börjar med att ställa frågor till dina elever om olika idrottsgrenar. Vilka sporter känner du till? Vilken sport tycker du mest om? Har du någon favoritfotbollsspelare? Du kan berätta om ditt eget intresse för någon sport. Därefter kommer ni överens om någon sport som ni ska lära er mer om. Ni samlar ord på tavlan t.ex.: Boll, sparka, mål, spelare, regler, domare osv. De yngre eleverna kan rita en bild som hänger ihop med "sin sport". De övriga eleverna skriver korta meningar med de ord som ni antecknat på tavlan.

Fotboll brukar vara den populäraste sporten. Fast hur är det med flickorna? Många romska flickor dansar. Det är också en aktivitet som ger god kondition!

Du ska i detta sammanhang ta upp nyttan med att röra sig och visa på sambandet mellan hälsa och fysisk aktivitet. Här kan man också tala om vad som är nyttig mat. (Jämför med Tema 8- Mat och kläder!)

Klassrumsaktivitet 2 – Musik

Musiken hör hos romer ihop med både vardag och fest. Sången hör samman med både glädje och sorg. Och dansen är en förutsättning för att en fest ska vara en fest! Romerna är måna om att föra musiktraditionerna vidare till kommande generationer och därför är musiken ett centralt innehåll i detta tema. (Jämför med Tema 4 – Romska hantverk och yrken - Musiker!)

Det är viktigt att du visar på vilket sätt musiken är en viktig del av romernas liv. Musiken ingår i romanipe. Du kan förklara att musiken fortfarande är romarnas starkaste kännetecken och berätta att i Central- och Östeuropa kan man höra romsk musik på nästan alla restauranger och i konsertsalar. Du kan lyfta fram att det finns en speciell romsk grupp som kallas "musikromer" i Östeuropa. Dessa musikromer har hög och respekterad status i samhället.

Ålder: Alla

Språknivå: Alla

Mål för aktiviteten

- Eleverna är medvetna om musikens betydelse i romsk kultur
- Eleverna har kunskap om den romska musikens betydelse i kontakterna med majoritetssamhället.

Metoder och arbetssätt

Eleverna får lyssna på romsk musik som de tagit med sig hemifrån. Ni går gemensamt igenom sångtexterna och du förklarar de orden som inte alla förstår. Ni samtalar kring texterna. Vad har eleverna fått ut av dessa texter?

Bearbetning på nivå A1 – A2

Eleverna skriver upp alla nya ord i sina ordlistor.

Eleverna ritar en bild som illustrerar det som sången betyder för dem.

Redovisning sker utifrån dessa bilder inför gruppen.
Eleverna får hjälp från läraren att namnge olika instrument.

Bearbetning på nivå B1

Eleverna får välja antingen att illustrera sången eller skriva en text om vad sången betyder för henne eller honom.

Eleverna kan också välja en egen sång och presentera den för gruppen och motivera varför han/hon tycker om just den musiken.

Bearbetning på nivå B2

Eleverna samlar fakta och gör en presentation av en musiker, musikgrupp och illustrerar sin presentation genom att spela upp valda delar av den musiken. Eleverna ska också motivera varför de tycker om just den musiken.

Klassrumsaktivitet 3 - Muntligt berättande och romsk litteratur

Ålder: Alla

Språknivå: Alla

Mål för aktiviteten

- Eleverna förstår hur viktig den romska berättartraditionen är.
- Eleverna är medvetna om varför det nu är viktigt att skriva ner de muntliga berättelserna.
- Eleverna kan återberätta några romska sagor.
- Eleverna har besökt ett bibliotek och vet att det där finns böcker som handlar om romer och böcker skrivna på romska som de kan låna.

Metoder och arbetssätt

Muntligt berättande

Många romska barn lever i en miljö där det muntliga berättandet är en del av vardagen. Det är kanske till och med så självklart att de inte ens har tänkt på det. Ett sätt att inleda denna aktivitet är att samtala med eleverna kring sagor och berättelser som de hört hemma, som föräldrar eller andra äldre har berättat.

Be eleverna att tänka efter vad det är för budskap som finns i sagan? Finns det någonting t.ex. ett djur, en käpp eller något annat som återkommer i många sagor? Diskutera också varför romerna var ett berättande folk? Hur ser det ut idag. Är vi i behov av att memorera alla berättelser eller ska vi börja skriva ner det som vi hört? Hur har majoritetsbefolkningen gjort? Deras sagor är nedtecknade och utgivna i böcker.

Undersök vilka möjligheter att få tillgång till romska böcker och gamla bilder som finns. Kanske har någon förälder tillgång till sådant material? I Stockholm finns en del arkivmaterial på Kungliga biblioteket. Är det möjligt att göra studiebesök där? På Romskt Kultur Centrum i Stockholm finns likaså böcker och annat spännande material. I Malmö finns Romska Kulturcentret där det finns en historisk utställning och ett bibliotek med sagorum.

Böcker och bibliotek

I romska hem finns oftast ingen bokhylla och om det finns så innehåller den mest fina prydnadssaker. Det finns många förklaringar till varför det är så. En av dem är att romani har väldigt länge varit ett talspråk. Berätta hur romerna har vandrat och att det var svårt att bära med sig böcker.

Idag har vi en ny tid framför oss. Det är en självklarhet att romska barn ska kunna gå till biblioteket och låna böcker även på romani. Gör ett studiebesök med dina elever och hör efter vilka böcker som finns där på romani. Börja med skolbiblioteket! Om de inte har böcker på romani så uppmana dem att köpa in sådana böcker!

Eleverna berättar och skriver

Ett annat sätt att ta sig an detta tema är att efter inledningen låta eleverna berätta egna sagor eller livsberättelser. De flesta elever brukar tycka om att berätta om sig själva. Men givetvis är det också här viktigt att uppgiftens svårighetsgrad anpassas till elevernas mognad och språkfärdighet.

De yngre eleverna som inte kan skriva får rita en saga. Sedan berättar de den för läraren som hjälper eleverna att formulera korta texter till bilderna. Läraren kan också rita dit enkla symboler som kan utgöra stöd åt eleven när den ska återberätta sin saga inför gruppen.

Ett annat sätt att få igång elevernas berättande är att ge dem en bildserie och låta dem hitta på en ny dialog.

Olika berättarstilar

Nästa steg är att visa eleverna på olika berättarstilar. Hur börjar man en berättelse så att åhörarnas eller läsarnas intresse väcks? Hur håller man intresset vid liv? Hur får man en bra avslutning? – Det här lär sig eleverna bäst genom att prova på att berätta, många gånger! En bra sagoberättare blir man inte på en gång!

Klassrumsaktivitet 4 – Vi samlar information och presenterar en romsk kulturperson

Ålder: 12-16 år

Språknivå: B1, B2

Mål för aktiviteten

- Eleverna kan samla fakta för att kunna göra en presentation av en kulturperson.
- Eleverna kan utforma en sådan presentation i text och bild och visa på en romsk förebild.
- Eleverna har kunskap om romers traditionella konst och hantverk i det land där de bor eller varifrån de kommer.

Metoder och arbetssätt

Eleverna på denna nivå har erfarenhet av att söka fakta och presentera detta på olika sätt. Under denna aktivitet ska de kombinera dels att söka fakta om en person och hans eller hennes skapande och sätta in detta i ett större sammanhang, hur detta skapande hänger samman med romska traditionella hantverk.

En sådan person är silversmeden Rosa Taikon. Hon är känd långt utanför den romska gruppen och hennes smycken finns på Nationalmuseum i Stockholm och Röhrska museet i Göteborg. Om hennes bakgrund kan eleverna läsa i Katiziböckerna eftersom hon är syster till bokens författare Katarina Taikon och hon har inspirerats till sitt konsthantverk av sin far som höll på med smide.

Klassrumsaktivitet 5 – Vi samlar inspiration och skriver egna dikter

Ålder: Alla

Språknivå: A2, B1, B2

Metoder och arbetssätt

Den här klassrumsaktiviteten förutsätter att man har möjlighet att besöka en utställning med smycken av Rosa Taikon vilket inte alla har. Men vi återger den ändå, kanske kan ni inspireras till att ta reda på om det kommer att anordnas en sådan utställning på er ort. I annat fall kan ni plocka idéer här till något motsvarande även om er utgångspunkt blir en annan.

Vi hade fått reda på att det skulle bli en utställning med Rosa Taikons smycken och vi förberedde oss genom att ta reda på så mycket fakta vi kunde hitta om henne och hennes skapande. Hon finns med i alla Katiziböckerna och i dessa böcker får man även en inblick i det gamla romska livet där hennes far var hantverkare. Rosa har lärt sig mycket av sin far. Hennes smycken är romska med inspiration från Indien och Persien.

Nästa steg var att besöka utställningen och här hade eleverna i uppgift att studera hennes smycken och rita av dem. Rosa har namngivit sina smycken och det skulle eleverna också notera.

Tillbaka på skolan fick eleverna visa upp sina bilder och översätta Rosas svenska namn på smycket till romska. Eleverna fick motivera varför de valt detta smycke.

Eleverna klistrade upp sina teckningar på större papper, för här skulle det även finnas plats för den dikt som de skulle skriva utifrån den inspiration som de fått genom besöket på utställningen.

Dikterna textades fint och klistrades upp bredvid teckningen.

De yngsta eleverna behövde hjälp med att skriva sina dikter. Här använde vi oss av en metod som vi provat många gånger. Läraren visar upp en bild t.ex. en påskbild. Eleverna ska i tur och ordning associera till något de kommer på utifrån bilden. Ett Påskkort kan ge det här: Fest – kyckling – gul – ägg – gult ägg – påsk! Och visst blir det en dikt:

Fest
kyckling
gul
ägg
gult ägg
Påsk!

Våra yngre elever kunde på samma sätt associera utifrån en bild av ett vackert smycke! Och eleverna gjorde tillsammans en utställning av sina teckningar och dikter och visade upp det för föräldrar och klasskamrater på vår skola.

Fritidsintressen och kultur (Checklista)

Nivå	Färdighet		* Datum	** Datum	*** Datum
A1		Jag kan känna igen ord för idrott, fritidsintressen och aktiviteter som drama, sång, musik och framträdanden. Jag kan känna igen ord för romsk musik samt romska sånger och danser. Jag kan känna igen ord för kulturella framträdanden som olika cirkusaktörer. Jag kan känna igen ord för fritidsaktiviteter vi gör hemma.			
		Jag kan läsa och känna igen ord för idrott och fritidsaktiviteter på en tavla eller plansch. Jag kan känna igen ord för musik, drama, sång, dans, konst och framträdanden på en tavla eller plansch. Jag kan känna igen ord för idrotter, fritidsintressen och aktiviteter som jag gör.			
		Jag kan tala om vilka idrotter, fritidsintressen och aktiviteter som jag tycker om och inte tycker om. Jag kan svara på enkla frågor om vilka idrotter, fritidsintressen och aktiviteter som jag deltar i regelbundet. Jag kan svara på enkla frågor om vilka fritidsaktiviteter som är populära hemma hos mig.			
		Jag kan namnge de olika aktiviteter som jag gör i och utanför skolan med mina kompisar. Jag kan namnge de olika fritidsaktiviteter som jag gör hemma eller i min sociala grupp.			
		Jag kan skriva ord för olika idrotter och fritidsintressen. Jag kan skriva ord för musik, sång, dans och olika typer av framträdanden. Jag kan skriva ord för idrotter och fritidsintressen som jag gör i skolan.			
A2		Jag kan förstå huvudpoängerna i en enkel berättelse om idrott, framträdanden eller fritidsaktiviteter. Jag kan förstå enkla instruktioner för en lek. Jag kan förstå enkla instruktioner för ett framträdande i klassrummet. Kan förstå enkla instruktioner för en fysisk aktivitet som en idrottsaktivitet, akrobatik o.s.v.			
		Jag kan ställa och svara på enkla frågor om vad som händer i en lek eller ett framträdande. Jag kan ställa och svara på enkla frågor om en film som jag har sett. Jag kan ställa och svara på enkla frågor om vad jag tycker om att göra utanför skolan. Jag kan ställa och svara på enkla frågor om vilka fritidsaktiviteter som är populära i min familj. Jag kan ställa och svara på frågor om romska barns traditionella aktiviteter.			
		Jag kan beskriva min favoritaktivitet eller idrott. Jag kan berätta vilka fritidsaktiviteter som jag har lärt mig hemma.			

Nivå	Färdighet		* Datum	** Datum	*** Datum
A2		Jag kan skriva ett vykort om ett idrottsevenemang, framträdande eller en film som jag har sett. Jag kan skriva några meningar om vad jag tycker om att göra efter skolan. Jag kan skriva några meningar om min favoritaktivitet hemma.			
B1		Jag kan förstå huvudpoängerna i ett anförande om idrott eller kultur (drama, musik, sång, framträdanden o.s.v.). Jag kan förstå huvudpoängerna i en film om en idrottare eller uppträdande artist. Jag kan förstå huvudpoängerna i ett anförande om romska barn förr när de lärde sig att bli idrottare eller uppträdande artister.			
		Jag kan läsa ett reportage om ett idrottsevenemang eller kulturellt evenemang. Jag kan läsa en kort redogörelse för en berömd romsk idrottare eller uppträdande artist.			
		Jag kan samtala om mina intressen och berätta vad jag gör. Jag kan svara på frågor om mina särskilda intressen. Jag kan ställa frågor om hur någon annan har tränat inom idrott eller kultur (musik, konst, sång, drama o.s.v.).			
		Jag kan tala om förberedelserna inför ett idrottsevenemang eller framträdande i skolan. Jag kan hålla ett enkelt anförande om mitt fritidsintresse. Jag kan hålla ett enkelt anförande om mina aktiviteter utanför skolan. Jag kan göra en enkel redogörelse för ett framträdande, ett idrottsevenemang eller en film som jag har upplevt. Jag kan hålla ett enkelt anförande om vikten av romsk kultur för den europeiska kulturen i allmänhet (musik, konst, dans o.s.v.) .			
		Jag kan skriva ett brev om mina fritidsintressen. Jag kan beskriva ett idrottsevenemang eller kulturellt evenemang som jag har sett.			
B2		Jag kan förstå detaljerna i ett anförande om en viss idrottslig eller kulturell aktivitet. Jag kan förstå ett anförande av en person som är känd för sin förmåga inom idrott eller framträdande. Jag kan förstå en berättelse som handlar om en persons liv som är aktiv inom idrott eller kultur. Jag kan förstå ett anförande om en persons intresse för idrott eller kulturella aktiviteter och den påverkan som detta har på personens liv.			
		Jag kan läsa en redogörelse för ett idrotts evenemang i en dagstidning eller på internet. Jag kan läsa en biografi om en person som ägnade sig åt idrott eller kultur. Jag kan läsa en berättelse som handlar om idrott eller kultur.			
		Jag kan samtala om vikten av fritidsintressen och förklara vad jag tycker om och inte tycker om. Jag kan samtala om olika aktiviteter som idrott, musik, drama o.s.v. och vad de ger utövarna. Jag kan svara på frågor om typiska romska aktiviteter som cirkusframträdanden, sång, dans o.s.v. Jag kan samtala om och prioritera information om ämnena idrott och kultur för att förbereda ett projektarbete eller en presentation.			

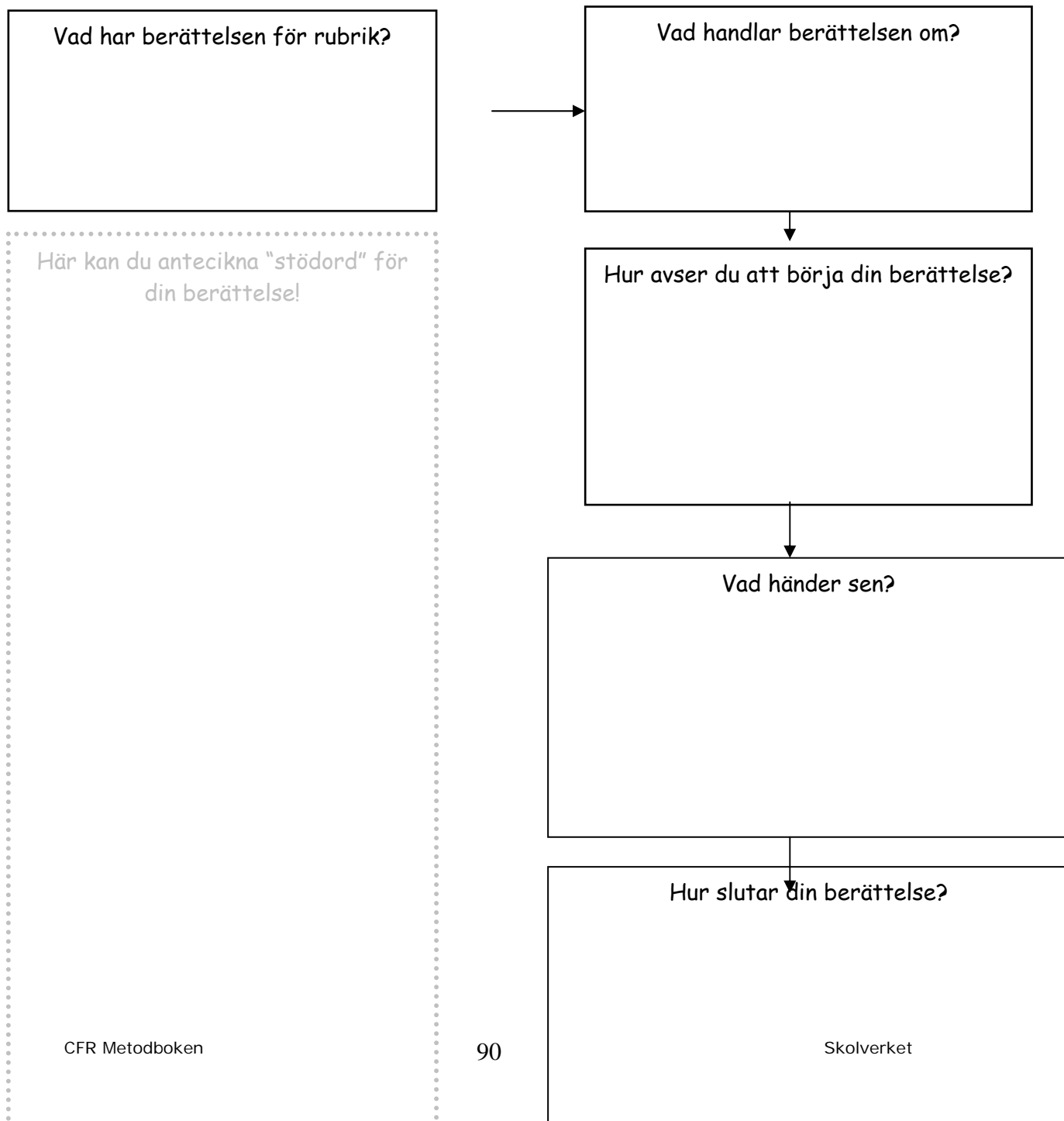
<i>Nivå</i>	<i>Färdig- het</i>		<i>* Datum</i>	<i>** Datum</i>	<i>*** Datum</i>
B2		<p>Jag kan göra en detaljerad redogörelse för vilka aktiviteter som jag tycker om och förklara hur jag förbereder mig, utövar dem o.s.v. och vad de ger mig.</p> <p>Jag kan göra en detaljerad redogörelse för hur romska barn utvecklar sina färdigheter inom sång, dans, cirkusframträdanden och idrott.</p> <p>Jag kan göra en detaljerad redogörelse för hur romsk kultur har påverkat den europeiska kulturen.</p> <p>Jag kan hålla ett längre anförande om en romsk person som blev berömd genom idrott eller en kulturell aktivitet.</p>			
		<p>Jag kan skriva om idrott eller en fritidsaktivitet som jag tycker om och uttrycka mina åsikter om vad det har gett mig.</p> <p>Jag kan skriva en detaljerad redogörelse för en personlig upplevelse som jag har haft i ett idrottsligt eller kulturellt sammanhang.</p> <p>Jag kan skriva en detaljerad redogörelse för en typisk eller traditionell romsk kulturell eller idrottslig aktivitet.</p> <p>Jag kan skriva om vad romerna har bidragit med inom idrott och kultur.</p> <p>Jag kan skriva om en person med romska rötter som har blivit berömd genom idrott, kultur eller framträdanden.</p>			

PLANERINGSMODELLER

Dessa *planeringsmodeller* har vi hämtat från **Europeiska Språkportfolion för romska** för elever 11-16 år. Vi är övertygade om att dessa modeller kan underlätta för eleverna när de ska göra sina muntliga och skriftliga presentationer på romska. Vi menar också att modellerna liksom de anvisningar som gäller intervjuer kommer eleverna kunna ha nytta av även i den övriga undervisningen.

1. Så planerar man när man ska presentera en muntlig berättelse för andra

Att berätta historier och sagor är ett viktigt sätt att föra vidare information mellan oss människor. På så sätt har romanipe/romskt perspektiv förts vidare från far- och morföräldrar till föräldrar och barn i alla tider. Det är spännande att tänka ut historier och sagor och hur man kan berätta det för andra. Avsikten med denna modell är att den ska hjälpa dig att strukturera din berättelse!

2. Så kan du planera en skriven text

Du kan utgå från denna modell när du ska skriva en rapport eller beskriva något du själv upplevt eller när du ska skriva brev eller e-post!

Vad är ämnet eller målet för det du ska skriva om?

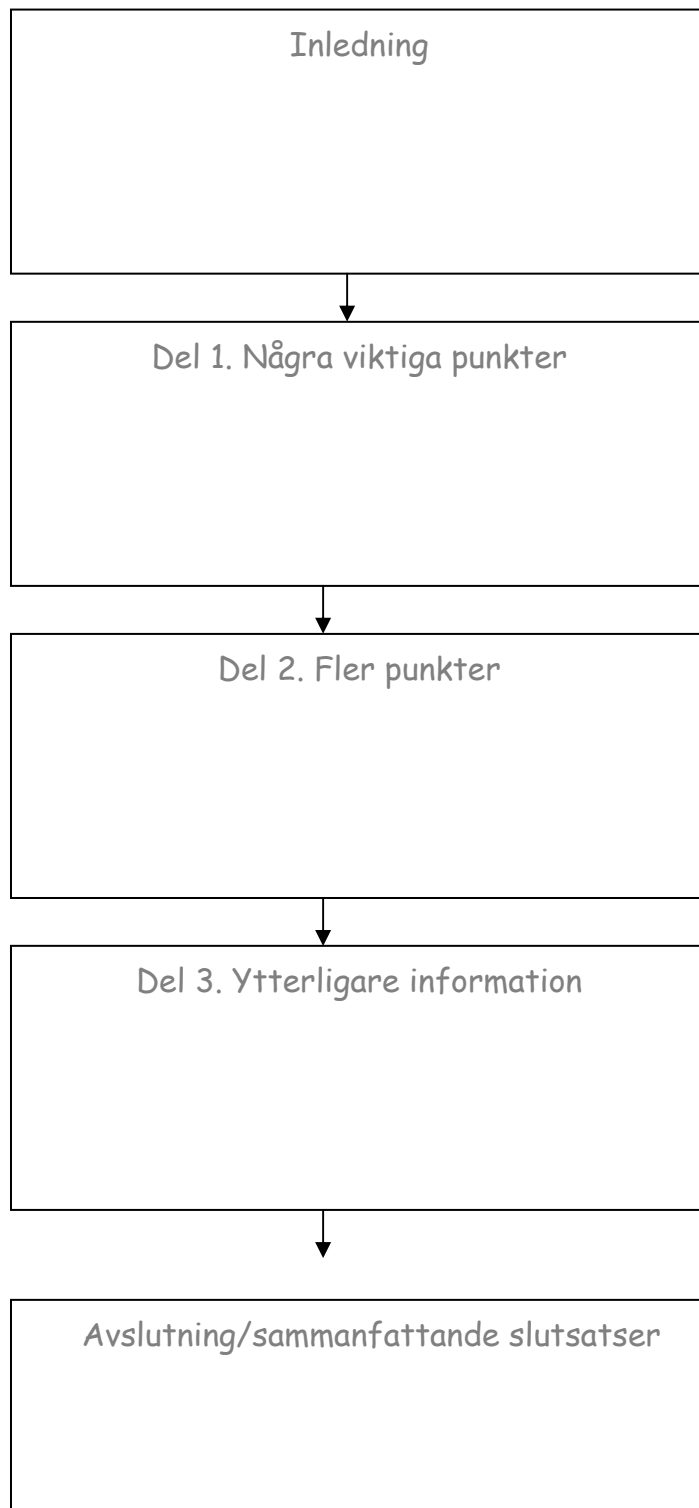
Sätt en ring för de ord som du kommer att använda för att föra din berättelse framåt:

då
sedan
därefter
senare
slutligen
därför att
på grund av
som ett
resultat

å andra sidan

Andra ord som för berättelsen framåt:

Anteckningar
Detta måste jag ha med!

3. Så kan du planera en intervju

Du kan utgå från denna modell när du ska planera din intervju.

(Underlaget till detta kommer snart från Barbara Simpson!)